O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI
INV. №

Da'vat

Fan sarhadlari ufqqa o'xshaydi, ularga qancha yaqinlashilsa, ular shuncha uzoqlashaveradi.
Per BUAST

Kuch – bilim va tafakkurda

Ma'rifat

ENLIGHTENMENT * XALQ ZIYOLILARI GAZETASI *

1931-yildan chiqa boshlagan | 2003-yil 23-iyul, chorshanba | № 59 (7564)

Ibrat

Samarqanddagi 17-maktab jamoasi USAID va IREX loyihasi bo'yicha o'tkazilgan maxsus tanlovda g'olib chiqib, eng so'ngi rusumdagi o'nta kompyuterga ega bo'ldi. Yangi o'quv yilidan ushbu maktab o'quvchilari uchun Internet tarmog'iga ulangan zamonaviy kompyuter sinfidan foydalanish imkoniyati yaratildi.

ГАЗЕТАНИ ВАРАҚЛАГАНДА:

ТАРБИЯДА МУСИҚАНИНГ АҲАМИЯТИ — 4-бет

«АВЕСТО»ДА ЭЗГУЛИК ҒАЛАБАСИ — 5-бет

КИТОБЛАРГА ТУШСА КЎЗИМ... — 8-бет

«МАҚОЛЛАР» КРОССВОРДИ — 8-бет

<u>Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси мажлисининг Қарори</u>

2003 йилнинг I ярим йиллигида иқтисодиёт ва ижтимоий соҳани ривожлантириш якунлари ҳамда ушбу соҳаларда ислоҳотларнинг муҳим устувор йўналишлари бўйича чора-тадбирларни амалга ошириш тўғрисида

1. Вазирлар Маҳкамаси қайд этадики, 2003 йилнинг биринчи ярим йиллигида барқарор иқтисодий ривожланиш тенденцияси давом этди, макроиқтисодий ва молиявий барқарорлик мустаҳкамланди, тўлов интизоми ошди, умуман иқтисодиётнинг ва унинг айрим соҳаларининг мутаносиблиги кучайди.

Ялпи ички маҳсулот (103,8%), саноат (105,5%) ва қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари (103,8%), истеъмол товарлари ишлаб чиқариш (104,0%) ва пулли хизматлар ҳажми (104,4%) ўсиши таъминланди. Аҳолининг иш билан таъминланганлиги ўсишининг барқарор тенденцияси сақлаб қолинди — 102,8 фоиз. Давлат бюджети ялпи ички маҳсулотга нисбатан 0,5 фоиз профицит билан бажарилди.

Пул-кредит сиёсатини қатъийлаштириш бўйича кўрилаётган чора-тадбирлар инфляция суръатларига ижобий таъсир кўрсатмоқда, у биринчи ярим йилликда 2002 йилдаги 14,4 фоиз ўрнига 4,2 фоизни ташкил қилди.

Жорий ярим йилликда тижорат банкларининг жами капитали 32 фоизга кўпайди, кредитларнинг қайтарилиши яхшиланди. Банк тизимига ишонч ошди — аҳолининг депозит ҳисоб рақамларидаги омонатлари 44 фоизга кўпайди.

Валюта сиёсатини янада эркинлаштириш соҳасида жиддий силжишга эришилди, валюталарнинг алмашув курслари унификациясига амалда эришилди, биржадан ташқари ва параллел валюта бозорлари курслари ўртасидаги тафовут бартараф этилди.

2003 йилнинг биринчи ярим йиллигида 698 корхона ва объект давлат тасарруфидан чиқарилди ва хусусийлаштирилди. Хусусийлаштиришдан тушган жами маблағ 22,5 млрд. сўмни ташкил қилди. Қимматли қоғозлар иккиламчи бозори айланмаси ярим йиллик мобайнида 1,5 баравардан кўпроқ ошди.

Жорий йилда янгидан 27,7 минг микрофирма, кичик ва ўрта корхона ташкил этилди, бунинг натижасида 211,4 минг янги иш ўрни барпо этилди. Тижорат банклари ва бюджетдан ташқари жамғармалар томонидан кичик ва ўрта бизнесни ривожлантиришга 104,6 млрд.сўм, шу жумладан ўз ишини янгидан бошлаётган тадбиркорлар учун бошланғич сармояга 1,7 млрд.сўм йўналтирилди.

Ҳозирги вақтда кичик ва ўрта тадбиркорлик улушига ялпи ички маҳсулотнинг 34 фоизи тўғри келади ва иқтисодиётда жами банд бўлганларнинг 56 фоизи ушбу секторда меҳнат қилмоқда.

Ташқи савдо фаолиятида ижобий силжишлар рўй бермоқда — ташқи савдо айланмаси ярим йиллик мобайнида қарийб 23 фоизга, шу жумладан, экспорт 41 фоизга ўсди, тайёр маҳсулотлар экспорти 1,6 баравар кўпайди. Ташқи савдода 530 млн. АҚШ доллари миқдорида ижобий сальдога эришилди.

Фермер хўжаликларини устувор ривожлантириш таъминланмоқда. Ҳисобот даврида зарар кўриб ишлаган 178 та қишлоқ хўжалиги корхонаси негизида 11 мингдан ортиқ фермер хўжалиги ташкил қилинди. Давлат эҳтиёжлари учун қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари харид қилиш бўйича ҳисоб-китоб қилиш тизими ва қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришини бошқариш тузилмаси такомиллаштирилмоқда.

Иқтисодиётдаги таркибий қайта ўзгартиришлар инвестицияларни жалб қилиш ҳисобига чуқурлашди. Иқтисодиётга капитал қўйилмалар ҳажми 2,6 фоизга ўсди. Барча инвестицияларнинг 60 фоизидан кўпроғи ишлаб чиқариш соҳасига йўналтирилди. Ярим йиллик мобайнида 200 млн. АҚШ долларидан кўпроқ хорижий инвестициялар ўзлаштирилди. Тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар миқдори ўтган йилдагига нисбатан 1,9 баравар кўпайди.

Шу билан бирга, якунлар таҳлили ҳали ҳам кўпгина заҳиралар ҳамда имкониятлардан ва энг аввало, яратилган ишлаб чиқариш салоҳиятидан фойдаланилмаётганлигидан далолат бермоқда, хусусийлаштириш, қишлоқ хўжалигида ва капитал қурилишда иқтисодий ислоҳотларни чуқурлаштириш жараёнлари суст бормоқда.

Корхоналарни хусусийлаштиришнинг қабул қилинган дастурини бажариш ишлари етарли суръатлар билан олиб борилмаяпти. Ярим йиллик мобайнида «Ўзкимёсаноат» давлат-акциядорлик компаниясида атиги 2 та объект, «Ўзбекэнерго» давлат-акциядорлик компаниясида 3 та, Матбуот ва ахборот агентлигида 4 та ва Халқ таълими вазирлигида 8 та объект хусусийлаштирилган. Ушбу иш Наманган, Самарқанд ва Сирдарё вилоятларида суст олиб борилмоқда.

Хусусийлаштириш жараёнларига, энг аввало, «Ўзбекнефтгаз» миллий холдинг компанияси, «Ўзқурилишматериаллари» акциядорлик компанияси, «Ўзкимёсаноат» давлат-акциядорлик компанияси, «Ўзбектелеком» акциядорлик компанияси тизимидаги йирик корхоналарни ва бошқа кўплаб корхоналарни хусусийлаштириш жараёнларига хорижий инвестицияларни жалб этиш ишларининг аҳволи қониқтирмайди.

«Ўзгўштсутсаноат» уюшмаси (21,6%), «Ўзфармсаноат» давлат концерни (22,4%), «Ўзпахтасаноат» уюшмаси (23,9%), «Файз» холдинг компанияси акциядорлик жамияти (40%), «Ўзбекенгилсаноат» компанияси (40,3%), «Ўзкоммунхизмат» агентлиги (40,5%) ва «Ўзкимёсаноат» давлат-акциядорлик компанияси (40,9%) маҳаллийлаштириш дастури доирасида маҳсулотлар ишлаб чиқаришнинг белгиланган прогнозларидан орқада қолишга йўл қўйишди. 33 лойиҳани амалга ошириш бошланмаган.

Қорақалпоғистон Республикаси, Сирдарё, Фарғона ва Хоразм вилоятлари жорий йилнинг биринчи ярим йиллигида маҳаллий бюджетларга даромадлар тушумининг прогноз параметрлари бажарилишини таъминламадилар.

Қишлоқда ишлаб чиқариш ва бозор инфратузилмасини кенгайтириш ишлари етарли олиб борилмаяпти.

Капитал қурилишда иқтисодий ислоҳотларни амалга ошириш ниҳоятда суст бормоқда — танлов савдолари ўтказишда қонун бузилиши, қурилиш қийматининг ошириб юборилиши ҳоллари мавжуд, лизинг ва лойиҳа-инжиниринг хизматлари кўрсатиш тизими ривожланмаяпти.

Бошқарув тизимида маъмурий-буйруқбозлик усуллари, бюрократизм, корхоналарнинг хўжалик фаолиятига аралашиш

(Давоми 2-бетда)

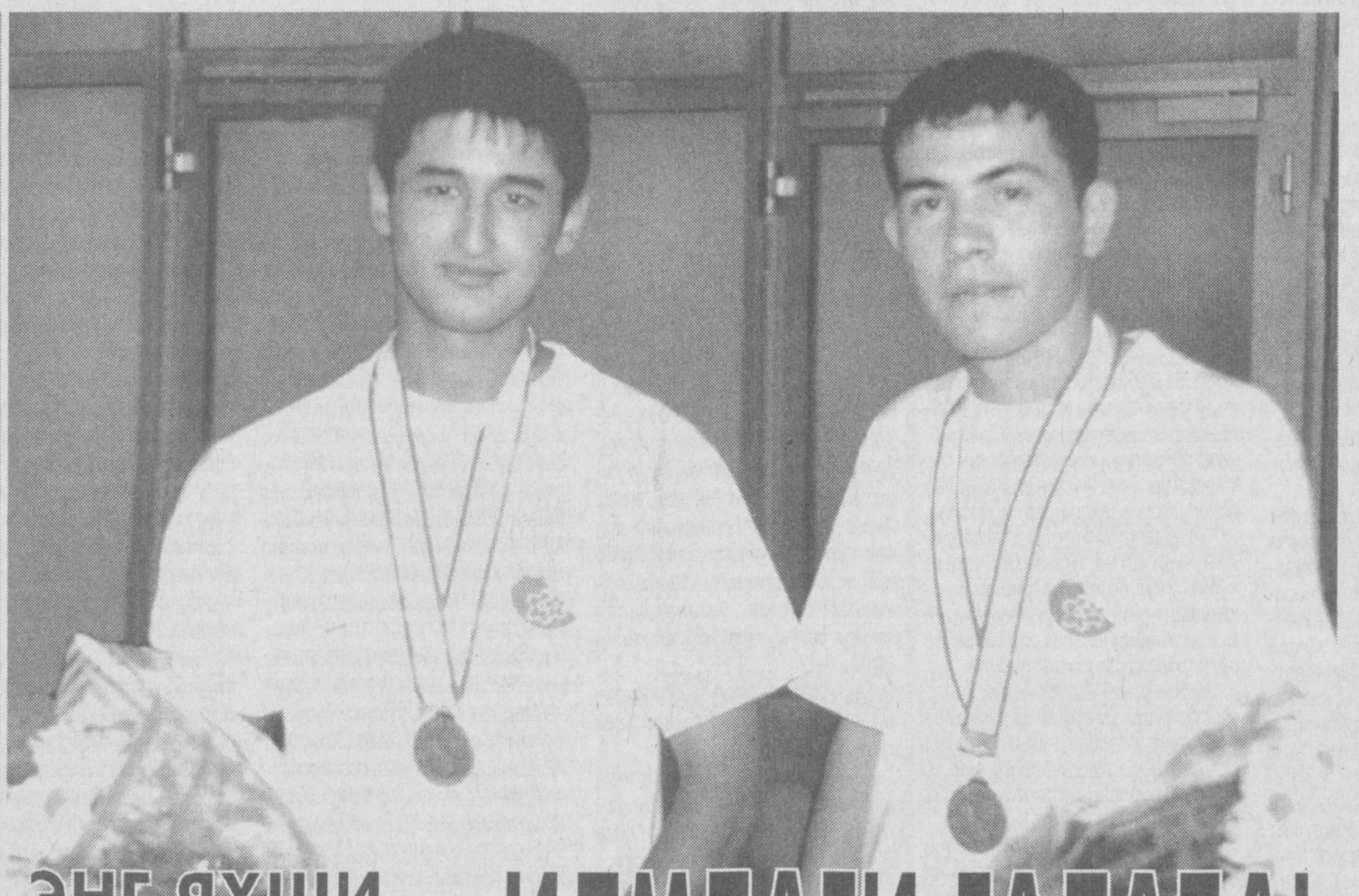

ЭНГ ЯХШИ ҒАЛАБА — ИЛМДАГИ ҒАЛАБА!

Faxr

Жорий йилнинг 12—18 июль кунлари Япониянинг Токио шаҳрида ўтказилган ёш математикларнинг 44-халқаро олимпиадасида ўзининг истеъдоди ва ижодий қобилияти, шу фанни чуқур ўрганишга бўлган қизиқиши туфайли мамлакатимиздаги бир қанча танловларда ғолиб чиққан умумий ўрта таълим мактаблари ва академик лицейларининг 6 нафар ўқувчиси иштирок этиб қайтишди.

Дунёнинг 89 та давлатидан қатнашган мазкур ёш математикларнинг халқаро олимпиадасида жами 450 нафар ўқувчи қатнашди. Олимпиада якунларига кўра, халқ таълими тизимига қарашли Бухоро вилоятининг Қоракўл туманидаги 1-ихтисослашган мактаб битирувчилари Дониёр Нафасов ва Азиз Жўрақуловлар юқори натижаларни кўрсатиб, кумуш ва бронза медали соҳиблари бўлишди. Шунингдек, мазкур халқаро олимпиадада иштирок этган Тошкент шаҳрининг Чилонзор туманидаги 195-мактаб ўқувчиси Максим Булатов, Самарқанд қишлоқ хўжалиги институти қошидаги лицей-интернат ўқувчиси Шерхон Сирожиддинов, Когон туманидаги 11-мактаб ўқувчиси Жалол Қурбонов, Самарқанд давлат меъморчилик ва қурилиш институти қошидаги лицей-интернат ўқувчиси Шоҳруҳ Холматовлар фахрий диплом билан тақдирландилар. Дарвоқе, Ш.Холматов бу йил математика фанидан ўтказилган республика олимпиадасида ҳам иштирок этиб, 90 балл тўплаган ҳолда иккинчи ўринни эгаллаған эди. 44-халқаро математика олимпиадасида қатнашган медаль соҳибларидан Азиз Жўрақулов эса мазкур олимпиадага қадар республика математика олимпиадасида совринли ўринни эгаллаганлиги учун олий ўқув юртига имтиёзли кириш ҳуқуқини қўлга киритганди.

Тошкент халқаро аэропортида мусобақа иштирокчиларини тантанали кутиб олиш маросими ўтказилди. Маросимда Халқ таълими вазирлиги мутасаддилари, Тошкент шаҳар халқ таълими бош бошқармаси мутахассислари, матбуот ходимлари, мактаб ўқувчилари ва ота-оналар иштирок этишди.

Ғолиблик туғи билан юртимизга қайтган ўқувчиларни кутлаш мақсадида бугун халқ таълими вазири ҳузурида тантанали қабул маросими ўтказилиши режалаштирилган.

Ж.МУСАЕВ,
"Ma'rifat"нинг махсус мухбири
Бурхон РИЗОҚУЛОВ олган сурат.

ҚАЛБДАГИ ТУЙҒУНИНГ ОДДИЙ СУВРАТИ

Олис-яқин йўлларда доим бир кўзим болалару ўсмирларда бўлади. Уларнинг овозларидаги қатъият, қадамларидаги дадилликдан ўзгача бир қувват оламан. Айниқса, суҳбат чоғида сўзларида ўзим ахтариб, орзулаб юрган бирор туйғуни ҳис этсам, барча армонларим шу қувонч ёруғи, ҳароратида эриб кетади.

— Мана, бизнинг чемпион болаларимиз, алпомишларимиз, — дейди Қарши педагогика ижтимоий-иқтисодиёт коллежи муаллимаси Бўритош Носирова бирибиридан чайир, жануб қуёшида қорайган йигитчаларни таништираркан.

— Исмим — Бахтиёр, Умаровман, кураш бўйича олтин медал олдим.

— Фаррухман. Теннис ўйнайман. Меникиям олтин медал.

Аброр Омонқулов, Сирожиддин Болтаев кумуш медал соҳиблари. Уларнинг ҳаммаси жорий йилда Андижон вилоятида академик лицей, касб-ҳунар коллежлари ўқувчилари ўртасида ўтказилган "Баркамол авлод" спорт мусобақаларининг ғолиблари.

Мени уларнинг ғолиблик нишонларидан кўра ҳам беллашувлар ҳақидаги таассуротлари қувонтирди:

— Эҳтимол, қачонлардир воҳада биздан ҳам кучлироқ, уқувлироқ болалар ўсишгандир. Аммо уларга ҳеч ким эътибор бермагани учун ўз-ўзича чиллак ўйнаб, тўп тепиб, курашиш, ғалаба қилиш орзулари юраклари тубида қолиб кетавергандир. Коллежимизда ўқиш баробарида спорт машғулотлари билан жиддий шуғулланамиз. Кўзга ташландик. Андижонда ғолиб бўлиб, шоҳсупага кўтарилдик. Андижон бизни иззат-икром билан кузатди. Қашқадарё ҳам шундай кутиб олди. Биз 16-17 ёшда қадр нималигини билдик. Қадр олтиндан қиммат экан.

Мен кўзлари тийрак йигитчаларнинг кўпроқ, яна кўпроқ, яна баландроқ гапиришларини истардим. Токи уларнинг овози барча олис қишлоқларга ҳам етиб борсин! Мустақиллик туфайли топилган қадрни бошқалар ҳам соғинсин, бу қадрни бошқалар ҳам излаб келсин!

(Давоми 2-бетда)

ТОШКЕНТДА ЕВРОПА ТАЪЛИМИ

ёхуд ўзбек талабалари ўз юртларида Вестминстер университети таълимини олмоқдалар

ТАРИХИЙ КУН

2002 йилнинг 16 январи. Бу — ҳаммамиз учун оддий бир кун. Аммо Ўзбекистонда ташкил этилган халқаро Вестминстер университети учун бу тарихий бир сана бўлиб қолади. Чунки худди шу куни Вазирлар Маҳкамасининг "Тошкент шаҳрида халқаро Вестминстер университетини ташкил этиш тўғрисида"ги қарори эълон қилинган эди.

Дунёдаги етакчи ва нуфузи баланд Вестминстер университетининг Ўзбекистонда ташкил этилиши шунчаки гап эмас. Бунинг замирида чексиз имкониятларга бир ишора бор, яъни Ўзбекистонни олам танимоқда, тан олмоқда. Бу университетни Тошкентда очишнинг зарурияти нимада эди? Бу даргоҳнинг тарихи, бугунига назар солганимизда, нимани кўрамиз?

ЛОНДОНДАГИ ЙИРИК УНИВЕРСИТЕТ

Вестминстер университети Англия пойтахти Лондон шаҳри марказидаги йирик олий таълим муассасаси бўлиб, у XIX асрнинг иккинчи ярмида политехника институти сифатида "туғилган". 1992 йилдан эътиборан университет мақомини олди. Муассасадаги жами талабалар аспирантлар билан қўшиб ҳисоблаганда 20 мингдан зиёд. 30-40 фоиз талабалар бошқа давлатлардан бориб ўқиётганлардир. Агар Буюк Британияда 120 дан зиёд университет мавжуд бўлса, бу муассасанинг улар орасида алоҳида ўрни бор. Даргоҳ қиролича Елизавета II эътиборида бўлиб, бизнес, иқтисод, ҳуқуқ унинг асосий йўналишларидир.

(Давоми 4-бетда)

«Abituriyent-2003»

АУДИТОРИЯ РАҲБАРИ ХОЛИСЛИККА МАСЪУЛ

Тест синовларининг жорий этилиши ва унинг ота-оналар, жамоатчилик томонидан ижобий қабул қилинишига сабаб – таълим муассасаларига талабаларни қабул қилиш жараёнининг объектив, холис ва адолатли танлов асосида ташкил этилганлиги билан узвий боғлиқ. Қайсики, тест синовлари жорий этилмасдан олдин таълим муассасаларида ойлар, йиллар давом этадиган келишувлар асосида "тоға", "жиян" бўлиш ҳамда айрим "танлаб" олинган имтиҳон ҳайъати аъзолари томонидан "қариндош"ларнинг ўқишга кириш, кирмаслик тақдири ҳал этиларди. Агар тест синовлари жорий этилгандан кейинги ҳолатлар мазмунига кенг маънода эътибор берадиган бўлсак, ўтган йиллар давомида ҳар йили олий таълим муассасаси талабаси бўлиш истагида ўртача 200-250 минг абитуриент ҳужжат топширади. Шундан 50 минг атрофидаги абитуриент олий таълим муассаса талабаси бўлади. Айтиш лозимки, танлов бор жойда ўзига хос норозилик ва эътирозлар бўлади ҳамда улар ўз ҳақ-ҳуқуқларини ўрнатилган тартибда талаб қилишади. Шу нуқтаи назардан қараганимизда ҳам тест синовлари бўлиб ўтгандан кейин Давлат тест марказига ўртача 900-1000 нафар абитуриент ариза билан мурожаат қилиш ҳоллари кузатилади. Ушбу мурожаатларнинг асосий мазмуни биринчидан, абитуриентнинг шахсий масъулиятсизлиги бўлса, иккинчидан аудитория раҳбарларининг эътиборсизлиги билан бўладиган хатоликлар десак тўғри бўлади. Шунинг учун биз аудитория раҳбарлари гуруҳини шакллантириш тамойиллари ва уларнинг вазифалари тўғрисида фикр юритишни лозим топдик.

Зотан, тест синовларида иштирок этувчи аудитория раҳбарлари гуруҳини ўз вазифасига масъулият билан ёндошадиган жамоатчилик вакиллари: тиббиёт, таълим, ишлаб чиқариш каби соҳа ходимларидан ҳокимликлар танлайди. Аудитория раҳбарларининг жамоатчилик вакиллари орасидан танланиши тест синовларидаги холислик таъминланишига олиб келади. Шу боис ҳам анъанавий имтиҳон олиш усулида шаклланган ошна-оғайнигарчиликнинг олдини олиш ва унга чек қўйиш айнан аудитория раҳбарлари зиммасидаги вазифа ҳисобланади.

Хўш, аудитория раҳбари зиммасидаги муҳим вазифалар нималардан иборат?

(Давоми 4-бетда)

ЎҚИТУВЧИ БЎЛИШ ОРЗУСИДАГИ ЁШЛАР КЎП

ёхуд бу йилги қабул жараёнида энг кўп ариза ТДПУга топширилди

Tahlil

Бугунги ёшлар ҳаётини кузатар экансиз, битта муҳим жиҳатни яхши илғайсиз: улар бирор ихтисосликни эгаллаш ўз келажагини белгиловчи омил эканлигини жуда яхши тасаввур қилишади.

Мамлакатимиз олий таълим муассасаларига ҳужжатлар қабули бошланган дастлабки кунларда, кўпчиликда бу йил абитуриентлар ҳар йилгидек кўп бўлмаса керак, деган фикр уйғонган эди. Чунки бу йил умумтаълим мактабларининг 11-синфини тугатганлар 338 минг атрофида бўлиб, уларнинг ҳаммаси ҳам олий ўқув даргоҳларига ҳужжат топширавермайди, деган тахмин бор эди. Миллий дастур талабларига мувофиқ, 9-синфни тугатган мактаб ўқувчилари ҳар йили академик лицей ва касб-ҳунар коллежларида ўқишларини давом эттиришмоқда. Аммо бу, улар ўрта махсус, касб-ҳунар таълими билан кифояланяпти, дегани ҳам эмас.

Ҳозирги вақтда юртимизда жами 68 та институт ва университет мавжуд. Уларда 139 та ихтисослик бўйича бакалавр, 664 та мутахассислик бўйича магистрлар тайёрланмоқда. Миллий дастур "қал-дирғочлари" сифатида учирма қилинаётган бакалавр ва магистрлар тезликда ўз иш ўринларига ҳам эга бўлишмоқда. Уларнинг ўрни эса абитуриентлар билан тўлдириляпти. Айни пайтда магистратура мутахассисликларига ҳам аризалар қабул қилинаётир. 22 июлга қадар 1719 та ариза тушди, қабул режасидаги ўринлар сони эса 5400 та.

Албатта, қабул жараёнига ҳар йили пухта тараддуд кўрилади. Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Давлат тест маркази, қолаверса, ҳар бир олий таълим муассасаси роппа-роса бир ой давом этадиган мавсум олдидан ўзларининг умумий вазифаларини белгилаб олишади. Қабул бошланган дастлабки кунларданоқ ҳар бир ўқув даргоҳида аризалар қабул қилиш учун махсус гуруҳ ташкил этганлиги сир эмас. Гуруҳ таркибига маслаҳатчилар ҳам киритиладики, улар абитуриентнинг ҳужжатларини бир сидра кўздан кечиришиб, камчиликлари бўлса кўрсатиб, сўнгра қабул ҳайъатига тақдим этиб туришади.

Табиийки, абитуриент қанчалик кўп бўлса, танлов шунчалик катта рақобат муҳитида кечади. Шу жиҳатдан олганда, энг кўп ҳужжат тушган муассасалар қаторига Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика (11184 та), Самарқанд давлат (10489 та), Термиз давлат университет (10481 та)ларини киритиш мумкин. Бу ҳолатни нима билан изоҳласа бўлади?

Низомий номидаги ТДПУнинг нуфузи баланд. У педагог-кадрлар тайёрлаш бўйича таянч даргоҳ. Ҳар йили ҳам бу ерга абитуриентлар яхши ният билан қадам қўйишади. Қолаверса, университетнинг энг юқори ўринни ишғол этиши ёшларда педагоглик касбига ҳурмат-эътибор юқорилигидан ҳам далолат беради.

Самарқанд қадимдан маърифат бешиги ҳисобланган.

(Давоми 2-бетда)

Garchand bu dargohlarga ariza kam tushgan bo'lsa-da, har qanday abituriyent ham talaba bo'lib ketavermasligini eslatib o'tmoqchimiz.

Iloho, maysalar tuproqdan, daryolar to'lqindan, osmonlar quyoshdan uzoqlashmaganday bizning farzandlarimiz — umid ko'zimizni tikib turganlarimiz shu ruhdan — Ozodlik ruhidan uzoqlashmasin.

2003 йилнинг I ярим йиллигида иқтисодиёт ва ижтимоий соҳани ривожлантириш якунлари ҳамда ушбу соҳаларда ислоҳотларнинг муҳим устувор йўналишлари бўйича чора-тадбирларни амалга ошириш тўғрисида

(Давоми. Боши 1-бетда)

ҳамон сақланиб қолмоқда. Кўплаб амалда фойдаланилмайдиган ҳисобот маълумотлари йиғилмоқда. Барча даражалардаги давлат, тармоқ ва ҳудудий бошқарувнинг мавжуд тизими ўтказилаётган иқтисодий ва демократик ислоҳотлар йўлида кучли тўсиқ бўлмоқда.

2. Вазирлар Маҳкамаси комплекслари раҳбарлари, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари, вазирликлар, идоралар ва хўжалик бирлашмалари биринчи ярим йилликда минтақаларда, иқтисодиёт тармоқлари ва секторларида иқтисодий ислоҳотларнинг амалга оширилиши якунларини ўн кун муддатда танқидий кўриб чиқсинлар, иқтисодий ислоҳотларни чуқурлаштириш бўйича Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов маърузасида ҳамда Ўзбекистон Республикаси Президентининг:

«Ўзбекистон иқтисодиётида хусусий секторнинг улуши ва аҳамиятини тубдан ошириш чора-тадбирлари тўғрисида» 2003 йил 24 январдаги ПФ-3202-сон;

«Қишлоқ хўжалигида ислоҳотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим йўналишлари тўғрисида» 2003 йил 24 мартдаги ПФ-3226-сон;

«Капитал қурилишда иқтисодий ислоҳотларни янада чуқурлаштиришнинг асосий йўналишлари тўғрисида» 2003 йил 6 майдаги ПФ-3240-сон фармонларида қўйилган вазифалар рўёбга чиқарилишини таъминловчи зарур чора-тадбирлар комплексини амалга оширсинлар.

3. Иқтисодий ислоҳотларни чуқурлаштириш бўйича қабул қилинган ҳужжатларнинг амалга оширилиши мониторинги бўйича махсус Ҳукумат комиссияси (Р.С.Азимов ва К.Н.Тўлаганов) қабул қилинган Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармонлари ва Ҳукумат қарорларининг ижроси бўйича ишларнинг аҳволини яна бир марта танқидий таҳлил қилсин, 2003 йил учун белгиланган топшириқлар ва параметрларнинг сўзсиз бажарилиши бўйича кечиктириб бўлмайдиган чора-тадбирлар кўрсин. Ҳар чоракда Вазирлар Маҳкамаси мажлисига хусусийлаштириш, иқтисодиётда хусусий секторнинг ролини янада ошириш, қишлоқ хўжалигида ва капитал қурилишда ислоҳотларни чуқурлаштириш масалалари бўйича Ўзбекистон Республикаси Президенти Фармонларининг ва Ҳукумат қарорларининг бажарилиши ва натижалари тўғрисида таҳлилий материаллар киритсин.

4. Маъмурий ислоҳотларни чуқурлаштириш ва иқтисодиётни бошқариш тузилмасини такомиллаштириш бўйича таклифлар тайёрлаш Республика комиссияси (Р.С.Азимов) Вазирлар Маҳкамасининг 2003 йилнинг биринчи ярим йиллигида иқтисодий ва ижтимоий ривожлантириш якунлари бўйича мажлисида Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов маърузасида баён қилинган принципиал қоидалардан келиб чиққан ҳолда бир ой муддатда аниқ Дастур тайёрласин ва уни кўриб чиқиш учун Вазирлар Маҳкамасига киритсин.

5. Давлат мулки қўмитасининг ва ушбу Протоколнинг 1-бандида қайд этилган ишлаб чиқариш бирлашмаларининг давлат тасарруфидан чиқариш, хусусийлаштириш ва давлат активларини сотиш, корхоналарни корпоратив бошқариш принципларини жорий этиш ва тармоқларда хусусий сектор улушини ошириш бўйича ишларининг қониқарсизлиги қайд этилсин.

Давлат мулки қўмитаси (М.Асқаров) зарар кўриб ишлаётган ва иқтисодий ночор корхоналар давлат активларини сотишнинг, бошланғич нархни босқичма-босқич қайта кўриб чиқишнинг ўзгарувчан тизими жорий йилнинг III чораги мобайнида жорий этилишини таъминловчи механизмларни ўн кун муддатда ишлаб чиқсин, шунингдек, потенциал инвесторларга эмитентлар, акциялар котировкаси, сотув ҳажмлари ва шу кабилар тўғрисидаги маълумотларни етказиш бўйича ахборот тизими яратилишини таъминласин.

Амалга оширилган ишларнинг натижалари тўғрисида 2003 йилнинг октябрида Вазирлар Маҳкамасига ахборот берилсин.

6. Иқтисодиёт вазирлиги, Давлат мулки қўмитаси, Иқтисодий ночор корхоналар ишлари қўмитаси, Молия вазирлиги паст рентабелли, зарар кўриб ишлаётган ва иқтисодий ночор давлат корхоналарини хорижий инвесторларга ва мамлакатимиз инвесторларига аниқ инвестиция мажбуриятлари эвазига бепул бериш учун уларнинг рўйхатини икки ҳафта муддатда белгиласинлар ва Вазирлар Маҳкамасига киритсинлар.

7. Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги (Жўраев), Қашқадарё (Зайниев), Сурхондарё (Қодиров) вилоятлари ҳокимликлари минтақалар кесимида қишлоқ хўжалигида ислоҳотларни чуқурлаштириш, қишлоқда ишлаб чиқариш муносабатларини такомиллаштиришни жадаллаштириш ва фермер хўжаликларини ривожлантириш бўйича ишлари қониқарсиз деб эътироф этилсин.

Вазирлар Маҳкамасининг Агросаноат комплекси, Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги, Давлат мулки қўмитаси қисқа муддатларда Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги тизимида ва унинг ҳудудий тузилмаларида ташкилий қайта ўзгартиришларни тугалласинлар, уларни муносиб кадрлар билан тўлдиришни таъминласинлар. Амалга оширилган ишлар тўғрисида Вазирлар Маҳкамасига ахборот берилсин.

8. Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги, Иқтисодиёт вазирлиги, Адлия вазирлиги:

амалдаги қонун ҳужжатларининг мулкчиликнинг ижара шаклларини ва хўжалик юритиш тизимини такомиллаштиришга, шартномавий муносабатлар асосида фаолият кўрсатаётган оилавий пудратчилар ҳамда фермерлар ҳуқуқлари ва манфаатларини ҳимоя қилишга оид қисмига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш юзасидан ўн кун муддатда таклифлар тайёрласинлар;

Олий хўжалик суди билан биргаликда қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқарувчиларига нисбатан жарима санкцияларини қўллаш амалиётини икки ой муддатда танқидий таҳлил қилсинлар.

9. Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги (Жалолов) республиканинг тегишли вазирликлари ва идоралари мутахассисларидан иборат комиссия тузсин ҳамда бир ой муддатда Сирдарё ва Жиззах вилоятларига бориб коллектор-дренаж тармоқларининг техник аҳволини яхшилаш ва ерларни қишлоқ хўжалиги экинлари экишга сифатли тайёрлаш бўйича аниқ чора-тадбирларни ишлаб чиқсин.

10. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги суғурта компаниялари билан биргаликда, халқаро тажрибани ҳисобга олган ҳолда қишлоқ жойларда қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқарувчилар учун кенг кўламли суғурта хизматлари кўрсатиш тизимини жорий этишга кўмаклашувчи чора-тадбирларни икки ой муддатда ишлаб чиқсин.

11. Вазирлар Маҳкамасининг Қурилиш, қурилиш материаллари саноати, уй-жой-коммунал хўжалиги ва транспорт комплексига, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгашига, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликларига капитал қурилиш соҳасида бозор ислоҳотларининг қониқарсиз даражада эканлиги, танлов савдоларини ташкил этиш ва ўтказишга ноқонуний аралашиш ва уларнинг тартиб-қоидаларини бузиш ҳоллари мавжудлиги кўрсатиб ўтилсин.

Вазирлар Маҳкамасининг Қурилиш, қурилиш материаллари саноати, уй-жой-коммунал хўжалиги ва транспорт комплекси (Тўлаганов):

Иқтисодиёт вазирлиги, Молия вазирлиги, «Даварxитектқурилиш» қўмитаси ҳамда бошқа манфаатдор вазирликлар ва идоралар билан биргаликда бир ҳафта муддатда Вазирлар Маҳкамасига капитал қурилишда хўжалик муносабатларини такомиллаштириш ҳамда «Даварxитектқурилиш» қўмитаси тўғрисидаги янги низомни ва унинг тузилмасини тасдиқлаш тўғрисидаги Ҳукумат қарорлари лойиҳаларини киритсин;

Давлат мулки қўмитаси билан биргаликда 2003-2004 йилларда қурилиш ташкилотларини, улар негизида асосан хусусий ва қўшма корхоналар ташкил этган ҳолда, давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш жараёнларини тугаллаш юзасидан кечиктириб бўлмайдиган чора-тадбирлар кўрсин;

Иқтисодиёт вазирлиги, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги билан биргаликда қурилиш соҳасида бозор талабларига жавоб берадиган менежерларни тайёрлаш ва қайта тайёрлашнинг яхлит тизимини яратиш юзасидан бир ой муддатда таклифлар киритсин.

12. Молия вазири (Нурмуродов)га, Давлат солиқ қўмитаси раиси (Сайфиддинов)га, уларнинг ҳудудий тузилмалари раҳбарларига, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгашига, вилоятлар ҳокимликларига жорий йилнинг I ярим йиллигида республика ва маҳаллий бюджетлар даромадларининг прогноз кўрсаткичлари айрим вилоятлар ва манбалар бўйича бажарилмаганлиги кўрсатиб ўтилсин. Қорақалпоғистон Республикаси, Сирдарё, Фарғона ва Хоразм вилоятлари бўйича бюджетнинг даромад қисми бажарилмаганлиги йўл қўйиб бўлмайдиган ҳол деб ҳисоблансин.

Молия вазирлиги ва Давлат солиқ қўмитасининг қўшма ҳайъати, вилоятлар ҳокимлари қарори билан айбдор шахслар — вилоятлар ва туманлар солиқ органлари раҳбарларини эгаллаб турган лавозимидан озод қилишгача даражада қатъий жавобгарликка тортилганлиги маълумот учун қабул қилинсин.

13. Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт вазирлиги манфаатдор вазирликлар ва идоралар билан биргаликда икки ой муддатда:

лимитланадиган ва квоталанадиган маҳсулотларни тақсимлашнинг амалдаги тизимини тугатиш ҳамда уларни биржалар, кимошди савдолари ва бошқа бозор механизмлари орқали сотишни кенгайтиришни;

тасдиқланадиган моддий балансларнинг кўпчилигини асосий прогноз кўрсаткичларини асослаш учун зарур бўлган ҳисоб-китоб баланслари сифатида сақлаб қолиб, улар рўйхатини қисқартиришни батафсил ўрганиб чиқсин ва Вазирлар Маҳкамасига таклифлар киритсин.

14. Давлат статистика ва идоравий ҳисоботи тизимини қайта кўриб чиқиш, қисқартириш ва бирхиллаштириш вазифаси маъмурий ислоҳотларни амалга оширишнинг энг муҳим қисми ҳисоблансин.

Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси Иқтисодиёт вазирлиги, Молия вазирлиги ҳамда бошқа манфаатдор вазирликлар ва идоралар билан биргаликда 2003 йил 1 ноябргача бўлган муддатда:

барча ҳисобот маълумотларини танқидий қайта кўриб чиқсин ҳамда ишлаб чиқаришни ва сотишни тезкор бошқариш учун, шунингдек, баланслар ҳамда жорий ва истиқболли прогнозларни ишлаб чиқиш учун фойдаланиладиган бошқа муҳим таҳлилий материалларни тайёрлаш учун зарур бўлган ҳисоботнигина сақлаб қолсин;

ҳисобот бериш шаклларининг моҳияти ва мазмунига алоҳида эътибор қаратиб, эҳтиёж бўлмаган кўрсаткичларни чиқариб ташлаб, зарур бўлмаган, фойдаланилмайдиган ҳисоботни қисқартириш чора-тадбирларини кўрсин.

15. Вазирлар Маҳкамаси Комплекслари, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари 2003 йилнинг иккинчи ярим йиллигида республиканинг барча минтақаларида маҳаллий хомашёдан буюмлар ва материаллар ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш, хорижий инвестициялар иштирокидаги тайёр маҳсулот (тикувчилик, трикотаж, чарм буюмлар ва пойабзал) ишлаб чиқаришга ихтисослаштирилган корхоналарни ташкил этиш ҳисобига истеъмол товарларини ўзимизда ишлаб чиқаришни кўпайтириш бўйича қабул қилинган дастурлар бажарилишини таъминлаш юзасидан комплекс чора-тадбирларни ишлаб чиқсинлар ва амалга оширсинлар.

Натижалари тўғрисида 2003 йил якунлари бўйича Вазирлар Маҳкамаси мажлисида ахборот берилсин.

16. Республика иқтисодиёти тармоқларини 2003-2004 йиллар куз-қиш даврида ишлашга тайёрлаш бўйича Республика комиссияси (Тўлаганов) манфаатдор вазирликлар, идоралар, хўжалик бирлашмалари, маҳаллий ҳокимият органлари билан биргаликда:

1991 йилгача қурилган уй-жойларни мукаммал таъмирлаш бўйича йўл қўйилган қолоқликнинг ўрни тўлдирилишини ва умуман жадвалнинг бажарилишини ҳамда барча уй-жой фондининг 2003-2004 йиллар куз-қиш даврига сифатли тайёрлаб қўйилишини;

коммуникация тармоқларини таъмирлаш-тиклаш ишлари ўз вақтида амалга оширилишига ҳамда зарур суюқ ва қаттиқ ёқилғи тайёрлаб қўйилишига алоҳида эътибор қаратган ҳолда республика иқтисодиёти тармоқларини куз-қиш даврига тайёрлаш бўйича тасдиқланган тадбирларнинг бажарилиши юзасидан ҳар ойда мониторинг ва назорат олиб борилишини таъминласин.

Амалга оширилаётган ишлар тўғрисида 2003 йил 9 ойи якунлари бўйича Вазирлар Маҳкамаси мажлисида ахборот берилсин.

17. Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги, «Ўзагромашсервис», «Ўзпахтасаноат» уюшмалари Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар, қишлоқ туманлари ҳокимликлари билан биргаликда жорий йилнинг июль-август ойларида ғўзани парвариш қилишни кучайтириш ва жорий йилнинг 10 августига қадар барча моддий-техник базани таъмирлаш ва 2003 йил ҳосили пахта хомашёсини қабул қилишга тайёрлаб қўйишни тугаллаш учун пахта йиғимига тайёргарлик кўриш юзасидан зарур ташкилий-иқтисодий чора-тадбирларни амалга оширсинлар.

18. Мазкур протоколнинг бажарилишини назорат қилиш Ўзбекистон Республикасининг Бош вазири Ў.Т.Султонов зиммасига юклансин.

Ушбу протоколнинг бажарилиши 2003 йил январь-сентябрь ойлари якунлари бўйича Вазирлар Маҳкамаси мажлисида кўриб чиқилсин.

Вазирлар Маҳкамасининг Раиси **И. КАРИМОВ**

2003 йил 18 июль

ҚАЛБДАГИ ТУЙҒУНИНГ ОДДИЙ СУВРАТИ

(Давоми. Боши 1-бетда)

— Коллежимизда "Зиё" деб номланадиган бадиий ҳаваскорлар дастаси бор. Ажойиб устозимиз Пўлатжон ҳофиз раҳбарлик қилади. Биз яқинда Жиззах шаҳрида ўтказилган "Ўзбекистон — қўшиқ байрами" кўрик-танловида учинчи ўринни олдик. Кўпроқ мумтоз рақслар, ашулаларимиз ҳайъат аъзоларига маъқул келди, — дейди коллеж талабаси Дилафрўз Эргашева. У бизга саҳналарда кийган зардўз чопонлари, дўппиларини кўрсатади. Ярқираб кўзни олади. Ипаклари, мунчоқларини бармоқлари билан силайди Дилафрўз.

Ахир, яқин-яқинларда бу беназир либосларни эскилик сарқити, деб беписанд қараётганларга индамасдик. Жим кўниккан эдик. Аммо бугун шу либосни кийиб саҳнада "Ушшоқ" куйлаган, ғолиб бўлиб гулдасталар олган Дилафрўз каби қизлар олдида бу зардўзлар ҳақида сал мундайроқ гап қилиб кўринг-чи?

Бундай кийимларни зардўзларнинг академиклари тикади, дея ғурурланади қизлар.

Мен ана шу ғурурни неча йиллаб кутган эдим. Эҳтимол, бу қизгина учун лабининг четидан қушдай учган жумла қалбидаги гўзал туйғусининг оддийгина сувратидир. Мен учун осмонларга, ойларга ёзиб қўйгулик шиор бу. Бу ғурурнинг тирилгани, озодликнинг жонлана бошлагани, кўкариб, кўклай бошлагани...

Қарши билан Марғилонни юзлаб километр йўллар ажратади. Бу шаҳарнинг қизлари нафис, йигитлари ҳам "сиз"лаб гапиради. Аммо уларнинг нафасида ҳам қашқадарёлик тенгдошларига уйғунлик бор.

— 11-синф ўқувчимиз Музаффар Қосимов "Ким кўп китоб ўқиган?" танловида тенгдошлари орасида биринчи ўринни олди, — дейди Марғилон шаҳридаги аниқ фанлар лицейи директори Мухтораxон Мирзаева. — Музаффар бир йилда 96 та бадиий асар ўқибди. Ҳайъат аъзолари китобларнинг хоҳлаган саҳифасини очиб, савол беришди, Музаффарнинг жавоби тайёр эди.

Марғилон гўзали Кумушбиби муҳаббатини достон этган "Ўтган кунлар"ни мустабидлар ёқишга буйруқ берган эдилар. Ҳа, илм, гўзаллик, тарих, гўзал орзулар ёнган эди "Ўтган кунлар"га қўшилиб. Озод замон эса гўзал орзулардан, илмдан, илмлиликдан чўчимайди. Шунинг учун китоб ўқитади, китоб ўқиганни сийлайди. Мен сизнинг нигоҳингизда ана шу ҳиссиётлар сувратини кўрдим.

Ҳаёт — ҳаёт экан-да. Қадамидан ўт чақнайдиган Зикриллони синади. Бармоқларини ўт ўрадиган ускуна эҳтиётсизлик оқибатида кесиб кетди. Ўша кунлари бу лицейдаги Зикриллонинг дўстлари, айниқса, Акмал бир ёш улғайгандек бўлди. Дарсдан чиқибоқ, касалхонага жўнарди.

— Мен сизга ўқиб бераман, қани, эшитганларингиз асосида баён қиламиз...

Акмал шу тарзда математика, кимё ва бошқа фанлардан ёзма иш ёздириб келарди дўстига.

— Мен аввалига бармоқларим учун ҳижолат бўлиб юрдим. Қарасам, нима бўпти? Шундай ажойиб дўстларим бор. Шулар учун ҳам зўр бўлишим керак, деган қарорга келдим.

Зикрилло зўр бериб кимё фани билан шуғулланди. Шаҳар, вилоят босқичларида кимё олимпиадаларида иштирок этиб, ғолиб бўлди. Ҳа, зўр бўлишга интилиш ҳам мустақиллик даври кишисининг сифати. Ахир, қулликда зўрдан қўрқадилар, уни йўқотишга уринадилар. Озодликда эса уни байроқ қиладилар, унга эргашадилар.

Фарғона шаҳридаги "Ёрмозор" академик лицейи ўқувчилари, Андижон туманидаги "Оқ ёр" касб-ҳунар коллежида таҳсил олаётган ўсмирлар билан учрашувларимдаги ҳар бир суҳбат — бир байрам. Айниқса, янги қурилган лицей, коллежларнинг сўзга сиғмас шарт-шароитлари...

Мўъжаз хорижий жиҳозлар, компьютерлар, кенг спорт заллари, тил ўрганиш хоналари...

— Бундай синфхоналардан боши тик, қўли узун, руҳияти бақувват, қайси жабҳага борса, "аъло"га ўқиб, ишлайдиган озод инсонлар чиқиши керак, — деди "Ёрмозор" академик лицейи директори, фан номзоди Офтобхон Шамсуддинова.

Ҳа, ҳақ гапни айтдингиз. Бугун бизни қувонтираётган руҳ айнан шу озодлик кишисининг руҳи! Илоҳо, майсалар тупроқдан, дарёлар тўлқиндан, осмонлар қуёшдан узоқлашмагандай бизнинг фарзандларимиз — умид кўзимизни тикиб турганларимиз шу руҳдан — Озодлик руҳидан узоқлашмасин.

Кутлибека РАҲИМБОЕВА

ЎҚИТУВЧИ БЎЛИШ ОРЗУСИДАГИ ЁШЛАР КЎП

(Давоми. Боши 1-бетда)

Айнан шу муҳитга бугунги авлод ҳам бефарқ эмас. Шу боис илмга ташна абитуриентлар нафақат вилоят ҳудудидан, балки унга қўшни ва чегарадош бўлган Навоий, Бухоро, Қашқадарё воҳаларидан ҳам "оқиб" келишди.

Термиз давлат университети Сурхондарё вилоятидаги ягона университет. Шу боис Сурхон ёшлари пойтахту бошқа вилоятларга бориб, сарф-харажатни кўпайтиргилари келмай, ўз университетларини танлашган кўринади. Бошқа вилоятлардан борган абитуриентларни ҳам университет қабул ҳайъати илиқ қарши олди. Гап эса уларга омад кулиб боқишидадир.

Ҳар ким ўз тақдирини ўзи белгилайди. Бу фикрни абитуриент халқига нисбатан бараллa айтиш мумкин. Аммо улар орасида ота-онаси, ака-опаси, устози раъйига қараб иш тутувчилар ҳам учрайди. Ҳар икки ҳолатдан қатъи назар, ёшлар орасида ҳуқуқ, иқтисод, халқаро муносабатлар, сиртқи таълим йўналишларида ўқиш истагини билдирувчилар кўпроқ. Бу ҳолатни худди шу йўналишдаги ихтисосликларга талаб ва эҳтиёж катта эканлиги билан ҳам асослаш мумкин.

Қабул жараёни ҳар йили бир хил тарзда кечавермайди. Бирда ўсиш, бирда пасайиш кузатилади. Бунинг эса объектив ва субъектив сабаблари бор. Бу йил Тошкент шаҳридаги иқтисодиёт, шарқшунослик, молия, жаҳон тиллари, тиббиёт, санъат, миллий рассомлик ва дизайн, ахборот технологиялари, шунингдек, барча педагогика институт ва университетларида ўтган йилга нисбатан ўсиш кузатилди. Айни пайтда абитуриентлардан ариза кам тушган Тошкент хореография олий мактаби (65 та), 1-Тошкент Давлат тиббиёт институтининг Урганч филиали (536 та), Тошкент Давлат консерваторияси (308 та), маданият институтларида (786 та) танлов курашсиз, осонгина ўтади, деб айтиш қийин. Гарчанд бу даргоҳларга ариза кам тушган бўлса-да, ҳар қандай абитуриент ҳам талаба бўлиб кетавермаслигини эслатиб ўтмоқчимиз.

20 июндан 20 июлга қадар ўз абитуриентларидан аризалар қабул қилиб олган барча олий таълим муассасалари улкан синов арафасида. Талабаликка даъвогарларнинг сони, ихтисослиги, маълумоти, ҳудуди, жинси ва ҳоказо жиҳатлари ҳақида Давлат тест маркази билан модем тизими орқали боғланган барча даргоҳлар бу синовни кўнгилдагидек ўтказишлари керакки, натижада зукко, топқир, мияси билим заҳиралари билан тўлиб-тошган йигит-қизлар талабаликка қабул қилинишлари зарур. Аксинча, иккиланиш билан ҳужжат топширган, билими саёз ёки "шпаргалка"нинг кучига таянган ёшлар айни ўзларидан ахтаришлари керак бўлади.

Хулкар ТЎЙМАНОВА,
"Ma'rifat"нинг махсус мухбири

Ёзнинг жазирама кунларида ҳар бир инсон салқин жойда ёки сўлим масканда дам олиб, қуёш тафтидан жон сақлашни кўзлаб қолади. Шу маънода болаларни ёз чилласи пайтида мароқли дам олдириш учун аввалдан тайёргарлик кўрилгани боис, бугун уларнинг аксарият қисми оромгоҳларда мазза қилиб ҳордиқ чиқармоқдалар.

Биз шу кунларда Қувасой шаҳрида бўлиб, мактаб ўқувчиларининг

ТАЪТИЛ ТОТЛИ ЎТАЯПТИ

Таътилни қандай ўтказаётганликлари билан танишдик. Маълум бўлишича шаҳардаги икки жойда — «Ниҳол» оромгоҳида ва 24-мактаб қошида ўқувчиларни дам олдириш режалаштирилган экан.

Хусусан шаҳарнинг энг сўлим ҳудудида жойлашган «Ниҳол»да барча шароитлар муҳайё. 3 навбатнинг ҳар бирида, 18 кунлик муддат давомида 660 нафар ўқувчига хизмат кўрсатиш кўзда тутилган. Оромгоҳ вилоят йўл қурилиши бошқармасининг шаҳар бўлими тасарруфида бўлиб, асосий ҳомийликни ҳам шу ташкилот зиммасига олган. Ҳар бир навбатда барча сарф-ҳаражат учун ҳомий ташкилот ҳамда касаба уюшмалари вилоят кенгаши томонидан 18 млн. сўм маблағ ажратилган. Шу сабабли бу ерда еб-ичиш, сайру саёҳатга чиқиш борасида ҳеч қандай муаммо йўқ. Тўғри, бизнинг ташрифимиз иккинчи навбатнинг сўнгги кунига тўғри келди. Лекин ўша куни тайёрланган маззали ва витаминларга бой таомлар, аввалги кунлар таомномалари ва болаларнинг оромгоҳда зерикмай дам олишларини ташкил этиш бўйича тузилган режага таяниб, биз фарзандларимиз яхши дам олаётганликларига ишонч ҳосил қилдик. Аслида ҳам оромгоҳ ҳавоси, салқин ва шинам ётоқхоналари, зилол сувли бассейн, кино-концерт томошагоҳлари, кенг ва ёруғ, санитария-гигиена қоидаларига жавоб берадиган ошхонаю қизиқарли китобларга бой кутубхона, ҳар қадамда муздек сув сотиб турган фавворaларга эга ушбу масканда болажонларнинг ўтган ҳар бир куни мароқли бўлиши турган гап.

Акромжон ТУРСУНАЛИЕВ,
«Ma'rifat»нинг махсус мухбири

SO'NGGI UCH KUN MUJDALARI

OQSAROYDA QABUL

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Islom Karimov 22 iyul kuni Oqsaroyda Rossiya Federatsiyasining «Gazprom» ochiq turdagi aksionerlik jamiyati boshqaruvi raisi Aleksey Millerni qabul qildi. Oqsaroydagi uchrashuvda hamkorlikning hozirgi ahvoli va istiqboliga oid masalalar muhokama qilindi, ikki tomonlama foydali yangi loyihalar ishlab chiqish imkoniyatlari ko'rib chiqildi.

BOLALAR UCHUN EKOLOGIK LOYIHA

2003 yilning 23 iyulidan 10 avgustigacha yozgi oromgohlarda dam olayotgan o'zbekistonlik maktab o'quvchilari uchun suv ta'minoti bo'yicha jamoatchilik fikrini shakllantirishga doir tadbir o'tkaziladi. U AQShning Xalqaro taraqqiyot agentligi (YUSAID) tomonidan Markaziy Osiyoda tabiiy resurslarni boshqarishni takomillashtirish dasturi(NRMP) bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi huzuridagi «Bioekosan» markazi, mahalliy «Dilxush» va «Izlanish» ekologik nodavlat notijorat tashkilotlari hamkorligida o'tkaziladi.

O'MEning 5-JILDI NASHRDAN CHIQDI

O'zbekiston Respublikasi davlat mustaqilligi 12 yilligi oldidan mamlakatimiz madaniy va ilmiy hayotida yana bir muhim voqea ro'y berdi. Ko'p jildli universal O'zbekiston milliy ensiklopediyasining navbatdagi 5-jildi nashrdan chiqdi. O'zbekiston milliy ensiklopediyasining 5-jildi «K» harfining 2-yarmi, «L» harfi, shuningdek, «M» harfining birinchi yarmidagi maqolalarni o'z ichiga oladi. Unda jami 4 mingga yaqin maqola bo'lib, umumiy hajmi 130,5 nashriyot-hisob tabog'ini tashkil etadi. Shuning qariyb 93 tabog'i matn, 37 tabog'i bezak materialdir.

OTALIQ TASHKILOTLAR HIMMATI

Bekobod shahridagi maktablar ta'mirdan chiqarilishida otaliq tashkilotlarning yordami katta bo'ldi. «O'zmetkombinat» o'z otalig'idagi uch maktabni joriy ta'mirlash uchun o'ttiz million so'm mablag' ajratdi.

ҲАЙКАЛ ПОЙИДАГИ ҲАЙРАТ

Суратда: Хива тумани ҳокими, Олий Мажлис депутати М.Мадаминов битирувчиларга диплом топшираётган кувончли лаҳзалар.
Ш.СОБИРОВ олган сурат.

Қадим Хивага кираверишдаги Муҳаммад Мусо ал-Хоразмий ҳайкали пойи одамлар билан гавжум. Кексалар, ёшлар, турли соҳалар фаоллари... Меҳрли нигоҳлар. Шодлик. Табассум. Дил изҳорлари. Гуллар. Куй-қўшиқлар...

Ҳа, Хива педагогика касб-ҳунар коллежининг 300 нафар битирувчисига дипломлар топшириш тантанаси ана шундай шоду хуррамлик билан ўтди. Ўзбекистон Қаҳрамонлари В.Пак, Б.Жуманиёзов, Ўзбекистон халқ таълими аълочилари Т.Отабоев, С.Отамуродова, "Олтин мерос" халқаро жамғармаси Хоразм вилояти бўлими раиси К.Нуржонов ва бошқалар ёшларга дипломларни топшираётиб, уларга оқ йўл, келажакда мустақиллигимизни мустаҳкамлаш борасидаги хайрли ишларида муваффақиятлар тиладилар.

— Ёшларга айнан мана шу муқаддас даргоҳ — ал-Хоразмий ҳайкали пойида диплома топшириб, уларни ҳаётга йўллашимизнинг ўзига хос рамзий маъноси бор, — дейди коллеж раҳбари Зарифбой Қўчқоров. — Келажакда улар орасидан буюк элдошимиз ал-Хоразмийга ўхшаган ватанпарвар, халқпарвар инсонлар етишиб чиқсинлар. Келгусида бу табаррук пойгоҳда диплом топшириш маросимини ўтказишни анъанага айлантирамиз.

А.САФОЕВ

Ma'rifat МАСЛАҲАТХОНАСИ

Андижон вилоятидан М.ОБИДОВ:

САВОЛ: Олий ўқув юртида сиртдан шартнома асосида ўқийман ва ана шу шартнома асосида ўқув юртига пул ўтказиб тураман. Менинг иш ҳақимдан солиқ ушланиши мумкинми?

ЖАВОБ: Ўзбекистон Республикасининг солиқ кодексининг 4-моддасига биноан иш ҳақингиздан солиқ ушланиши, яъни олинган манбаларидан қатъи назар, барча даромадларга солиқ солиниши шарт.

Қашқадарё вилоятидан Р.Асқаров:

САВОЛ: Менинг 14 йил педагогик иш стажим бор, шундан 8 йил 6 ой мудира, 5 йил 3 ой методист бўлиб ишлаганман. Менга компенсация пули тўланмаяпти, шу тўғрими?

ЖАВОБ: Бу саволга газетанинг 2003 йил 16 июлдаги 57-сонида жавоб берилган.

Самарқанд вилоятидан У.Ортиқов:

САВОЛ: 60 ёшга тўлиб, пенсияга чиқиш арафасидаман. Ўзбекистон Республикаси халқ таълими вазирлигининг "Мақтов ёрлиғи" ва "Халқ таълими аълочиси" нишони билан тақдирланганман. Мактаб директори бўлиб ишлаяпман. Пенсияга чиқишим учун қандай имтиёзларга эгаман?

ЖАВОБ: Вазирлар Маҳкамасининг 1994 йил 12 майдаги 250-қарори билан тасдиқланган 3-рўйхатнинг VII қисмига асосан умумтаълим муассасаларининг педагог ходимлари умумий белгиланган пенсия ёшидан 5 йил олдин аёллар 50 ёшдан, эркаклар 55 ёшдан камида 25 йиллик махсус иш стажига эга бўлган тақдирдагина (25 йил давомида мактабда айнан ўқитувчилик вазифасида ишлаган бўлса) имтиёзли пенсияга чиқиш ҳуқуқига эгадирлар.

Й.АХМЕДОВ,
Ўзбекистон Таълим ва фан ходимлари касаба уюшмаси марказий қўмитаси бош мутахассиси

ДТС МОНИТОРИНГИ – ОТА-ОНА ВА МАКТАБ ЎРТАСИДАГИ АЛОҚАНИ ТИКЛАЙДИ

Dolzarb mavzu

Давлат барча таълим муассасалари учун ижтимоий буюртмачи ҳисобланади. Шу боис таълим муассасалари томонидан тайёрланадиган кадрнинг эгаллаши лозим бўлган ижтимоий сифатларининг минимал чегараларини давлат белгилаб беради. Тарбияланувчи ёки таълим олувчилар эгаллаши лозим бўлган билим, кўникма ва малака ёхуд маънавий сифатларнинг энг қуйи миқдори эса давлат таълим стандартларида илмий асосларда белгилаб берилган.

Шу ўринда Ўзбекистон Республикаси "Таълим тўғрисида"ги қонунининг 7-моддасини келтириб ўтиш ўринлидир. Унда, "Давлат таълим стандартлари умумий ўрта, ўрта махсус, касб-ҳунар ва олий таълим мазмунига ҳамда сифатига қўйиладиган талабларни белгилайди. Давлат таълим стандартларини бажариш Ўзбекистон Республикасининг барча таълим муассасалари учун мажбурийдир" дейилган.

Давлат томонидан қўйилган ижтимоий буюртманинг бажарилишини таъминлаш учун Республикада Халқ таълими вазирлиги ва вазирлик тасарруфидаги ташкилотлар, вилоятларда халқ таълими бошқармалари, туман (шаҳар)ларда халқ таълими бўлимлари ҳамда таълим муассасалари фаолият кўрсатиб келмоқда. Давлат таълим стандартларининг жорий этилиши ҳамда таълим олувчилар томонидан мажбурий минимал талабларнинг ўзлаштирилиш даражаларини аниқлаш мақсадида мазкур бошқарув органлари ва таълим муассасалари вақти-вақти билан муайян давр оралиғида ДТС мониторингини ўтказиб боради.

Сир эмаски, бугун таълим муассасаларида таълим-тарбия олаётган фарзандларимиз ДТСлари минимум талабларини тўлиқ бажара олмаяптилар. Бу каби муаммолар вужудга келишига қандай омиллар сабаб бўлмоқда?

Вилоятимиз таълим муассасаларида давлат таълим стандартлари мониторингини амалга оширишнинг ягона тизимини шакллантириш мақсадида бир қатор таълим муассасаларида илмий методик тадқиқот ишлари олиб борилди. Ҳамда қуйидаги натижаларга эришилди. Жумладан, умумтаълим фанлари ўқув дастурларида фанлар бўйича, синфлар кесимида, ҳар бир мавзу бўйича ўқувчилар эгаллаши мажбурий бўлган минимал талаблар, яъни билим, кўникма ва малака (БКМ) элементлари ажратиб олинди. Ушбу БКМлар фан ўқитувчиларининг тақвимий-мавзули режаларига алоҳида устунча шаклида киритилди. Чунки бу нарса аввалом бор, ўқитувчининг ўзи дарс бераётган фандан ҳар бир синфда мавзулар бўйича ДТС талаблари асосидаги БКМ элементларини тўлиқ билишини таъминласа, иккинчидан, ўқитувчини янги дарсга тайёргарлик кўриш жараёнида синфдаги барча ўқувчиларга мажбурий бўлган минимал талабларни қайси усуллар асосида тўлиқ етказиш усуллари ҳақида фикр юритишга ундайди.

Ўқувчилар учун ҳар бир синфда алоҳида БКМ элементлари дафтари ташкиллаштирилди. Бевосита синф раҳбари назорати остида барча фан ўқитувчилари томонидан ўзлари дарс бераётган предметдан мажбурий минимал талаблар ўқувчиларнинг мазкур дафтарларига ёздирилди. Бу биринчидан, ўқувчи ва ота-оналарнинг ДТС талаблари асосидаги БКМ элементлари билан тўлиқ танишишини ҳамда ўқувчининг дарсда ўтиладиган мавзудан нималарни билиши, яъни ўрганиши мажбур эканлигини олдиндан англашини таъминласа, уйда ота-оналар томонидан фарзандларининг фанлардан ўзлаштириш даражаларини доимий назорат қилиб боришига тўлиқ имконият яратади. Бу эса ўз-ўзидан ота-онанинг мактаб билан ўзаро алоқасини янада мустаҳкамлайди.

Вилоят таълим муассасаларида ўқувчиларнинг умумтаълим фанларидан ДТС асосидаги мажбурий минимал талабларни ўзлаштириш даражаларини ички ва ташқи назоратлар ўтказиш орқали аниқлаб боришни таъминлаш мақсадида назорат материалларини тайёрлашга қўйиладиган талаблар (уларнинг ҳажми, мазмуни, мураккаблик даражаси ва тайёрлаш тартиби) ишлаб чиқилди ва шу асосида фанлардан назорат материаллари банки тайёрланиб келинмоқда. Бугунги кунда вилоят халқ таълими бошқармаси ДТС мониторинги бўлими томонидан таълимни бошқарув органлари ва таълим-тарбия муассасалари томонидан ички ташқи мониторинг ўтказилишининг уч йилга мўлжалланган ягона таркибий жадвали ишлаб чиқилди. Бу бир вақтнинг ўзида таълим муассасалари, туман (шаҳар) ва вилоятда айни бир синфда ҳамда маълум бир фанлардан ўқувчиларнинг минимал талабларни қай даражада ўзлаштирганликни аниқлашга имконият яратади. Худди шунингдек, синф, фан, мактаб ва халқ таълими бўлимларининг мониторинг жараёнига қамраб олинишининг системали ҳамда даврийлигини таъминлайди. Бундан ташқари, мониторинг жараёнини ягона ташкилий тартиб ва тизимга келтиради.

Таълим муассасаларида мониторинг тизими ягона жадвал асосида ҳар ўқув чораги охирида мактаб ички мониторинг хизмати раҳбари ва эксперт гуруҳи аъзолари томонидан ўтказилади. Бунда ҳар бир фан ўқитувчиси эса ўқув чораги давомида катта мавзулар ва боблар ўтиб бўлингандан сўнг, ўқувчиларнинг минимал талабларни ўзлаштириш даражаларини аниқлаш мақсадида тайёрланган материаллар бўйича ички назорат ўтказиб боради. Ўтказилган ички назорат натижалари махсус ишлаб чиқилган дафтарга қайд этилади ҳамда ўқитувчи томонидан натижалар таҳлил этилиб, ўзлаштирилмаган минимал талаблар асосидаги БКМ элементлари ва билимида бўшлиқлар пайдо бўлган ўқувчилар аниқлаб олинади.

Ушбу ўқувчилар алоҳида тузилган жадвал асосидаги қўшимча машғулотларга жалб этилади. Қўшимча машғулотлар ўқувчиларнинг бўш вақтларида жорий режаларидан келиб чиққан ҳолда турли усулларда ташкиллаштирилади. Режалаштирилган қўшимча машғулотлар тўлиқ ўтиб бўлингандан сўнг дарс жараёнида ўзлаштирилмай қолинган БКМ элементларининг қанчалик даражада ўзлаштирилганлигини аниқлаш мақсадида ўқитувчи томонидан иккинчи маротаба кичик назорат иши ўтказилади. Олинган ушбу назорат ишлари натижалари ҳам махсус тайёрланган журналга қайд этиб борилади. Синфда фанлардан қўшимча машғулотнинг ўз вақтида ўтказилиб борилиши, машғулотларга ўқувчилар иштирокининг тўлиқ таъминланиши ва махсус журналларнинг мунтазам юритилиб борилишини назорат қилиш синф раҳбарининг зиммасига юклатилган. Чунки синфдаги ўқувчиларнинг фанлардан ўз вақтида ўзлаштириб боришига синф раҳбари ҳам масъулдир. Ушбу фаолият ўқувчилар билимида мавжуд бўлган бўшлиқларни ўз вақтида аниқлаш ва уларни тўлдириб боришга хизмат қилади.

ДТС мониторингини таълим-тарбия жараёнига жорий этиш тажрибаси таълим муассасаларида ушбу жараён билан бугун алоҳида ходим шуғулланиши лозим эканлигини кўрсатмоқда. Чунки ДТС мониторингини тўлиқ жорий этиш ва уни ўтказишнинг ягона механизмини яратиш таълим-тарбия муассасаси раҳбарлари ва ходимлари мукаммал ўзлаштириб олишларини талаб этади. Бундан ташқари, ўтказилган мониторинг асосида олинган натижаларни умумлаштириш, қиёсий таҳлил қилиш, таҳлил натижаларини жадвалларга тайёрлаш ва хулосалар чиқариш, олинган натижаларни мактаб мониторинг хонасидаги тегишли стендларга чиқариб бориш, назорат материаллари банкини яратиб, уни бойитиш каби мунтазам шуғулланиб боришни талаб этадиган масъулиятли ҳамда каттагина иш ҳажмига эга. Шунинг учун ҳам мактабларнинг ички имкониятларидан келиб чиққан ҳолда таълим муассасаларида ички мониторинг хизмати раҳбари штат бирлиги ташкил этилди.

Мазкур штат бирлигига мактабдаги олий маълумотли малакали педагог ходимлардан тайинланади. Ушбу ходимлар асосий хизмат вазифалари нималардан иборат эканлиги, мониторинг ўтказишнинг ягона механизми, олинган натижаларни умумлаштириш ва таҳлил этиш, ўқувчилар билимида мавжуд бўлган бўшлиқларни аниқлаш ҳамда уларни тўлдириб бориш йўллари, мониторинг хизмати билан методик хизматнинг узлуксизлигини таъминлаш каби масалалар бўйича вилоят таълим бошқармаси ДТС мониторинги бўлими томонидан ишлаб чиқилган дастур асосида 18 соатлик махсус курслар ўтказилди.

Бундан ташқари, туман(шаҳар) халқ таълими бўлимлари ДТС мониторинги секторлари иш фаолиятларини такомиллаштириш мақсадида сектор ходимларининг штатлар сони таълим муассасалари сонига нисбатан мувофиқлаштирилди, ходимларнинг штат бирликлари ўзаро бир хилликка келтирилди. Натижада вилоятдаги таълим бошқаруви органлари ва таълим муассасаларидаги мавжуд мониторинг билан шуғулланувчи фаолиятлари ягона структурадаги тизимга келтирилди.

Вилоятдаги аксарият таълим муассасаларида алоҳида мониторинг хоналари ташкил этилган бўлиб, уларда ўтказилган мониторинг натижалари, таҳлиллари, хулосалар, услубий, дидактик материаллар ҳамда ДТС талаблари асосида ишлаб чиқилган тест тўпламлари жамланган. Бундан ташқари фанлар ва синфлар бўйича ДТС талабларининг ўзлаштирилишининг ўқув чораклари ва йиллар кесимидаги қиёсий таҳлиллар, ўқувчиларнинг фанлар кесимида ДТС талабларини ўзлаштириш даражалари бўйича синфлараро рейтинг ўринлари ДТС талаблари асосида аниқланаётган билим, кўникма ва малакаларнинг ўқувчилар томонидан ўзлаштириш фоизлари даражалари бўйича алоҳида стендлар тайёрланган.

Вилоятимиз умумий ўрта таълим муассасаларида ДТСларини жорий этиш ва мониторингини ягона тизим асосида олиб бориш борасида амалга оширилган ишлар ўз самарасини бермоқда. Яъни, 2002-2003 ўқув йили якуни билан Халқ таълими вазирлиги томонидан ўтказилган ДТС мониторинги натижасига кўра, ўқувчилар томонидан ДТС талаблари даражасида ўзлаштиришнинг умумий самарадорлиги вилоят бўйича ўтган 2001-2002 ўқув йили охирида ўтказилган мониторинг кўрсаткичларига нисбатан (бир ўқув йили давомида) 11,4 фоизга ўсганлигини кўрсатди.

Демак, жойларда ДТС мониторингининг ягона механизм асосида холисона ўтказилиши тўлиқ амалга оширилса, давлат томонидан таълим муассасалари олдига қўйилган ижтимоий буюртманинг мукаммал бажарилиши таъминланади.

Р. КАРИМОВ,
Жиззах вилояти халқ таълими бошқармаси ДТС мониторинги бўлими бошлиғи

Sinab ko'ring

ЎҚИТИШНИНГ НОАНЪАНАВИЙ УСУЛЛАРИ

Ўқитишнинг янги педагогик технологияларига оид ноанъанавий усуллари атамаларига кўз ташланса, уларнинг кўпчилиги муаллимлар учун ғайриоддий туюлади. Мазкур усулларнинг айримлари дарслар жараёнида қўлланилаётир. Атама номларининг бошқачароқ айтилишига сабаб эса, улар АҚШ ва Европанинг ривожланган мамлакатлар мактабларида жорий этилиб, синалиб, сайқалланган ҳамда ўзбек тилига сўзма-сўз таржима қилинганлигидандир. Албатта, биз учун илғор деб тан олинаётган бу усулларни бирданига дарс жараёнига тўлалигича олиб кириш қийин. Чунки бундай усулларда дарс ўтилишига ўқитувчилар ҳам, ўқувчилар ҳам кўникма ҳосил қилишмаган. Зеро, таълим тизимини ислоҳ қилишнинг асосий мақсади ўқувчилар фикрлаш қобилиятларини шакллантиришдан иборат экан, илғор усулларни дарсларимизга қадам-бақадам жорий этиб боришимизни ҳаёт тақозо этмоқда. Муаллиф ҳалқаро ва республика аҳамиятига доир конференция ҳамда семинарларда қатнашиб орттирган тажрибаларига таяниб, изланиб, қуйидаги изоҳли сўзликни муштарийлар ҳукмига ҳавола қилмоқда. Баъзи баҳсли томонлари бўлишини инобатга олиб, ҳамкасблар фикр-мулоҳазаларини тинглашга тайёрмиз.

Ақлий ҳужум (Brainstorming)

Ўқувчиларда ҳозиржавоблик (оғзаки, ёзма) ҳиссини ривожлантиришга йўналтирилган бу усул — "жамоа орасида муайян топшириқларни бажараётган ва ҳар бир ўқувчининг шахсий имкониятларини рўёбга чиқаришга кўмаклашиш ҳамда унда маълум жамоа (гуруҳ) томонидан билдирилаётган фикрга қарши ғояни илгари суриш лаёқатини юзага келтириш" хизмат қилади ("Узлуксиз таълим" журнали, 5-сон 2002 й, 9-бет). Ўқувчиларга умумий савол ташланиб, берилган жавоблардан энг яхшиси танланади.

Баҳс-мунозара (Debate)

Алоҳида дарс кўринишида бўлиб, ўтилган мавзуга доир баҳсли, тортишувли муаммоларни икки гуруҳга бўлиниб ҳал этиш. Бу усулни қўллаган ўқитувчи синфни икки гуруҳга ажратади. Биринчи гуруҳ "тарафдорлар", иккинчи гуруҳ "қаршилар". Ўртага тайинланган бошловчи баҳсни мувозанатга солиб туради. Гуруҳ аъзолари навбат билан мулоҳазаларини баён қиладилар (Тренинг қатнашчилари билан ўтказилган Абдулла Қодирийнинг "Ўтган кунлар" романидаги Зайнаб ижобий образми ёки салбий тимсолми" баҳси жуда ҳам тортишувли бўлди).

Гуруҳларга бўлиниб ишлаш

Синфдаги ўқувчилар сонига қараб 6-10 кишидан иборат гуруҳларга бўлинади. Ҳар гуруҳга бир нафар гуруҳбоши тайинланади. Гуруҳдагилар мавзуга доир муаммони ҳамкорликда ечадилар ва ҳар бир гуруҳдан бир ёки икки аъзо мавзу юзасидан ахборот беради. Бу ҳолат дарснинг бошланиши ва охирида қўлланилади.

Жуфт бўлиб ишлаш

Синфдаги барча ўқувчиларнинг ёнида ёки орқасида ўтирган ўртоғи билан баравар фикр алмашиб мулоқот қилиши. Анъанавий усулда синфда "ўқитувчи+ўқувчи" ёки "ўқувчи+ўқувчи" ўртасида мулоқот бўлиб, қолганлар суст тингловчи бўлиб қоларди. Янги усулда синфдаги барча ўқувчилар, ҳатто суст ўзлаштирувчилар ҳам ўзаро мулоқотга киришиб, дарс иштирокчисига айланади. Бу усул дарснинг барча босқичларида қўлланилади.

Занжир машқи (Chain drill)

Ўқувчиларнинг дарсда ўрганилган мавзуни қисмларга бўлиб, навбатма-навбат баён этишлари орқали яхлит бир кўринишда умумлаштириш усули.

Масалан:

1-ўқувчи: кислород — оддий модда.

2-ўқувчи: У - рангсиз, ҳидсиз газ.

3-ўқувчи: У — 218 даражада суюқланади.

4-ўқувчи: У — 183 даражада қайнайди.

5-ўқувчи: Сувнинг таркибида 2 атом кислород бор.

6-ўқувчи: 1774 йилда инглиз олими Жозеф Пристли симоб оксидини парчалаб кислород олди.

7-ўқувчи: Кислород нафас олишда организмда кечадиган моддалар алмашинувида муҳим аҳамиятга эга. Ва ҳоказо давом эттириш мумкин.

Ижодий иш (Projeck work)

Ўқувчиларнинг ижодий ва интеллектуал қобилиятларини ривожлантиришга қаратилган, эстетик дидларини шакллантирадиган услуб — иншо, сурат чизиш, лой-пластилиндан буюмлар ясаш, ёғоч ва металлга ишлов бериш ҳамда гербарийлар йиғиш ва ҳоказо кўринишдаги кенг қамровли фаолият туридир. Дарс жараёнида назарий кўрсатмалар берилади ва дарсдан бўш пайтларида амалий тарзда бажарилади. Айрим фанларни ўқитишда бу усул маълум бир боб якуни сифатида қўлланилади.

Интервью (Interview)

Алоҳида дарс кўринишида бўлиб, бир мавзу юзасидан бир ёки бир неча ўқувчининг қарашларини очиқ баён қилиши. Савол берувчи репортёр ўқувчилар орасидан танланади (Тренингда "Келажакда қайси тил дунё тили бўлиб қолади?" мавзуидаги интервью жуда қизиқарли ўтди).

Интилиш (Motivation)

Ўқувчилар дарсда салоҳиятларига қараб икки хил кўринишда намоён бўлади. Уч хил қизиқиш фанни ички ҳиссиёт билан берилиб ўрганиш (баъзан у юракдан чиқариб интилиш ҳам дейилади), ички интилишдир. Иккинчиси бола фанни фақат баҳо олиш учун ёки бошқалар мажбурлаши асосида ўрганса, ташқи интилиш дейилади). Ўқитувчи ўқувчилар хулқ-атворини чуқур ўрганиши орқали уларнинг интилишларини ҳисобга олиб фаолият юритади.

Интерфаол (Interaction)

"Ўқувчи+ўқувчи", "ўқитувчи+ўқувчи" ўртасида содир бўладиган мулоқот усули. Ҳамкорликда ишлаш воситасида дарс самарадорлигини оширишга ёрдам беради. Ўқувчиларнинг мустақил фикрлашга ундайди. Савол-жавоблар жуфтликда ишлаш ва гуруҳларда фаолият кўрсатиш жараёнида амалга оширилади.

Йўналтириш (Eliciting)

Ўқувчига йўналтирилган ёндашув услубидаги янги технология бўлиб, мавзуга доир суратларни тасвирлашда, грамматик қоидаларни тушунтиришда, ўзлаштирилган қийин мавзуларни етказишда саволлар билан мурожаат қилиш. Мазкур усулнинг афзаллиги шуки, ўқитувчи ўқувчига тайёр нарсани айтиб бермай, мавзуни тушуниб олишларига имкон яратади.

Музёрар (Icebraker)

Ўқувчиларнинг бир-бирлари билан танишиб олишларига ишлатиладиган усул. Уни турли вариантларда қўллаш мумкин. Синф икки гуруҳга бўлиниб, доира ҳосил қилинади. Биринчи ўқувчи исмини айтади, навбатдаги ўқувчи ўзидан олдинги ўртоғининг номини айтиб, сўнгра ўзининг исмини қўшади ва шу тариқа давом эттирилади. Охирги ўқувчи ўзидан олдинги барча ўқувчилар номини айтиши керак. Қизиқарлироқ бўлиши учун болалар номларидан олдин исмлари билан бошланадиган сифатларни қўшишлари ҳам мумкин: Масалан, тиришқоқ Толибжон, соҳибжамол Салима ва ҳоказо.

Суратли диктант (Picture Dictation)

Ўқувчиларнинг фикрлаш қобилиятларини ривожлантиришга қаратилган, эстетик дидларини, ижодкорлик иштиёқларини шакллантирадиган ўқитиш усули. Синфхонадаги стуллар орқама-орқа қўйилади. Ўқувчилар ҳам бир-бирларига орқа ўгирган ҳолда сурат чизадилар. Алоҳида дарс кўринишидаги бу усулда биринчи ўқувчи манзарани баён қилади, ўртоғи эса уни суратга туширади. Диктант давомида ўқувчилар алмашадилар ва сурат чизиб бўлингач, у тасвирланади.

Чигил ёзди (Warm up)

Дарс бошланишида бу усул дарсга ўқувчиларни руҳий тайёрлаш ва дарс ярмида ўқувчиларнинг диққатини машғулотнинг кейинги босқичига чоғлаш учун қўлланилади. Ўқитувчи шеърлардан парча айтиши, ҳазил саволлар бериши, фонетик машқлар бажариши, кўпинча қизиқарли ўйинлар ташкил этиши мумкин.

Азиз ҳамкасблар! Амалиёт учун тавсия қилинаётган бу усулларни дарсларингизга татбиқ қилиш билан машғулотларингизни янада бойитасиз.

Биз буни синаб кўрганмиз. Агар сизнинг ҳам шу каби услубларингиз бор бўлса, марҳамат, биз билан ўртоқлашинг.

Азимжон ПЎЛАТОВ,
Фарғона вилояти Бешариқ туманидаги 30-ўрта мактаб ўқитувчиси

Наманган вилояти Чортоқ тумани ХТБга қарашли "Болалар ва ўсмирлар ижодиёт маркази" каштачилик тўгараги бир неча йилдан бери фаолият кўрсатиб келмоқда. Ушбу тўгаракда қатнашиб каштачилик сир-асрорларини кунт билан ўрганиб олган чевар қизлар бир неча бор Республика кўрик-танловларида иштирок этиб, фахрли ўринларни эгаллаб келишмоқда. Энг асосийси, тўгаракка қатнаётган қизлар дарсдан кейин ёки таътил пайтида бўш вақтларини мазмунли ўтказаяптилар.

Суратда: Тўгарак раҳбари Ҳожихон Низомова тўгарак аъзолари билан.

Абдумуталиб МАТКАРИМОВ олган сурат.

Fikr

ИҚТИСОДЧИ ПЕДАГОГ КАДРЛАР талабга жавоб берадими?

Дунёнинг аксарият мамлакатлари бозор иқтисодиётини танлаганликлари боис ривожланиб бормоқдалар. Бу барқарор тараққиёт, юқори ўсиш суръатлари, ижтимоий-иқтисодий фаровонлик, сиёсий сокинлик, ҳамжиҳатлик йўли эканлиги кундек равшан. Турли давлатлар бозор муносабатларини шакллантириш ва ривожлантириш томон тобора юз тутмоқдалар. Бозор иқтисодиёти мазмунан эркин товар-пул муносабатларига асосланган, иқтисодий монополизмни инкор этувчи, ижтимоий мўлжалга йўналтирилган, давлат томонидан бошқариладиган турувчи иқтисодиётдир. Маълумки, таълим ислоҳотида янги тизимга ўқитувчи яъни, иқтисодчи педагоги тайёрлаш муаммолари таъкидланган. Бунда бозор иқтисодиёти қонунлари талабларига боғлиқ бир қатор масалаларни ҳал қилиш тақозо этилади. Иқтисодчи-ўқитувчини тайёрлаш "Таълим тўғрисида"ги қонун ва Кадрлар тайёрлаш миллий дастури талабларига мос бўлиши лозим.

Бизга маълумки, Тошкент давлат иқтисодиёт университетида "Информатика, менежмент ва иқтисодий таълим педагогикаси" факультети фаолият кўрсатмоқда. Факультетнинг таълим мазмунини таҳлил қилганимизда, ўқув дастурида ўрганилиши лозим бўлган 58 та фандан 13 таси педагогик таълим соҳасига тааллуқлидир. Педагогик фанлардан 8 таси ўқув дастури ва ўқув режасида 5 таси ўқув дастури бўйича мавжуд. Лекин дастурга асосланган ўқув қўлланмаси йўқ. Факультет кафедраларида янги педагогик технологияларни ўрганадиган шарт-шароитлари мавжуд. Аммо, ҳали уларни қониқарли деб бўлмайди. Компьютерлар, масофадан ўқитиш, интерфаол методлардан фойдаланиш юқори даражада эмас. Факультет профессор-ўқитувчиларининг бир қисми махсус педагогик билимларга эга эмас. Бу муаммоларни ҳал этишда факультет жамоаси ва "Иқтисодий таълим педагогикаси" кафедраси профессор-ўқитувчиларига, университет қошида ташкил этилган малака институти ходимлари доимий изланишдалар. Айни пайтда иқтисодчи ўқитувчиларни тайёрлашда "Иқтисодий педагогика" (40 соат), "Иқтисодий тарбия назарияси" (60 соат), "Махсус фанларни ўқитиш методикаси" (40 соат), "Педагогик маҳорат" (40 соат) каби педагогик фанлар тизими ўқув жараёнидан соатлар миқдори шу йўналишдаги ўқитувчиларни тайёрлаш талабини қониқтира олмайди.

Умумий ўрта таълим мактабларида, академик лицей ва касб-ҳунар коллежларида иқтисодий билимлар ўргатишнинг аҳволи қалай? Тошкент шаҳридаги мавжуд 22 та академик лицей ва 25 та касб-ҳунар коллежларида "Иқтисодий билим асослари" фанидан дарс бераётган 120 нафар ўқитувчининг ярми иқтисодий билимни эгалламаган. Бундай аҳвол республиканинг барча вилоятлари ва шаҳарларида ҳам мавжуд.

Иқтисодчи ўқитувчи махсус иқтисодий билимлар билан бир қаторда педагогик билимлар билан ҳам қуролланган бўлмоғи керак. Энг аввало, унинг етук мутахассис бўлиши талаб этилади. Жамият ҳаётида рўй бераётган ўзгаришлар, ижтимоий иқтисодий муносабатлар тизимини чуқур англаб етиши лозим. Ўз билимини талабаларга тўғри, илмий жиҳатдан асосли қилиб етказа олиши даркор. Замонавий ўқитувчи илм-фан, техника ва технология янгиликлари ва ютуқларидан тўлиқ хабардор бўлмоғи ҳар қачонгидан ҳам зарурдир.

Ўқитувчи таълим-тарбиянинг энг самарали шакл, метод ва воситаларидан моҳирона фойдалана олсин. У янги педагогик технологиялар, интерактив методлар билан қуролланган бўлиши шарт. Ўз-ўзидан равшанки, бундай талаблар иқтисодчи-ўқитувчи тайёрлайдиган барча олий ўқув юртларига ва уларнинг кафедраларига тааллуқлидир.

Хўш, педагогик амалиётни қандай ташкил этиш лозим, деган савол ҳам туғилади. Шу маънода олий ўқув юртларида, академик лицей ва касб-ҳунар коллежларида ўтказилаётган педагогик амалиёт низомини ишлаб чиқиш, унинг мақсад ва вазифаларини белгилаш, мукаммал деб топилган методларни умумлаштириш ва фойдаланиш, назарий билимларни амалиётга татбиқ этиш йўлларини талабаларга етказиб беришга тегишли факультетлар аҳамият беришяптими?

Иқтисод сиёсатдан устун туришини, таълимга эса бу соҳа яна ҳам долзарб характерга эга эканини унутмаган ҳолда, шу йўналишда кадрлар тайёрлашга кирищган олий таълим муассасалари ўз ишларини тубдан таҳлил қилиб чиқишлари зарур. Зеро, иқтисод илмининг пухта билимдони ҳисобланган кадр ўз ўқувчиси ва талабасига ҳам дунё миқёсидаги иқтисодий тушунчаларни, ахборотларни етказа олади.

Ж.ҲАСАНБОЕВ,
педагогика фанлари доктори, профессор,
И.МАМАЖОНОВ,
ТДПУ аспиранти

АУДИТОРИЯ РАҲБАРИ ХОЛИСЛИККА МАСЪУЛ

(Давоми. Боши 1-бетда)

Маълумки, тест синовларининг туб моҳият мазмунига эътибор қаратсак, у ўрнатилган тартибда ўтишига энг асосий масъул абитуриент бўлса, иш юритиш ҳолатининг мазмунига кўра иккинчи масъул шахс аудитория раҳбарлари ҳисобланади. Чунки аудиториядаги ҳар бир абитуриентни тест материаллари билан ўрнатилган тартибда таъминлаш ҳамда аудиториядаги холислик ва тартиб-қоиданинг бузилишига йўл қўймаслик айнан аудитория раҳбарларига боғлиқдир.

Аудитория раҳбарлари кўрсатилган манзилга эрталаб соат 7 дан кечикмай келишлари керак. Давлат тест маркази вакилидан (соат 7.30 дан 8.00 гача) ўзига тегишли аудитория рақамига мос келадиган тест материаллари жойлаштирилган қутини олиш, исталган икки нафар абитуриент гувоҳлигида тест материаллари жойлаштирилган қутини очиш ва уни (соат 8.30 гача) тарқатиш, абитуриентларга (соат 9.00 гача) саволлар китоби, жавоблар варақаси, титул варақаси билан ишлаш ва тўлдириш тўғрисида тушунтириш ишларини олиб боради. Абитуриентларга тегишли саволлар китобида нуқсони бўлса, уни дарҳол Давлат тест маркази вакили ва масъул ходимлар иштирокида бартараф этиш, шундан сўнг тест синовларини белгиланган вақт (соат 9.00 – 12.20, ижодий имтиҳон топширганлар 11.20) да тугатишлари шарт.

Хуллас, аудитория раҳбарлари Давлат тест маркази вакилидан 1 та қути ва таълим муассасаси қабул ҳайъатининг масъул котибидан абитуриентларнинг гуруҳлар бўйича рўйхати (2.6 шакл)ни олади. Аудитория раҳбари тест синовларини тугатгандан сўнг: саволлар китобини – қутига, жавоблар варақасини – пакетга солиб, ушбу материалларни Давлат тест марказининг вакилига, 2.6-шаклни эса таълим муассасаси қабул ҳайъатининг масъул котибига топширади.

Кўриниб турибдики, аудитория раҳбарлари зиммасидаги масъулиятли вазифаларга чуқур эътибор қаратсак, уларнинг ҳал қилувчи шахс эканлигига гувоҳ бўламиз. У аудиторияни тўлиқ назорат қилиши, ўрнатилган тартибга зид келадиган турли хил хатти-ҳаракатларга йўл қўймаслиги, шпаргалка ва бошқа нашр ёки техник воситалардан фойдаланилмасликларини тартиб бўйича қатъий талаб қилиши лозим. Шу билан бирга абитуриентларнинг тинч, эркин фикрлаб, саволлар китоби билан жиддий ишлашга эришишини ҳам аудитория раҳбари таъминлайди.

Умуман, тест синовларининг жорий этилиш заруриятини тўғри англаган ҳамда баркамол авлод тақдирига бефарқ бўлмаган ҳар бир аудитория раҳбари ўз зиммасидаги вазифани чуқур ҳис қилиши, таъбир жоиз бўлса, унутиши ёки суистеъмол қилиши мумкин эмас.

Б.РАЖАБОВ,
Қ.БОЙМИРОВ,
Давлат тест маркази ходимлари

Minnatdorchilik

УЛУҒ ДАРГОҲ ОБОД БЎЛСА...

Мактаб — улуғ даргоҳ. У минглаб ёшларга илм чўққиларини эгаллашлари, мустақил ҳаётдаги юксак парвозлари учун қанот беради.

Ёш авлодни баркамол, соғлом, кенг тафаккурли ва мустақил фикрловчи, миллатига, Ватанига муносиб инсонлар этиб тарбиялаш давлатимиз сиёсатининг энг долзарб, устувор йўналишларидан бирига айланди. Худди шу маънода туманимиздаги таълим муассасаларини янги 2003-2004 ўқув йилига тайёрлаш, уларнинг моддий-техника базасини мустаҳкамлашга бир неча ташкилотларнинг ташаббускор раҳбарлари бириктирилди. Жумладан, тумандаги 6-умумий ўрта таълим мактабига вилоят Давлат таъминоти корхонаси бошлиғи Умаржон Мунавваров 1 миллион сўмлик, 45-умумий ўрта таълим мактабига вилоят савдо акциядорлик жамияти (раиси М.Жўрабоев) 850 минг сўмлик, 42-умумий ўрта таълим мактабига вилоят Пахтасаноат сотиш бирлашмаси (бошлиғи Т.Ҳамробоев) 3,5 миллион сўмлик, 49-умумий ўрта таълим мактабига жиноят ишлари бўйича вилоят суди раиси А.Усмонов 400 минг сўмлик, 50-умумий ўрта таълим мактабига вилоят Давлат солиқ бош-қармаси (бошлиғи Б.Неъматов) 1 миллион сўмликдан ортиқ қурилиш материалларини олиб беришди. Уларнинг кўрсатган ёрдамлари туфайли ўқув биноларининг томлари, спорт заллари, иситиш тармоқлари, синфхоналари сифатли таъмирланди.

17-мактабгача таълим муассасаси кичкинтойлари вилоят капитал қурилиш бошқармаси бош ҳисобчиси М.Болтабоевдан миннатдордир. Чунки у кишининг ёрдами билан боғчага алоҳида ошхона қуриб берилди. Бундан ташқари, болажонлар ўзлари учун қурилаётган 6 та ёзги айвончани кўриб бир қувонсалар, янги келтирилган аттракцион-чархпалакни кўриб бир қувончларига ўн қувонч қўшилди.

Шунингдек, 23-мактабгача таълим муассасасига тумандаги «Супермаркет» савдо маркази раҳбари Р.Умаралиев 500 минг сўмлик ёрдам кўрсатди. Болаларни ҳимоя қилиш куни совға олган ҳар бир кичкинтойларнинг қувончи бир олам эди.

Дарҳақиқат, бола кулса — олам кулади, дейди халқимиз.

Келажагимиз баркамол ёшлар қўлида. Уларни теран фикрли, ҳеч кимдан кам бўлмайдиган инсонлар қилиб тарбиялаш бизнинг мақсадимиз. Шу эзгу мақсад йўлида бизга камарбаста бўлиб, моддий ва маънавий қўллаб-қувватлаб, оғиримизни енгил қилаётган юртдошларимизга халқ таълими ходимлари ҳамда ота-оналар номидан ўз миннатдорчилигимизни изҳор қиламиз.

Абдумутал МАТКАРИМОВ,
«Болалар дунёси» газетасининг махсус мухбири,
Каромат ИСМАТУЛЛАЕВА,
Чорток туман халқ таълими бўлими мудири

ЎЗИГА ХОС ИШЛАШ УСЛУБИ

Maktabgacha ta'lim

"Наргиза" номли 7-мактабгача таълим муассасасининг иш услуби бошқаларникидан фарқ қилмайди. Бу ерда болалар билан ишлашнинг ўзига хос йўналиши ва услуби бор. Боғча тарбиячилари иш жараёнида барча шароитни табиий ҳолатга яқинлаштиришга ҳаракат қиладилар. Энг муҳими, боғчада тарбияланувчилар ўзини эркин ҳис этадилар. Шунинг учун ҳам тарбиячилар билан тарбияланувчилар орасидаги ўзаро яқинлик, соғлом муҳит киши эътиборини тортади.

Зомин туманига қарашли Даштобод шаҳрида жойлашган бу масканда 92 нафар бола тарбияланмоқда. Машғулотлар бешта гуруҳда ўтказилади. Тайёрлов гуруҳларида машғулотларни жонли ва қизиқарли ўтказиш учун турли воситалардан фойдаланилади.

Болалар билан ишлашнинг қанчалик самара бериши биринчи галда тарбиячиларнинг маҳоратига боғлиқ. Боғчада тарбиячиларнинг ўз устида қунт билан ишлаши қатъий йўлга қўйилган. Улар доимо изланишда, қандайдир янгилик яратиш учун ҳаракат қиладилар. Тарбиячилар томонидан яратилган турли кўргазмали қуроллар, кичик музей, маънавият хонаси тарбияланувчиларнинг қизиқишини оширмоқда.

Мазкур боғчада мактабгача таълим муассасалари ходимлари иштирокида туман ва вилоят миқёсидаги кўплаб семинарлар ўтказилди. Яқинда миллий истиқлол ғоясини эртаклар ёрдамида болалар онгига етказиш борасида тренинг ўйинлари ўтказилди. Бу тренинг ўйинларининг тумандаги барча боғча мудиралари учун уюштирилганлиги ҳам бу ерда ўрганса арзийдиган тажрибалар борлигидан бир нишонадир.

Боғча жамоаси республика ва вилоят миқёсидаги турли тадбирларнинг фаол иштирокчиси. Боғчада "Бойчечак" болалар ансамбли ҳам тузилган. Унга мусиқа ўқитувчиси Иброҳим Бобожонов раҳбарлик қилади. Ансамблнинг ёш иштирокчилари шаҳарда ўтказилган турли тадбирларда ўз санъатларини намойиш этмоқдалар.

— Мактаб ёшидаги болаларни боғчага кўпроқ қамраб олиш мақсадида қисқа муддатли гуруҳлар ташкил этганмиз, — дейди боғча мудираси Холида Дониёрова. — Бу қисқа муддатли гуруҳларда боғчага қатнамаган болалар мактабга бориш учун дастлабки маълумотлардан баҳраманд бўладилар. Мақсадимиз "Учинчи мингйилликнинг боласи" давлат дастурининг бажарилишига муносиб ҳисса қўшишдир.

Абдусаттор СОДИҚОВ,
"Ma'rifat" мухбири

***Суратларда:* боғча ҳаётидан лавҳалар.**

ТОШКЕНТДА ЕВРОПА ТАЪЛИМИ

ёхуд ўзбек талабалари ўз юртларида Вестминстер университети таълимини олмоқдалар

(Давоми. Боши 1-бетда)

ЗАРУРИЯТ

Жаҳон тажрибасини ўрганиш шуни кўрсатадики, фан ва техника тараққиёти, ижтимоий-иқтисодий муносабатларда сифат ўзгаришлари тақозосига кўра, таълим-тарбия тизимини тубдан ислоҳ қилишга уринишлар мунтазам равишда бўлиб турган. Лекин улар ҳар доим ҳам муваффақиятли чиқавермаган. Агар таълим соҳасини мураккаб организмга қиёсласак, ислоҳотлар ўзига хос ҳирургик жараёнки, бунда "даволa, аммо зарар етказма" тамойилига амал қилинмас экан, кутилган натижага эришилмайди, аксинча пухта ўйланмай, шошма-шошарлик билан, маъмурий-зўравонлик усулида амалга оширилган "тажриба"нинг салбий оқибатларини бартараф этишга ўн йиллар кетиши мумкин. Шунинг учун мамлакатимизда "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури"ни ишлаб чиқишда ҳам, уни амалга оширишда ҳам халқимизнинг "етти ўлчаб, бир кес" деган доно ҳикматига таяниб иш кўрилмоқда.

Хўш, Буюк Британия университетининг Ўзбекистонда пайдо бўлиш зарурияти нимада эди?

Бу, аввало, миллий дастур ижроси билан чамбарчас боғлиқ. Миллий давлатчилигимизга хос бўлган таълим тизими моделини вужудга келтириш, унинг сифатини ошириш миллий дастур мазмун-моҳиятини ташкил этди. Бугунги кунда замон талабларига жавоб берадиган етук мутахассислар ҳар бир соҳа учун сув ва ҳаводек зарур. Бундай мутахассисларга эҳтиёжни қондиришда биз хориждаги йирик университетларга мурожаат қилар, четга чиқишга эса давлат ғазнасидан миллионлар сарфланар эди.

Вестминстер университети ана шу маблағларга анча-мунча чек қўяди. Ва бу умумдавлат аҳамиятига молик иш бўлди. Аслида Буюк Британиядаги яна бешта университет Ўзбекистонда ўз ҳамкорлари бўлишига даъвогар эди. Тендерда эса Вестминстернинг "қўли" баланд келди. Чунки бу масканнинг таълим сифати бўйича рейтинги юқори эди.

Шундай қилиб, 2002-2003 ўқув йилидан эътиборан Тошкентда халқаро Вестминстер университети иш бошлади. Олий таълим сифатига қўйиладиган халқаро талабларга, миллий дастур мақсад ва вазифаларига мувофиқ, «Иқтисодиёт», «Бизнес», «Ахборот технологиялари» ва «Ҳуқуқ» йўналишлари бўйича бакалавр ва кейинчалик магистр кадрлар тайёрлаш бу университет зиммасига юкланди.

ХАЛҚАРО ЖУРНАЛДАГИ ЭЪТИРОФ

"Форум" ("Forum") Европадаги халқаро таълим ассоциациясининг нуфузли нашри бўлиб, у Голландияда чоп этилади. Журналнинг шу йилги 5-сонида "Тошкентдаги халқаро Вестминстер университети" номли мақола эълон қилинган. Унинг муаллифи Алан Франс — Лондондаги Вестминстер университети вакили бўлиб, у Тошкентдаги даргоҳнинг проректори вазифасида ишлайди.

Муаллиф мақола аввалида, Ўзбекистон ҳукуматининг ўз мустақиллиги йилларида таълим ислоҳотларига қатъият билан киришганлигини мамнуният билан эътироф этади. Бу университет Марказий Осиёдаги Буюк Британия таълим тажрибасига асосланган ягона даргоҳ. Ўқиш юз фоиз инглиз тилида олиб борилади ва битирувчиларга Буюк Британия университетининг бакалаврлик дипломи берилади, деб ҳикоя қилади ўз мақоласида Алан Франс.

Бу — узоқ муддатга мўлжалланган ҳамкорлик лойиҳасини амалга оширишга англиялик экспертлар кенг жалб қилингани, Тошкентдаги янги университетнинг инфратузилмасини шакллантиришда нафақат инглизлар, балки ўзбекистонлик профессор-ўқитувчилар ҳам иштирок этгани мақолада ўзининг теран ифодасини топган.

"Вестминстер университети ана шундай лойиҳада иштирок этаётганлиги билан фахрланади. У яна шу билан фахрланадики, Тошкент университетининг битирувчилари Буюк Британия олий таълим муассасаси дипломига эга бўлишдек бахтга муяссардирлар".

Бу — "Форум"даги ўша мақоланинг сўнгги жумласи. Демак, Ўзбекистонда иш бошлаган дунё университетларидан бирига юксак ишонч билдирилмоқда ва мамнуният билан эътироф этиляпти.

РАСМИЙ ОЧИЛИШ МАРОСИМИ

Шу йилнинг 6 май куни пойтахтимизда мазкур университетнинг очилиш маросими бўлди. Бунга қадар у вақтинчалик бошқа бинода жойлашган эди. Авиация техникуми балансидаги бино университет ихтиёрига берилгач, бу ер бошдан-оёқ капитал таъмирдан чиқарилди. Энг замонавий ва сифатли мебеллар, компьютер технологиялари ҳамда бошқа ўқув воситалари билан жиҳозлангач, ростини айтганда, бу даргоҳ Лондондаги университетдан асло кам бўлгани йўқ. Шинам, кенг ва ёруғ аудиторияларга кирган кишининг баҳри-дили очилади.

Маросимда иштирок этган Президентимиз Ислом Каримовнинг "Ишончим комилки, Тошкент Халқаро Вестминстер университети иш бошлаши билан Ватанимиз тарихида янги бир саҳифа очилади ва бу қадимий, айни пайтда навқирон университетнинг истиқболи, албатта, ёруғ бўлади" деган гаплари кўпчиликнинг юрагига муҳрланди.

БИР ЎҚУВ ЙИЛИНИНГ ХУЛОСАСИ

Ҳар қандай ишнинг натижасини вақт кўрсатади. 2002 йилнинг октябридан ўз ишини бошлаган университетда 160 дан зиёд талаба таҳсил олмоқда. Улардан 12 нафари Буюк Британияда ўқияпти. Биринчи ўқув йили ҳақидаги хулоса қандай? Бу ҳақда университет проректори, тарих фанлари доктори Баҳром Абдухалимов фикр билдиради:

— Илк ўқув йилидаги жараённи ташкил этиш осон бўлмади. Зеро, бу давр мутлақо янгича дастурлар, ўқув услублари ва умуман, Европа олий таълим тизимига мослашув йили бўлди. Илк босқичда талабалар бир қанча курсларни ўзлаштиришди. Иккинчи босқичда ҳам ўқув ишлари шу тарзда давом этади. Талабаларнинг барчаси инглиз тилини мукаммал билишларига қарамасдан, бу тилда маърузалар тинглаш, мунозаралар уюштириш, имтиҳонлар топширишда қийинчиликларга учради. Шунга қарамасдан, Буюк Британиядан келган юқори савияли синов комиссияси талабаларнинг илк синовларини ижобий баҳолашди. Якунловчи синовдан ҳам уларнинг муваффақиятли ўтишига шубҳа йўқ.

Ўқув режа ва дастурларини белгилашда гарчанд биз Буюк британияликларнинг талабига таянсак-да, университетнинг Ўзбекистонда фаолият юритаётганини унутмаслигимиз керак. Шу жиҳатдан олганда, ўзбек халқининг қадимги маънавий-маърифий илдизларини талабаларимизга етказишимиз лозим. "Маънавият ва маърифат" хонаси ана шу мақсад учун хизмат қилади, деб ўйлайман.

Университет ўқитувчилар таркибини тайинлашдаги ҳуқуқ кўпроқ инглизларга берилди. Ўқитувчиларнинг аксариятини хорижий мамлакатлар, асосан, АҚШ ва Буюк Британияда ўқиб қайтган ўзбекистонлик йигит-қизлар ташкил этади. Улар 30 нафардан ортиқ. Ёш педагогларда ҳали маҳорат етарли эмаслиги ҳисобга олинган ҳолда улар вақти-вақти билан Вестминстер университетининг малака ошириш курсларида ўқиб келишмоқда. Яқиндагина, яъни ёзги таътил даврида 6 нафар ёш ўқитувчи Лондонда бўлиб қайтишди. Икки ҳафталик курсда улар таълим бериш сирларидан анча-мунча хабардор қилинди.

Ўқув йили давомида британиялик 4 нафар, АҚШлик 3 нафар ўқитувчи ўзбекистонлик ҳамкасблари билан биргаликда ишлашди. Бундан ташқари инглизлар қисқа муддатли хизмат сафарлари уюштиришиб, тошкентлик ҳамкасабалари ва талабалар билан ўз тажрибаларини баҳам кўриб туришибди.

БИР ОҒИЗ ҚАБУЛ ҲАҚИДА

Галдаги 2003—2004 ўқув йили учун талабалар қабул қилишни бу даргоҳ бошқа олий таълим муассасаларига нисбатан эртароқ бошлади. Агар бошқа институт ва университетларда тест синовлари 1 август куни ўтказилса, унда 14—17 июль кунларига тўғри келди. Абитуриентлардан жами 854 та ариза тушди. Шуниси диққатга сазоворки, бу йил Ўзбекистонда фаолият кўрсатаётган хорижлик дипломатларнинг фарзандлари ҳам бу ерда ўқиш истагини билдириб, ҳужжат топширишган. Эрон, Миср, Корея, Танзания элчихоналарининг вакиллари ўз фарзандларини ана шу даргоҳда ўқитмоқчи. 1-курсга эса 200 нафар талаба қабул қилиш режалаштирилган. 2-курсда 160 нафар талаба ўқийди. Ҳар бир курсда 80 нафар талаба бюджет таълими бўйича ўқийди, қолганлари эса тўлов-контракт шаклида.

Абитуриентларнинг жавоб варақалари Буюк Британияда махсус экспертлар томонидан текширилади ва 1 августга қадар ҳал бўлади. Абитуриент параллел равишда бошқа олий ўқув даргоҳига ҳужжат топшириб қўйиш имкониятига эга.

СЎНГГИ СЎЗ

Истиқлол берган имкониятлар кўп. Бунга ҳар бир соҳадан мисоллар келтириш мумкин. Айниқса, таълим соҳасида юзага келаётган имкониятлар кўпроқ.

Ҳикоямиз объекти — Лондон шаҳридаги Вестминстер университетининг Тошкентдаги ҳамкори ҳақида фахр-ифтихор билан сўзладик. Бунга тўлиқ асосимиз бор. Унинг энг муҳим жиҳати, ўзбек талабалари халқаро андозалардаги таълимни ўз она юртларида олишади. Бу эса Ўзбекистоннинг ривожланган йирик давлатларда тан олинишидан яна бир карра далолат беради...

Хулкар ТЎЙМАНОВА,
"Ma'rifat"нинг махсус мухбири

Суратларда: Университетнинг ташқи кўриниши. Талабаларнинг эркин баҳс-мунозара уюштириши бу ерда одатий ҳол.

ТАРБИЯДА МУСИҚАНИНГ АҲАМИЯТИ

Мусиқа инсон руҳий оламига энг фаол ва бевосита таъсир этиши билан ажралиб туради. Шундай экан, халқ таълимини қайта қуришнинг муҳим вазифаларидан бири ўқувчилар аҳлоқий ва эстетик (нафосат) тарбиясини барча чоралар билан такомиллаштиришдан иборат. Токи уларда гўзаллик ва нафосат оламига нисбатан онгли муносабат шаклланиб борсин. Бунда мусиқанинг роли ғоят юқори даражададир. Чунки мусиқа ўзининг бевосита эмоционал ҳиссий таъсир кучи билан бошқа фанлардан фарқ қилади.

Мусиқанинг тарбиядаги аҳамиятини тадқиқ қилувчи илмий ишларнинг деярли барчаси бошланғич синф ўқувчилари билан олиб борилганлиги сабабли, ўсмирларда мусиқа ёрдамида ватанпарварликни шакллантириш деярли ўрганилмай қолмоқда. Мактабдаги мусиқа дарслари орқали ўсмирнинг маънавий дунёсини эмоционал ва эстетик жиҳатдан бойитиш керак. Шунинг учун ҳам ўқитувчи ўқувчилар қалбида нозик ҳис-туйғуларни уйғотишга интилиши, ватанпарварликка, меҳрибонликка ундаши, дилкашлик ва самимият эҳтиёжини ҳосил қилишга ўргатиши керак. Ана шу ҳис-туйғулар инсоннинг Ватанга бўлган муносабати учун асос бўлади. Мусиқа нафақат ҳиссиётларнинг, балки маънавиятнинг бойишига, аҳлоқий покланишга олиб келади. Шунга кўра, шахснинг эмоционал сифатлари ижобий ёки салбий бўлиши мумкин. Мисол учун биз ўсмирнинг ватанни севиш, ватанпарварлик сифатларини аниқламоқчимиз.

Бунинг учун уни белгилаб берувчи критерийларни (асосий баҳо ўлчовини) аниқлаш керак. Биз ўсмирлардаги ватанпарварлик фазилатларини ўз шахсида қандайлигини баҳолашни сўраб, ўсмирлар ўртасида анкета уюштирдик. Анкета саволларига ўзимиз белгилаган ватанпарварлик критериясини асос қилиб олдик.

1. Туғилиб ўсган қишлоғига, ота-онасига, ўртоқларига, ўқитувчиларига меҳр-муҳаббати.
2. Ватаннинг ҳар қандай ишига тайёр эканлиги.
3. Атрофдаги инсонларга меҳр-муҳаббати, яхшилик қилиши.
4. Бошқа дўстларини ҳам Ватанни севишга чақириш, суҳбатлар уюштириш.
5. Ватаннинг кўм-кўк табиатини кузатиш ва сайр этиш.

Мана шу сифатларни ёритиш, амалга ошириш учун беш балл тизимда баҳолашни ўқувчиларнинг ўзидан (ўзига-ўзи баҳо беришни) ва ўқитувчилардан сўрадик. Бу сўровга 5-7-синф ўқувчиларини ва мактаб мусиқа ўқитувчисини жалб этдик.

Сўровда иштирок этган 85 нафар ўқувчи ўзидаги шу юқоридаги фазилатларни "5" балл билан баҳолаганлари 21 фоиз, "4" балл билан баҳолаганлари 57 фоиз, "3 балл" билан баҳолаганлари 16 фоизни ташкил этди. Бундан шу нарса аниқландики, ўсмирларда ватанпарварлик сифатлари яхши шаклланган, уларда ўз-ўзини баҳолашида ўқитувчи баҳолашларидан кескин паст кўрсаткичлар мавжуд. Бунинг сабабларини аниқлаш учун педагогика фанининг кузатув, суҳбат каби усулларидан фойдаланиш мумкин.

Биз ўқувчиларга янада аниқроқ саволлар ҳам бериб кўрдик, аммо натижа паст кўрсаткичлар берди. Бироқ ушбу саволлар умумий бўлиб, ўсмирнинг аниқ ахлоқий сифатларини белгиламайди. Ана шуларга асосланиб мусиқа дарсларида ўқитувчилар, тарбиячилар Ватанга муҳаббатни тарбиялашга эътиборни кучайтириш, дарснинг тарбиявий вазифасида ватанпарварликни шакллантиришни асосий вазифа қилиб олишлари шарт. Ўсмирларда ватанпарварлик ҳис-туйғуларини тарбиялашда мусиқанинг бой имкониятларидан фойдаланиш билан бирга республикамизнинг етакчи бастакорларининг она-Ватанни мадҳ этувчи асарларини ўргатишни лозим деб ўйлаймиз. Бу асарларни ўргатиш жараёнида ўсмирлар мусиқа асарларига бўлган ўз муносабатларини, қизиқишларини ижобий томонга қараб ўзгартирадилар.

Ўқитувчи асарларнинг мусиқавий ифодалилиги воситаларини таҳлил қилишнинг зарур малакаларини эгаллашда ўқувчилар билан аниқ мақсадни кўзлаб тизимли иш олиб борар экан, ўсмирларни ватанпарварлик руҳида тарбиялашда мусиқанинг таъсир ўтказиш имкониятлари доираси анча кенгаяди. Мусиқанинг бадиий ифодалилигини тўғри тушуниш мусиқа асарининг шакли, тавсифи, лади, ритми суръатининг ўзига хос хусусиятларини тушунишни анча чуқурлаштиради, унинг ватанпарварлик мазмунига ҳиссий ва онгли равишда фикр билдиришни кучайтиради. Асарларнинг мусиқавий ифодалилиги воситаларига қизиқишни фаоллаштиришга қаратилган услубий усуллар ўсмирларда ватанпарварлик туйғуларини шакллантириш жараёнининг муваффақиятли амалга ошишига ёрдам беради.

Ана шундай таркибий қисмлар бўлмаса, мусиқа дарслари ўртага қўйилган вазифаларни тўлиқ ва самарали ҳал қила олмайди. Чунки мусиқа шундай катта тарбиявий кучга эгаки, у инсонни улуғ ишлар сари чорлайди. "Мусиқа бу буюк қуролдир, инсонларни бир-бирига бирлаштиради ёки тескариси бўлиши мумкин", деган эди буюк бастакор Александра Пахмутова.

Рустам ҚУВВАТОВ,
ўқитувчи

«БОБУР — СЕВИШГА АРЗИГУЛИК ЗОТ»

(нозиктаъб шоир ва давлат арбоби Мирзо Бобур ижодини қиёслаб ўрганишда маъруза дарсларини ташкил қилиш)

10-синфда Заҳириддин Муҳаммад Бобур ҳаёти ва ижодини ўрганиш жараёнида ўқувчиларнинг шоир шахсиятига қизиқишларини орттириш мақсадида:

а) дарсда шоирнинг ҳаёти ва фаолияти ҳақида далиллар, ривоятларни келтириш;

б) аввал ўтилган Шайбонийхон ҳаёти, фаолияти, Муҳаммад Солиҳ ва унинг «Шайбонийнома» асари билан қиёслаб ўрганиш;

в) Бобур сўзларидан руҳий қувват олиш каби масалаларга аҳамият берилиши дарс унумдорлигини оширадиган омиллардандир.

Мирзо Бобур 1526 йилда Ҳиндистонни эгаллаган. Бобурийлар шажараси авлодлари Ҳиндистонда:

1. *Бобур 1526-1530 йилларда;*
2. *Ҳумоюн 1530-1556 йилларда;*
3. *Акбаршоҳ 1556-1605 йилларда;*
4. *Жаҳонгир 1605-1627 йилларда;*
5. *Шоҳжаҳон (Хуррам) 1627-1658 йилларда;*
6. *Аврангзеб 1658-1707 йиллар, 189 йил давомида ҳукмронлик қилганлар.*

Бобур Навоийдек қалам билан дунёни забт этиш мумкинлигини тушуниб етган нозиктаъб шоирдир. Буни Бобур ва унинг набираси Акбаршоҳ фаолиятида ҳам кўриш мумкин.

Teran tomirlar

Ҳинд халқининг ривоят қилишича, Бобур ўлими олдидан ўғли Ҳумоюн ва набираси Акбарни ўз ҳузурига чорлаган (бу даврда Акбаршоҳ таваллуд топмаган, ҳинд халқи рамзий маънода ривоят яратган). Улар олдига қилич ва қаламни қўйиб: «Менинг ёруғ дунёдан кўз юмишим яқинга ўхшайдур, давлатни сизлар бошқаришингиз даркор. Қайси бирингиз нима билан ҳукмронлик қилмоқчи бўлсангиз, истаганингизни танлашингиз мумкин», — дебди. Шу пайт Ҳумоюн қўлига қилични, Акбар эса қаламни олибди. Ушбу рамзий ривоятдаги манзара Бобур ўз набираси туғилмасдан икки йил аввал вафот этган бўлишига қарамай, Бобур ва унинг набираси Акбаршоҳга нисбатан ҳинд халқининг чексиз меҳр-муҳаббати ва ҳурматини ифодалайди. Зеро, қалам тутган Акбар ўз қалами билан Ҳиндистон мамлакатининг илм-фани, архитектура санъати, маданий тараққиётини юксалтиришга ҳисса қўшган. Бу ҳақда Ҳиндистоннинг давлат арбоби Ж.Неру: «Улуғ кишилар фақат оддийгина фазилатлари билан, одамларни ўзларига мафтун этадиган оҳанраболари билан ажралиб турадилар. Акбар ана шундай оҳанрабога эга мафтункор шахс эди» деган. «Акбар амалдорлар маъмуриятининг ижобий қонун-қоидаларини белгилаб берди, солиқ йиғинини меъёрга келтирди, давлат даромадини оширди, қўшнилар ўртасида яхши интизом ўрнатди, йўллар, кўп иморатлар қурдирди. Ҳатто улар ҳозир ҳам саёҳатчиларда ҳайрат уйғотади. Акбар ҳақиқий буюк шахслар сирасига мансубдир», дейди рус ёзувчиси Добролюбов.

Шоҳжаҳон амрига биноан бетакрор, гўзал тарзда бунёд этилган Тож маҳал мақбараси эса муҳаббат рамзи сифатида ҳозиргача дунё аҳлини ўзига жалб этиб келмоқда.

Бобур ва унинг авлодлари тўғрисида юқорида кўриб ўтилганидек, ҳинд ва бошқа халқлар буюк шахслари томонидан теран мулоҳазалар баён этилган. Бадиий, илмий асарлар, мақолалар ёзилган.

Шунингдек, Хайриддин Султон ва Сайфиддин Жалиловаларнинг 1997 ва 2001 йилларда чоп этилган «Бобурийнома» маърифий романи ва «Бобур ва Юлий Цезар» номли қиёсий ҳаётномаси ҳам далиллар асосидаги «Бобур изидан» халқаро экспедициясининг Бобурийлар сулоласи хусусида чуқур маълумотлар берувчи бебаҳо изланишлари маҳсулидир.

Мемуар асар «Бобурнома», ғазал ва рубоийлардаги сатрлар Бобурнинг ўз Ватанига бўлган чексиз муҳаббатини ифодаловчи, қалб тубини ўртаган изтиробли сатрларидир:

«Ул вилоятларнинг латофатларини киши нечун унутқай... Бу фурсатга бир қовун келтируб эдилар, кесиб, ғариб таъсир қилди, тамом йиғлаб эдим» ёки:

Толеъ йўқи жонимға балолиғ бўлди,
Ҳар ишники айладим хатолиғ бўлди.
Ўз ерни қўйиб, Ҳинд сори юзландим,
Ёраб, нетайин, не юз қаролиғ бўлди.

Унинг она Ватани равнақи учун ёш подшоҳлик давридаёқ илк бор катта ишга қўл урганлиги кўзга ташланган ва буюк ишларни амалга ошириши мумкинлигидан дарак берган. Ўш шаҳри яқинидаги Барокўх ёнбағрида 1497 йилда Бобур фармони ила гўзал ҳужра қурдирилган, бу ҳужра ҳозиргача сақланиб қолган.

Айтишларича, бир йигитда бир йўлбарс кучи бўлар экан...

Ҳиндистондаги жанг олдида ана шундай забардастликка эга бўлиб вояга етган Бобурнинг айтган буюк йўлбарс наърасидек қудратли кучга эга бўлган таъсирчан оҳангдаги каломи, нутқи миқдор жиҳатдан оз бўлган навкарларини ғалаба сари чорлаган.

Ўғилларига нисбатан талабчанлик ва меҳрибонлик эса дилбандларининг ақл-заковатли, жасур бўлишларига, теран мушоҳадалар юритишларига руҳлантирган.

Тарихчи олим Эдуард Холденнинг: «Бобур феъли сажиясига кўра Цезарга қараганда севишга арзигуликдир», — деб ёзиши ёшларда ватандошимиз — Бобурга бўлган ҳурмат, муҳаббат ва фахрланиш туйғусини янада оширади.

Мазкур далил, ривоят ва хулосалар Бобур ҳаёти фаолияти ҳамда ижодини ўрганишда, ўқувчиларни маънавий жиҳатдан баркамол қилиб, ўз она — Ватанига, она-юртига муҳаббат руҳида тарбиялашда муҳим ўрин тутади ва Бобур ҳақида уларга пухта, қизиқарли маълумотлар етказилади. Ушбу тарзда янги технологиялар бўйича маъруза дарсларини ташкил этиш ўқувчиларни мустақил, эркин фикр юрита олишларига одатлантиради.

Хадичахон АЛИЕВА,
КДПИ Ўзбек тилшунослиги кафедраси ўқитувчиси,
Дилафрўзхон РАҲМАТУЛЛАЕВА,
КДПИ қошидаги лицейнинг она тили ва адабиёт фани ўқитувчиси

Moziydan sado

«АВЕСТО»ДА ЭЗГУЛИК ҒАЛАБАСИ

Ҳар бир дин ва диний тасаввурлар асосини эзгулик ғояси ташкил этади. Аммо, маълумки, эзгулик бор жойда унга зид равишда бирор ёвузлик ҳам мавжуд бўлиб келган. "Авесто" китобининг мифологик қатламларида айни шу икки тараф — эзгулик ва ёвузлик кучлари ўртасидаги зиддиятнинг албатта, эзгулик ғалабаси билан тугаш ғояси мужассамлашгандир. Шундай экан "Авесто" мифологиясига қисқача назар ташласак.

Аввал на ер, на қуёш, на сайёра ва юлдузлар мавжуд бўлиб фақатгина чексиз-чегарасиз, бошу адоқсиз вақт — зрувана (таққосланг: сўғдча зрувана-зронос — қадимги юнонларнинг вақт худоси **Кронос ва ушбу сўзнинг турдош отга айланган** хронология таркибидаги **хроно** бўлаги, бу тушунчаларнинг бари вақт маъносини беради) бор эди. Зрувана ичра азал эзгулик ибтидоси Ахура Мазда (Ахура—жаноб, Мазда — олий зот) мавжуд эди. У бошида ўзининг қудрати ифодаси Спента Майнйу (Спента—муқаддас, Майнйу-фикр)ни, сўнг бўлажак дунёнинг барча эзгуликларининг руҳини яратди. Булар язатлар, яъни маъбудлар ва фравашилар, яъни оламда яралажак эзгуликларнинг руҳлари. Ушбу зрувана ичра Ахура Мазда барча нарсани англовчи доно билгич сифатида қабоҳат, бахиллик ва ёвузлик ибтидоси **Ангхра Майнйу (анг-«нажас»—ёш болалар тилида ҳали ҳам шу маънони билдиради+х()и)ра-** "нурсиз"+майн-"фикр") борлигини ҳам биларди. Аммо Ангхра Майнйу ўзининг ақлу фаросати пастлиги туфайли Ахура Мазда — эзгулик дунёсини яратувчининг борлигини ҳали билмасди.

Ахура Мазда ўзининг чеку чегарасиз Нур дунёси **Анахранам Рауча** (Анахранам — охири йўқ. Рауча-нур, шу ерда сўғдча "рауча" ва русча "луч" сўзларини таққосланг)сидан туриб уч минг йил давомида эзгу дунёнинг руҳий асосларини, сўнгра моддий эзгулик дунё **каршварз**ларини (каршварз=карш(узун)+варз(катта). Ҳозирги ўзбек тилида ушбу сўз кишвар кўринишида кенг, улуғ мамлакат маъносида қўлланилади) ҳамда одамлари учун хуш ва гўзал манзилларни яратди.

Ахура Мазда томонидан яратилган эзгу дунёнинг руҳий асосларини аввало ҳамиша барҳаёт муқаддас зотлар **Амеша Спандлар** (Амеша-доимий, Спанд-муқаддас, шу ерда сўғдча "амеша" ва ўзбекча "ҳамиша" сўзларини таққосланг) ва язатлар ташкил этди. Амеша Спандлар олтита бўлиб, улар Ахура Мазданинг хислатларидир.

Авестошуносликда Амеша Спандлар Ахура Мазданинг вазифадор малоиклари дейилади. Булар, 1) Ваху Ману (ваху-яхши, ману-фикр) — эзгу фикр тимсоли, 2) Аша Вахишта (Аша-ҳақиқат, ваху-яхши, (х)ишта-ҳаёт) — адолат тимсоли, 3) Хшатра варйа (хшатра-аскар) — бош-қарув, қудрат тимсоли, 4) Спента Армаити — муқаддас ер тимсоли, 5) Хаурватат — саломатлик рамзи, 6) **Амеретот** (а-инкор юкламаси, меретот-ўлик, шу ерда сўғдча мерт-мурт ва ўзбекча мурда сўзлари билан таққосланг) — абадий тириклик рамзи. Бу зотлар ҳар бири ўз соҳаси бўйича ҳомийдек ҳисобланиб, Ахура Мазданинг эзгу ишларининг барҳаётлигини таъминловчи турли хил илоҳий куч-қудрат қирраларидир.

Ахура Мазда бир қатор эзгу маъбудларни ҳам яратди. Масалан, **Атар (таққосланг: сўғдча атар ва ўзбекча оташ сўзларини)** — муқаддас олов маъбуди. У ҳақни ноҳақдан айирувчи, адолат ва ҳақиқат кўрикчисидир. Яштларда у ҳақиқат илоҳийси Ашиннинг оғаси ва Ахура Мазданинг ўғли деб таърифланади.

Язатлардан **Ватах** (таққосланг: сўғдча ватах ёки бодфорсча бод (шамол), шаббода (кечки шамол) = ўзбекча шабада) эзгулик шамол маъбуди бўлса, раманах (таққосланг: сўғдча Рама ва ўзбекча Ором) тинчлик, осойишталик маъбуди бўлган.

Митра эса илоҳий сўзга содиқликни назорат қилганлиги туфайли битим маъбуди деб ҳам юритилади. Ҳуқуқий амалий соҳада ҳам битимлар Митра номидан тузилиб, уларнинг ижросидаги бузилишлар Митра томонидан жазоланади деб тушунилган.

Хварно (бахт қуши Ҳумо функциялари билан таққосланг) маъбуди бахт, омад рамзи ҳисобланади. Подшолик салтанати худодан ато бўлади ва Хварно орқали етишади. Пайғамбарлик мартабаси Заратуштрага ҳам Хварно орқали етишган.

Ардви Сура Анахита "қудрат, покиза, бокиралик" рамзи бўлиб, у нафақат сув ва ҳосилдорлик ҳомийси балки оила, фарзанд кўпайиши, ёшларнинг, айниқса қизларнинг бахти ҳақида қайғурувчи маъбуда ҳисобланади.

Язатлардан **Сраоша (сўғдча Сраоша-Срош ва русча слух, Слушать сўзлари билан таққосланг)** ва **Рашну**лар (сўғдча Рашну ва ўзбекча Рост сўзларини таққосланг) у дунёда руҳнинг Чинвод кўпригидан ўтиш олдидан сўроқ қилувчиларидир. Сраоша тинглаш маъноси билан боғлиқ бўлиб, у имонли одамларнинг эзгу сўзларини, ўқиган дуоларини тинглаб савоб ёзувчи язат ҳисобланса, Рашну ҳақ, адолат, ростликни таъминловчи маъбуддир.

Шу тариқа эзгу дунё яралиши уч минг йил давом этгач, Ангхра Майнйу эзгулик ва яхшилик дунёси тўғрисида билиб қолади. Шу пайтдан бошлаб Нурга қарши Зулмат, Ҳақиқатга қарши Ёлғон, эзгу маъбудларга қарши ёвуз дев ва парилар яралади. Масалан, **Бушастя** (таққосланг: сўғдча бушастя ва ўзбекча бўш, бўшашмоқ сўзларини) номли ялқовлик девини олайлик. Бу дев узундан-узун оёқ-қўлларга эга бўлиб тонги ибодат учун эрта турмаган кишиларни оёқ-қўллари билан ўраб бўшаштириб қўяр экан. Шу туфайли уйқудан кеч турганлар кун бўйи ланж бўлиб юрар экан.

Анауша (ёш бола тилида "абош бўлди" дегани "тугади", "тамом бўлди" маъноларини беради) деви — йўқлик ва очкўзлик тимсоли. У инсониятга разиллик қилиш учун дарёларнинг сувини бутунлай ичиб қўядиган қабиҳ девдир. Бундан ташқари, Ажидаҳо (Аждарҳо), Мармаван (хотирасизлик тимсоли) каби ёвуз девлар ҳам яратилади.

Шу тариқа эзгуликлар ва ёвузликлар қоришиб кетди. Ана шундай аралаш дунё тўққизинчи минг йиллик бошида Заратуштра туғилиши билан ўзининг покланиш даврига киради. Ниҳоят 12 минг йил тўлганда Заратуштра авлодлари бўлмиш қутқарувчи зотлар — осушянтлар дунёга келиб ёвузлик ва эзгулик ўртасида ҳаёт-мамот жанги бошланиб кетади. Оқибатда эзгулик ғалаба қилиб оламда ёвузлик тугатилади. Осушянтлар худодан барчанинг гуноҳларидан кечишни илтимос қилиб, руҳларини абадий **Ваху Хишта**га (таққосланг сўғдча Ваху (яхши) Хишта (ҳаёт) ва ўзбекча беҳишт) етаклайди. Ерда яна Ангхра Майнйу ёвузликларидан олдинги эзгу дунё қайта жонланади.

Хулоса қилиб шуни айтиш лозимки, "Эзгу ўй, эзгу сўз, эзгу амал" сўзлари зардуштийликнинг уч устунини ифодаловчи ибoрадир. Эзгуликни яратмоқ учун яхши ният ва сўзларимизга мос равишда эзгу амалларимизни бажарсак, қандай соз!

Дилноза АКБАРОВА,
Тошкент давлат шарқшунослик институтининг 3-босқич талабаси

ИБРАТ — ИЛМ ТАРҒИБОТЧИСИ

Исҳоқхон Жунайдуллаев 1861 йили Наманганнинг Тўрақўрғон тумани, Сайрам маҳалласида зиёлилар оиласида туғилган. Унинг отаси илмли соҳибкор боғбон, онаси эса ўз замонасининг ўқимишли аёлларидан бўлиб, у ўз уйида қишлоқ қизларига илм берган. Исҳоқхон 1870 йили отасининг вафотидан сўнг Қўқон мадрасасида ўқиб, ўз саводини чиқарган. Ибрат Тўрақўрғоний билимдон шоир, замонасининг етук зиёлиси эди. У Шарқ мамлакатларига қилган сафаридан сўнг ўз юртига қайтиб келиб, ўн беш йилдан зиёд қозилик қилади. Ана шу даврда у ижодга берилиб бир қанча асарлар ёзади, шеър битади, шоир-маърифатпарвар бўлиб танилади. Етук зиёлига айланади.

Исҳоқхон Жунайдуллаев — Ибрат бутун умрини Наманганда фан, адабиёт ва маданият тараққиёти йўлига бағишлади. Ибрат 1937 йили туҳмат туфайли қамалади, қамоқда ярим йилча ётиб, ўша йилнинг 19 июнида, 75 ёшда вафот этади.

Қуйида унинг матбаачилик фаолияти билан боғлиқ хотиралари билан танишасиз. Рус тили билан бирга Шарқ халқлари тиллари: араб, форс, турк, афғон, ҳиндуни анча мукаммал билган Исҳоқхон хориж сафари (Араб мамлакатлари, Ҳиндистон, Афғонистон)дан қайтиб келгандан сўнг 1987 йилда араб, форс, ҳинду, турк, ўзбек ва рус тилларини ўз ичига қамраб олган "Луғати ситта ал-сина" ("Олти тил луғати") луғат-асарни яратди.

Мазкур асарга қизиқиш, талаб шу даражада юксак эдики, қўлёзма қўлдан-қўлга ўтиб юрди, баъзи ихлосмандлар нашрдан чиқмасданоқ фойдаланишга, асар-луғатдан кўчирмалар олишга муваффақ бўлдилар. Бу қўлёзма-луғат босмахонадалигида танишганлардан бирининг 1901 йилда "Туркистон вилоятининг газети"да ёзган қуйидаги сўзларидан ҳам ўқишингиз мумкин: "Исҳоқхон ўз табларидан чиқариб, "Луғати ситта ал-сина" деган олти китоб тасниф қилиб, босмахонага юборибдилар. Албатта онинг босилмоғига тўрт (4 йилдан сўнг, — А.Б.) ижозат берилиб, нечанд нусхалар босилиб чиқса керак. Бизнинг Туркистон вилоятимиздаги сартиялардан шунча тил билиб, бул тариқа луғат-китоб тасниф қилган инсон йўқ.

Бинобарин, босма учун юборган ва тасниф айлаган луғат-китобларини кўриб, босма қилмоққа ижозат берилса керак, деб умид айлаб газетага ёздик".

Исҳоқхон Жунайдуллаев "Луғати ситта ал-сина" нашридан кейин китоб нашри шайдоси бўлиб қолади. У нашр ишларини зимдан ўрганиб юриб, босмахона анжомларини қўлга киритишдан олдин уларнинг қайси усули ва турини, қишлоқ шароитида ишлатиш осонроқ кўчишини чамалаб кўргандан сўнг Туркистон генерал губернатор маҳкамасига литография, яъни тош босма очиш учун илтимоснома ёзади. Бироқ Санкт-Петербургдан ҳа деганда рухсатнома келавермайди. Шунга қарамай, ўзбек зиёлиси, шоир Ибрат ўзининг навбатдаги асарини катта умид билан нашрга тайёрлаб боради ва асар нашрига рухсат олиш учун китоб қўлёзмасини Санкт-Петербург цензорининг Бош бошқармасига йўллайди. Исҳоқхон Жунайдуллаев, таваккал қилиб, тош босма очишга рухсат бермасдан туриб, 1907 йили Оренбургдан литография ускуналарини катта маблағ ва машаққатлар эвазига олдин Қўқонга поездда, Қўқондан Тўрақўрғонга туяларда етказади. 1908 йилда ўзи қурдирган ҳаммом ўрнида тош босма матбаа ташкил қилади ва уни "Матбааи Исҳоқия" номи билан 1909 йил (рухсатнома олган йил)дан илгари, яъни Санкт-Петербургнинг Бош бошқармаси цензори томонидан 1908 йили босишга рухсат берилган китоб — "Санъати Ибрат қалами Мирражаб Бандий"ни чоп этишдан бошлаб фаолият кўрсата бошлаганди.

Хуллас, "Матбааи Исҳоқия"ни ишга туширишда, Ибратнинг асарини нашр этишда, полиграф юмушларидан хабардор бўлган Ҳусайн Макаев Исҳоқхонга яқиндан ёрдам берган. Матбаани вужудга келтиришдан мақсади тўғрисида шоир "Тарихи чопхона" шеърида ёзиб ўтган.

Исҳоқхон Жунайдуллаев тош босманинг шахсий муҳрини ҳам ишлаб чиқади. Муҳрнинг кўриниши — нур сочаётган қуёш тасвирини эслатиб, унинг марказига "илм" сўзи ўйиб битилганди. Бу билан Ибрат матбаани илм-нур таратаётган қуёшга қиёслайди. Ана шу рамзий тамға — муҳр мазкур литографияда нашр этилган китобларнинг ва бошқа босма маҳсулотларда фирма белгиси ўрнида акс эттирилган. Исҳоқхон матбаа очилган йилиёқ уни кенгайтириш, катта босмахоналардан бирига айлантириш учун бутун куч-ғайратини, сармоясини сарфлайди, керакли полиграфик анжомлар билан тўлдиради. Унинг бу саъй-ҳаракатлари зое кетмайди. Маҳаллий халқ ўртасида китобга бўлган талабнинг ортиши натижасида литография 1910 йилда Наманган шаҳрига кўчирилади ва матбаа мих ва тош босмага айланади. Бу даврда "Матбааи Исҳоқия" Туркистон миқёсида катта аҳамият касб этди. Унда катта ҳажмдаги асарлар ҳам нашр қилина бошланади. Фарғона водийсидаги босмахоналарнинг босма нашрлари йил сайин ортиб, ўсиб бориши, Туркия, Ҳиндистон, Эрон ва бошқа жойлардан келган китоблар шаҳар ва қишлоқларда китоб дўконларининг кўпайишига сабаб бўлади. Жумладан, Наманган шаҳрида 1874 йилдан 1879 йилга қадар битта китоб дўкони фаолият кўрсатган бўлса, 1889-1899 йилларда иккита, 1908 йилга келиб ўн олтитага етади. 1912 йилда Наманган шаҳри ва унинг уездида 13 та, Чустда, — 2 та, Попда — 1 та, Питкаранда — 1та, Янги Қўрғонда — 1 та китоб дўконлари вужудга келган.

Дарҳақиқат, Наманганнинг матбаачи-ношири, шоир, маърифатпарвар Ибрат ўз мақсади йўлида, яъни Туркистоннинг чекка қишлоғида тош босмани вужудга келтириб, ўлкада миллат маданий меросига катта ҳисса қўшибгина қолмай, халқ маънавияти-маърифатини юксалтиришда улкан ишларни амалга оширади. У мих ва тош босма жараёни орқали қисқа давр ичида анчагина асарларни ўзбек тилида нашрдан чиқаради. Жумладан, "Ибрат лирикаси" (1909 й.), қадимги ҳинду, юнон, арман ва бошқа тиллар хат ва ёзувлари тарихига бағишланган ажойиб илмий дастур "Жомеъ ул-хутуг" (1911 й.) асарини ҳамда бошқа босма маҳсулотларни чоп этади. "Матбааи Исҳоқия" 1913 йилдан бошлаб М.Н.Абдусатторбоев ихтиёрига ўтиб, 1917 йилга қадар фаолият кўрсатади. 1918 йили хусусийлаштирилади.

Бироқ, мих ва тош босма хусусийлаштирилгандан сўнг замон талабига жавоб бера олмай қолади. Босмахонада саҳифаловчи, айлантирувчи (босма машина дўнгалагига ушлатгич ўрнатиб, қўлда юқори босма машинани ҳаракатга келтирувчи), печатчи (газета саҳифаси катталигидаги қоғозни талаерга қўйиб босим жараёнидан сўнг олувчи), ҳарф терувчи бўлиб, жами ишловчилар сони ўнга яқин матбаачидан иборат бўлган. Босмахона электрлаштирилмаган бўлгани учун иложи борича кун ёруғидан тўла фойдаланишга ҳаракат қилинган. Улгура олинмаганда шам, пилик чироқлардан фойдаланилган.

Маърифат йўлида фидойиларча қилган ҳалол меҳнатлари етук матбаачи-ноширнинг номини ўзбек зиёлилари сафидан ўзига хос намунали ўрин олишига сазовор этди. Наманагандаги энг катта 3-ўрта мактаб, илғор жамоа хўжалиги ҳамда Наманган вилоятининг матбаачи-ноширларининг ҳашаматли босмахонасига унинг номи берилганлиги, маърифат куйчиси, шоир, водийнинг илк қалдирғоч матбаачи-ноширларидан бири бўлмиш Ибратнинг хотирасига муносиб ёдгорликдир.

Азиз БОБОХОНОВ,
Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими, тарих фанлари номзоди

«ХИРАГИ» МАНГУ ЯШИЛ ДАРАХТ

Куни кеча пойтахтдаги Япон миллий марказида «Хираги» деб номланган ҳужжатли оммабоп фильмнинг тақдимот маросими бўлиб ўтди.

Японияда «Хираги» деб номланган мангу яшил дарахт ўсар экан, у ҳеч қачон сўлиб қолмаслиги, баргларининг сарғаймаслиги билан ҳам қадрли ҳисобланаркан.

— «Инсон хотираси ҳам худди шу хираги каби мангудир», — дейди иккинчи жаҳон урушидан сўнг Ўзбекистонга келтирилган япон ҳарбий асирлари тақдири билан қизиқиб, улар ҳаётини ўрганиб, ўз уйида музей очган муҳандис Жалил Султонов.

Фильм ижодкорлари изланишлари натижаси ўлароқ экран юзини кўрган мазкур ҳужжатли фильмда Жалил Султонов олиб борган узоқ йиллик изланишлар ўз аксини топган. Фильмда япон халқининг матонати, Ўзбекистонда улар қурган иншоатлар, собиқ ҳарбий асирларнинг юртимизга ташрифи ва бу ташриф давомида ўзлари меҳнат қилган жойларда бўлишлари, мана шу тупроққа кўмилган сафдошларини ёд этиш лаҳзалари батафсил очиб берилган. Эргаш Нормуродов режиссёрлик қилган фильм мусиқаларини Анор Назаров басталаган.

Тақдимотда фильм ўзбек, япон, рус тилларида йиғилганларга намойиш этилди. «Хираги» юзасидан берилган савол-жавобларга ижодкорлар батафсил жавоб беришди. Шунингдек, фильм ташаббускорларидан бири Жалил Султонов бу фильм японлар ҳаётига оид фильмларнинг биринчиси эканлигини, ҳамда яна худди шу мазмунда тўққизта фильм яратиш фикри борлигини маълум қилди.

Жаҳонгир ТОШЕВ

Axir ota-bobolarimizdan qolgan naqlga ko'ra, ayollar go'zallik uchun yaralgan, og'ir mehnat oqibatida chehrasidagi so'lg'inlikdan bemajol ona zurriyodiga nima ham bera olar edi?

«O'qituvchilarning o'qituvchisi» deb ta'riflanadigan kollej metodistlarining chinakam ma'nodagi "Kasb ustalarining ustozi" bo'lishi lozimligi davr talabidir.

Qonun va fuqaro

СУВ ВА СУВДАН ФОЙДАЛАНИШ ТЎҒРИСИДАГИ ҚОНУН

(42-мақола)

Биз биламизки, ижтимоий ҳаётнинг ҳар бир соҳаси ҳуқуқий таъминланишни тақозо этади. Худди шу маънода, сув ва у билан боғлиқ муносабатлар ҳам қонунчилик билан мустаҳкамланган.

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг 1993 йил 6 май (ўша пайтда қонун чиқарувчи орган шундай деб аталарди)даги қарори билан тасдиқланган "Сув ва сувдан фойдаланиш тўғрисида"ги қонуннинг 1-моддасида сувга доир муносабатлар тартибга солинган. Аҳоли ва халқ хўжалиги эҳтиёжлари учун сувдан оқилона фойдаланишга, уни булғаниш, ифлосланиш ва камайиб кетишдан сақлашга, зарарли таъсирларнинг олдини олиш ва уни бартараф қилишга, ҳавзаларнинг ҳолатини яхшилашга, шунингдек, сувга доир муносабатлар соҳасида корхоналар, муассасалар ва ташкилотлар, фермер ва деҳқон хўжаликлари, фуқароларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш белгилаб қўйилган.

Дарвоқе, мазкур қонун амалга киритилиши билан (яъни, қонун матбуотда эълон қилиниши билан) 1972 йил 9 июнда қабул қилинган Ўзбекистон ССРнинг "Сув кодекси" ўз кучини йўқотган.

Қонун 29 боб, 119 моддадан иборат бўлиб, бир сўз билан айтганда, у сув ва сувдан фойдаланиш соҳасидаги муносабатларни тартибга солишга қаратилган. Унга кўра, сув Ўзбекистон Республикасининг давлат мулки — умуммиллий бойлик ҳисобланиб, ундан оқилона фойдаланиш лозим, у давлат ҳимоясида.

Ўзбекистон Республикасининг ягона давлат сув фонди — дарёлар, кўллар, сув омборлари, бошқа ер усти сув ҳавзалари, канал ва ҳовузлар, ер ости сувлари ва музликлардан иборат. Давлатлараро дарёлар — Амударё, Сирдарё, Зарафшон дарёси, Орол денгизи ва бошқа сув манбаларидан фойдаланиш ҳуқуқи давлатлараро битимларда белгилаб берилади. Демак, сув нафақат ички ҳуқуқ, балки халқаро ҳуқуқ объекти ҳамдир.

Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги (ер усти сувлари бўйича), Ўзбекистон Республикаси геология ва минерал ресурслар органи (ер ости сувлари бўйича), саноатда ва кончиликда ишларнинг бехатар олиб борилишини назорат қилиш агентлиги (ер ости иссиқ сувлари ва минерал сувлар) органлари ўз ваколатлари доирасида мазкур соҳадаги махсус ваколатли давлат органлари ҳисобланади.

Кимлар сувдан фойдаланувчилар бўлишлари мумкин? Мулкчиликнинг барча шаклидаги корхоналар, муассасалар, ташкилотлар, фермер ва деҳқон хўжаликлари, Ўзбекистон Республикаси фуқаролари, бошқа давлатларнинг фуқаролари ҳамда фуқаролиги бўлмаган шахслар — сувдан фойдаланувчидир. Шунингдек, қонунларда назарда тутилган ҳолларда бошқа ташкилотлар ва шахслар ҳам сувдан фойдаланувчи бўлишлари мумкин. Сувдан фойдаланувчилар сув объектлари қандай мақсадлар учун фойдаланишга берилган бўлса, фақат шу мақсадларда фойдаланиш, бериладиган сувнинг миқдорини ва сифатини текшириш, шартнома бўйича олинмай қолган сув учун, қонунларда назарда тутилган ҳолларни истисно этганда, товон тўланишини талаб қилиш, сувдан фойдаланишни амалга ошириш учун иншоотлар, қурилмалар ва объектларни қуриш каби ҳуқуқларга; сув объектларидан оқилона фойдаланиш, сувни тежаб-тергаб сарфлаш, сув олишнинг белгиланган меъёрларига риоя этиш, ифлос моддалар аралашган оқинди сувларни объектларга оқизишни тамомила тўхтатиш чора-тадбирларини кўриш, бошқа шахслар ҳуқуқларининг бузилишига, хўжалик ва табиат объектларига зарар етказилишига йўл қўймаслик, сувдан фойдаланганлик ҳақини ўз вақтида тўлаш каби мажбуриятларга эгадирлар.

Қонунда сувдан умумий ва махсус фойдаланиш турлари фарқланади. Сувдан унинг умумий ҳолатига таъсир қиладиган иншоотлар ёки техникавий қурилмаларни қўлламай фойдаланиш ҳамда махсус, яъни иншоотлар ва қурилмаларни қўллаш йўли билан фойдаланишдир. Шуни айтиш кераккки, барча сув истеъмолчиларига нисбатан сувдан лимит бўйича фойдаланиш тартиби белгиланади.

Сувдан аҳолининг истеъмоли, маиший ва бошқа эҳтиёжлари учун, даволаш, курорт ва соғломлаштириш мақсадида, қишлоқ хўжалиги эҳтиёжлари учун, саноат мақсадларида ва энергетика эҳтиёжлари учун, балиқчилик хўжалиги эҳтиёжлари учун, овчилик хўжалиги (қундуз, ондатра, сув каламуши, нутрия ва ҳоказолар) эҳтиёжлари учун ва бошқа мақсадларда фойдаланилади.

Сувдан фойдаланишни давлат йўли билан ҳисобга олиш ва режалаштириш йўлга қўйилади. Унинг вазифаси сувларнинг миқдори ва сифатини, аҳоли ва халқ хўжалигининг эҳтиёжлари учун маълумотларни белгилаш, аҳолининг ичимлик сувга бўлган ва маиший эҳтиёжларини қондириш, уни муҳофаза қилиш ва об-ҳаёт етказадиган зарарли таъсирнинг олдини олишдан иборатдир. Бу борада давлат сув кадастри, сув хўжалиги баланслари, сувдан комплекс фойдаланиш ва уни муҳофаза қилиш жадваллари юритилади.

Сўнгсўз ўрнида айтсак, сув ҳақида қонунимиз бору, ундан фойдаланиш ҳолати ёмон. Сувнинг ифлосланиш даражаси жуда юқори. Маиший, саноат чиқиндилари бисёр. Нима дердик? Сувни ифлос қилмайлик, уни энг аввало, истеъмол қилишимизни ўйлайлик-да, хулоса чиқарайлик.

Миродил БАРАТОВ,
Шоира ЮЛДАШЕВА

ЮРАКЛАРДА ҚОЛДИНГ, «АГРОИСТЕЪДОД!»

Tadbir

Олдин хабар қилганимиздек, Тошкент вилоятининг Ўртачирчиқ туманида жойлашган истеъдодли ўқувчиларнинг «Агроистеъдод» мактаби куни кеча ўзининг бу йилги фаолиятини якунлади. Қорақалпоғистон Республикаси, Тошкент шаҳри ва вилоятлардан келган 48 нафар иқтидорли ўқувчилар ўн беш кун давомида дам олиш билан бирга, билим ва кўникмаларини бойитиб, кўплаб дўстлар орттиришга муваффақ бўлдилар. Ушбу мактаб мана 4 йилдан буён фаолиятини давом эттирмоқда ва шу вақт мобайнида 250 нафарга яқин болажонлар ҳордиқ олиб, янги дўстлар орттирмоқдалар. Болалар ҳар куни эрталабки нонушта ва бадантарбияни туғаллаганларидан сўнг, уларга ЮНЕСКО ташкилотининг психолог ва тренерлари суҳбатлар, тренинглар олиб бордилар. Республика Патент идораси эса ўқувчиларнинг компьютер саводхонлигини оширишга ҳаракат қилди. «Агроистеъдод»нинг ёпилиш маросимида Давлат Патент идораси намунали хулқи ва турли танловларда эришган ғалабалари учун болажонларга совғалар ва ҳар бир иштирокчига сертификат берди. Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлигининг қишлоқ хўжалиги илмий ишлаб-чиқариш маркази бўлим бошлиғи Р. Назаров болажонларга ўлкамизда етиштириладиган пахта ўсимлиги ҳақида суҳбат-маъруза сўзлаб берди.

Назокат ХОЛМЕТОВА

ХОРИЖНИКИДАН АФЗАЛ

Kutubxona

Мен таҳсил олаётган Самарқанд кооператив институтида таълим ислоҳотлари узлуксиз равишда амалга оширилаётгани нафақат кадрлар тайёрлаш бобида, балки бошқа жабҳаларда ҳам сезилмоқда. Бозор талабларига мос келадиган "Иқтисодиёт", "Бизнес", "Маркетинг", "Менежмент", "Бухгалтерия ҳисоби ва аудит" каби йўналишлар бўйича тайёрланаётган малакали кадрлар ўз соҳалари бўйича фаолият кўрсатишмоқда.

Кейинги йилларда институтимиз олимлари томонидан замон талабларига мос келадиган дарсликлар ва бошқа турдаги ўқув адабиётлари тайёрлашда силжиш борлигини кузатиш мумкин. Шундай дарсликлардан бири профессор Ҳ.Мусаев томонидан тайёрланган ва нашрдан чиққан "Аудит" дарслигидир (Т., "Молия", 2003 й., 13.75 б.т).

Давлат тилидаги ушбу дарслик жуда зарур эди. Чунки хорижий тиллардан таржима қилинган аудит соҳасидаги ўқув адабиётларида иқтисодиётимизга хос бўлган хусусиятлар, миллий андозалар ўз аксини топмаган эди. Устозимиз Ҳ.Мусаевнинг мазкур дарслиги эса содда, равон тилда ёзилган бўлиб, давлат таълим стандартлари, ўзлаштиришнинг кўп босқичли рейтинг тизими талабларини ўзида тўлиқ ифодалаган. Дарсликнинг муҳим хусусиятларидан бири, унинг назария ва амалиёт билан бевосита боғланганлигида деб биламан (ишнинг таркибида амалиёт маълумотларига асосланган кўплаб жадваллар ва чизмалар мавжуд). Дарсликда фан бўйича тестлар, талабаларнинг ўз билимларини текширишлари учун саволлар, аудит соҳасида қўлланиладиган асосий тушунчалар баён этилган. Ўқув адабиётига бундай ёндашиш, шубҳасиз ушбу фаннинг талабалар томонидан тўлиқ ва осон ўзлаштирилишини таъминлайди. Дарслик "Молия", "Банк иши", "Солиқлар ва солиққа тортиш" йўналишларининг бакалаврларига мўлжалланган бўлса-да, ундан бизнесга оид бошқа йўналишларда, коллежларнинг ўқитувчилари ҳамда амалиёт ходимлари ҳам кенг фойдаланишлари мумкин. Биз замон талабларига мос ўқув адабиётларини тайёрлаётган устозларимизга ўз миннатдорчилигимизни билдирамиз.

Дилбар ТУРСУНОВА,
Самарқанд кооператив институти иқтисод факультети талабаси, Улуғбек номидаги давлат стипендианти.

Fikr

СОҒЛОМ ОНАНИНГ ЗУРРИЁДИ ҲАМ СОҒЛОМДИР

Соғлом муҳит, соғлом она, соғлом фарзанд, соғлом турмуш — бу бир-бирига чамбарчас боғлиқ тушунчалардир. Сўнгги йилларда экологиянинг оламшумул муаммоларидан бири атроф-муҳит, она ва бола соғлиғини асраш ва муҳофаза қилишга бориб тақалмоқда. Зеро, инсоният яралгандан бери ўзининг ақл-заковати билан она-табиат устидан ҳукмронлик қилишга интилиб келади. Инсон — буюк зот. Буюклиги шундаки, ҳиссиёти, иродаси, хоҳиш-истаги шу қадар юксалганидан ҳатто ўзини-ўзи, яъни келиб чиқишини миқдор кетидан қувиб, меъёр ва қаноатни бутунлай унутганидан, келаётган зарарнинг жабрини ҳам биринчи навбатда ўзи сезмоқда.

Бу борада биринчи ўринда аёллар тақдири, келажаги инсониятни ташвишга солмоқда. Мана бу масалага диққат қилайлик: айрим маълумотларга қараганда, Ўрта Осиё минтақасидаги экологик инқироз оқибатида 85 фоиз аёллар камқонлик дардига чалинган. Том маънода айтадиган бўлсак, бу кўрсаткич соғлом боланинг дунёга келиши дегани эмас. Хўш, бу ҳолатга сабаб бўладиган омиллар ҳақида нима дейиш мумкин?

Ўзбек оилалари серфарзандликни хуш кўришади, бу азалий одатни ўйлаб кўриш вақти келмадимикин? Аёллар камқонлиги авж олишига сабаб, аввало, ўз соғлигини таъминлай олмайдиган аёл боласи учун борини сарф қилса, энергия ва қувватни қаердан олсин? Оғир меҳнат, енгил-елпи, калориясиз овқат аёлнинг нозик танасига қанчалик даражада қувват беради? Ахир ота-боболаримиздан қолган нақлга кўра, аёллар гўзаллик учун яралган, оғир меҳнат оқибатида чеҳрасидаги сўлғинликдан бемажол она зурриёдига нима ҳам бера олар эди?

Ҳукуматимиз аёллар меҳнатини енгиллатиш ҳақида бир қанча қарорлар чиқаргани бежиз эмас. Ахир соғлом онадан туғилажак бенуқсон фарзандгина мукаммал турмуш гаровидир. Соғлом фарзандлар келажагимизнинг кўрки, ҳаёт давомчиларидир. Юқоридагиларга ишонадиган бўлсак, биринчидан, аёллар соғлом болани дунёга келтириб, уларни вояга етказиш учун куч-қувватга ҳам тўлиқ бўлиши керак. Демак, нафақат туғадиган аёллар, балки боланинг таълим-тарбияси билан шуғулланадиган аёл зоти борки, уларни асраб-авайлашимиз жоиздир. Иккинчидан, атроф-муҳитнинг ифлосланишига, айниқса, аёллар кўпроқ таъсирчандир. Шундай экан, атроф-муҳитнинг покизалиги учун ҳар бир инсон онгига мурғаклигидан бошлаб, экологик маънавиятни сингдиришимиз зарур.

Ҳар бир ташкилот ходими, ҳар бир ўқув юрти (боғча, мактаб ва ҳоказо)да ҳар йили экологиянинг амалий ва назарий қисмидан имтиҳон қилиниши ва қатъий талаб асосида сертификат олмоғи, бу сертификатдан ишга ва ўқишга киришда имтиёз сифатида фойдаланмоғи маъқулдир. Учинчидан, бу ғояларни чуқур сингдирмоқ учун кўплаб таълим дастурлари ва адабиётлар ишлаб чиқаришга эътибор қаратишимиз керак. Тўртинчидан, аёллар, айниқса, туғадиган ва фаол ишлайдиган аёллар қатъий тартибда алоҳида тиббиёт кўригидан ўтиб туришлари керак. Аёлларнинг меҳнат кунини эркакларга нисбатан енгиллаштириш лозим. Атроф-муҳит ва аёллар саломатлиги учун масъул ташкилотларнинг иш унумдорлиги кўпаймоғи керак.

Хулоса қилиб айтганда, аёллар соғлигини сақлаш омилларидан бири уларга ҳам маънавий, ҳам руҳан, ҳам моддий ва жисмонан яқин бўлган қўрғонсифат эркаклар соғлиги ҳақида ҳам алоҳида қайғуришимиз керак. Оилада отанинг соғлом бўлиши соғлом зурриёднинг ярим кафолатидир.

Шундай экан, инсоният ўзи учун хавф-хатарни сезаётган ҳар онда экологик дунёқарашлардан воқиф бўлиб, тараққиётнинг илғагини юксак билим ва юқори технология асосида олиб борсак, ҳеч нарсани ютқазмас эдик.

Бувитош РАЖАБОВА,
ЎзМУ қошидаги Собир Раҳимов академик лицейининг биология фани ўқитувчиси

Tajriba

КАСБ УСТАСИГА УСЛУБИЙ ЁРДАМ

Бугунги кунда мамлакатимиз ижтимоий-иқтисодий ҳаётида кечаётган туб ислоҳотлар ўрта махсус, касб-ҳунар таълими тизимида мутахассис кадрларни тайёрлаш жараёнига ҳам юксак талаблар қўймоқда. Таълим мазмунини такомиллаштириш, унинг сифат кўрсаткичларини ошириш масалалари айни кунда "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури" иккинчи босқичининг асосий вазифалари ҳисобланади. Шу боис, барча таълим муассасаларида мутахассисларнинг касб-ҳунар сирларини мукаммал эгаллаб, ишлаб чиқариш амалиётини тўғри ташкил этишга, ўқувчиларнинг пухта амалий таълим олишлари ва касбий малакалари шаклланишига алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Ўқувчиларга касб-ҳунар сирларини ўргатиш, уларнинг касбий билимларини ошириш, кўникмаларини шакллантириш, малакаларини такомиллаштириш, ёшларни билимдон, зукко, юртига садоқатли этиб тарбиялаш вазифаларини амалга ошириш ишлаб чиқариш таълими усталари зиммасига юклатилмоқда. Аксарият касб усталари бу шарафли ва масъулиятли вазифаларни сидқидилдан адо этишга интилмоқдалар. Лекин, эътироф этиш лозимки, айрим касб усталарининг педагогик маълумотга эга эмаслиги, муҳандис-педагогларнинг педагогик тажрибалари етишмаслиги, айримларининг ўз касбий маҳоратини оширишга интилмаслиги, ялқовлиги кўзланган мақсадларга эришишда тўғаноқ бўлмоқда. Кўпчилик касб усталарининг методик ёрдамга муҳтожлиги яққол сезилиб қолмоқда. Бу борада коллеж методистининг алоҳида ўрни, нуфузи, салоҳияти салмоқли бўлиши лозимлигини давр исботламоқда.

Сир эмаски, шу пайтгача коллежлардаги амалий дарсларнинг ташкил этилиши, касб усталарининг педагогик фаолияти методистлар назаридан четда қолиб кетмоқда. Ҳозирги замон педагогикаси, "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури"нинг иккинчи босқичини амалга ошириш вазифалари эса коллеж методистидан ҳар бир муҳандис-педагог ва касб устасининг маслаҳатдоши, педагогик ва психологик муаммоларни ҳал этишда методик ёрдам берувчи устозига айланмоғини талаб этмоқда.

Методист коллеж директорининг касбий таълим бўйича ўринбосари сифатида катта уста билан биргаликда иш юритиши, амалий таълимни ривожлантириш учун ўз ҳиссасини қўшмоғи лозим.

Бизнинг коллежимизда ишлаб чиқариш таълимини замон талаблари даражасига кўтариш мақсадида "Амалий таълим" кафедраси ташкил этилган бўлиб, бу кафедрага 4 нафар муҳандис-педагог ва 12 нафар ишлаб чиқариш таълими усталари бириктирилган. Кафедра мудирининг методист билан ҳамкорликда олиб бораётган самарали фаолияти натижасида касб усталарининг салоҳиятини кўтаришга эришилмоқда.

Коллеж методисти сифатида мен касб усталарига методик ёрдам бериш мақсадида "Касб устаси" деб номланган услубий қўлланмани тузиб чиқиб, нашр эттирдим ва касб усталарига тақдим этдим. Бу қўлланмада касб устасининг вазифалари, уларга қўйиладиган талаблар, ўқув амалиётини ташкил этиш шакллари ва услублари, мавзулар режаси, дарс режасини тузиш тартиби, иш ҳужжатларини расмийлаштириш намуналари, амалий таълим дарсларини таҳлил қилиш методикаси ва бошқа услубий тавсиялар киритилган. Бу кўрсатмаларнинг касб усталари томонидан амалда бажарилишини кафедра мудири билан биргаликда кузатиб, кафедра йиғилишларида муҳокама этиб бормоқдамиз. Кафедра мудири билан олиб борилаётган ижодий ҳамкорлигимиз натижасида бу ўқув йилида 8 нафар ишлаб чиқариш таълими усталарининг очиқ дарсларини ташкил этиб, намунали ўтказилишига эришдик. Касб усталарининг дарсларга тайёргарлик кўриши, иш ҳужжатларини юритиши, ўқув устахоналарини талаб даражасида жиҳозлаши, услубий ишларни бажаришида амалий ёрдам бериб келмоқдамиз. Ишлаб чиқариш таълими усталари томонидан ўқув амалиётларини ўтказиш бўйича тузиб чиқилган дастурлар, маърузалар матни ва услубий ишлар кўрсатилаётган методик ёрдамлар натижасидир.

Касб усталарининг касбий маҳоратини такомиллаштириш мақсадида уларнинг тажрибали ўқитувчиларга бириктириб қўйилганлиги яхши самара бермоқда. Шунингдек, касб усталарининг коллеж услубиёт хонаси томонидан ташкил этилаётган педагогик ўқишлар, семинарлар, конференцияларда фаол иштирок этишга жалб этилаётганлиги уларнинг билим даражаси ва педагогик маҳоратлари ошишига, маънавий дунёқарашининг кенгайишига, ғоявий-сиёсий билимларнинг теранлашишига ёрдам бермоқда.

Коллежда амалий таълимнинг ўқитилиш сифати педагогик ва услубий кенгашларда муҳокама этилиб турилади, илғор тажрибалар оммалаштирилиб борилади. Ўтган ўқув йилида илғор ишлаб чиқариш таълими устаси Котибхон Асқаровнинг иш тажрибаси вилоят ЎМКҲТ бошқармаси ўқув-методика бўлими томонидан вилоят миқёсида оммалаштирилди.

Айни кунларда касб усталари билан амалий таълимда янги педагогик технологияларни ва "Ўргатиш технологияси"ни қўллаш орқали амалиёт дарслари самарадорлигини янада ошириш бўйича таъдбирлар амалга оширилмоқда.

Коллежлардаги таълим-тарбия жараёнининг юксалишида, хусусан амалий таълимнинг Давлат таълим стандартлари талаблари даражасида ташкил этилишини таъминлашда, касб усталарининг мавқеини кўтаришда коллеж методистининг касб усталарига кўрсатадиган методик ёрдами беқиёсдир. "Ўқитувчиларнинг ўқитувчиси" деб таърифланадиган коллеж методистларининг чинакам маънодаги "Касб усталарининг устози" бўлиши лозимлиги давр талабидир.

Ҳусайн ШАГИАҲМЕДОВ,
Тўрақўрғон қишлоқ хўжалик касб-ҳунар коллежи методисти, "Ўзбекистон Республикаси халқ таълими аълочиси"

***Суратда:** Моҳир ишлаб чиқариш таълими устаси К.Асқаров "Автомобилларга техник хизмат кўрсатиш ва таъмирлаш" ўқув амалиёти машғулотида.*

БАРЧА УЧУН МАСЪУЛИЯТЛИ ДАВР

У бугун академик лицей ва касб-ҳунар коллежи остонасида турган ёш йигит-қизлар ҳамда уларнинг ота-оналарига бирдек масъулият юклайди

«Abituriyent — 2003»

Айни кунда мамлакатимиз ўрта махсус, касб-ҳунар таълими муассасаларига абитуриентлар ҳужжатларини қабул қилиш жараёни қизғин кечмоқда. Бу борада академик лицейлар ва касб-ҳунар коллежларида ташкил этилган маслаҳат гуруҳлари ва марказларида ишлар қизиган.

Пойтахтимиздаги Тошкент педиатрия тиббиёт институти қошидаги Юнусобод академик лицейида ҳужжатлар қабули жараёни билан танишамиз. Мазкур даргоҳ маслаҳат гуруҳи лицейнинг фойесида жойлашибди. Бу ерда ҳужжат топширувчи ёшлар, уларнинг ота-оналари, умуман, мазкур илм масканига шу кунларда ташриф буюрувчилар учун барча шарт-шароитлар яратилган.

— Ҳужжатларни қабул қилиш жараёни 20 июндан бошланган, — дейди маслаҳат маркази техник ходими А.Бекмуҳамедов. — Эътиборлиси, мамлакатимизда сўнгги йилларда барпо этилган янги турдаги таълим муассасаларида фарзандларининг у ёки бу таълим йўналишлари бўйича таҳсил олишларини истовчи ота-оналар сони йилдан-йилга кўпайиб бормоқда. Бу қувончли ҳол, албатта. Бизнинг академик лицейимиз ёшларга табиий фанлар йўналишида таълим-тарбия беради. ЎзФАнинг биокимё, генетика, эндокринология, акушерлик ва гинекология илмий-текширув институтлари, Республика Скрининг маркази билан мустаҳкам ҳамкорлик алоқаларини ўрнатган таълим муассасамизда ҳар бир дарс ўқитишнинг энг замонавий усуллари асосида ташкил этилмоқда.

Шу куни пойтахтимизнинг Мирзо Улуғбек туманида жойлашган информатика ҳамда машинасозлик касб-ҳунар коллежларида ҳам бўлиб, бу ердаги маслаҳат марказлари фаолиятлари билан танишдик. Алоҳида таъкидлаш жоизки, ҳар иккала таълим муассасалари фойеларида ташкил этилган махсус стендларда мутахассисликлар тайёрлов йўналишлари асосида кўргазмали равишда акс эттирилган. Масъул котиб ва техник ходимлар ёш йигит-қизлар ва уларнинг ота-оналари томонидан берилган барча саволларга ўз вақтида жавоб беришмоқда. Хоҳловчилар учун коллеж ҳудуди, ўқув-лаборатория хоналари бўйлаб қисқа фурсатли сайёҳатлар уюштириш тадбирлари ҳам бундан мустасно эмас.

Эл ДЎСТ

БОЛА ЎҒИРЛАГАН ЎҚУВЧИ

Тошкент шаҳрининг Чилонзор туманида Қашқадарё вилоятининг Яккабоғ туманида яшовчи 9-лицей ўқувчиси Ҳ.М. Чилонзор 10-даҳа 2-уйда яшовчи 6 ёшли С.Ш.ни ўғирлаб кетиб, уни қайтариш учун боланинг ота-онасидан 2000 АҚШ доллари талаб қилган.

Ички ишлар ходимлари томонидан ўтказилган тадбирлар натижасида Ҳ.М. юқоридаги пулни олаётган вақтда ушланган.

Терговни прокуратура олиб бормоқда.

БАДНАФСЛИК БАЛОСИ

Жиззах вилоятининг Фориш тумани ички ишлар бўлимига вилоят прокуратурасидан тушган хабарга кўра, Янгиқишлоқ қўрғонида яшовчи 64-сонли кўчма механизациялашган колонна прораби, 1962 йилда туғилган Б.Эгамов Янгиқишлоқ қўрғонидаги коллеж биносини таъмирлаш жараёнида 6 миллион 595 минг сўм пулни қўшиб ёзиш йўли билан талон- тарож қилганлиги аниқланган.

Унга нисбатан вилоят прокуратураси томонидан жиноий иш қўзғатилиб, тергов ҳаракатлари олиб борилмоқда.

ОЛМАНИ ОЛМА...

Бухоро вилоятининг Ромитан тумани Газли кўчасида яшовчи нафақахўр, муқаддам судланган, 1937 йилда туғилган М.Зарин ҳовлисидаги олма дарахти меваларини ўғирламасликлари учун электр сим билан ўраб қўйганлиги сабабли мазкур кўчанинг 44-уйида яшовчи 33-ўрта мактабнинг 9-синф ўқувчиси, 1987 йилда туғилган К.Исаев ток уриши натижасида вафот этган.

Ҳозирда мазкур жиноят юзасидан тергов ишлари олиб борилмоқда.

Ш.РЎЗИЕВ,
милиция майори

Qutlug' ostona

Бу йил Тошкент вилоятида мавжуд янги турдаги таълим муассасалари — 3 та академик лицей ва 17 та касб-ҳунар коллежини жами 1136 нафар ёш йигит-қиз тамомлаб, мутахассислик дипломларига эга бўлдилар. Улардан 82 нафарига эса намунали хулқи, ўқишдаги муваффақиятлари ҳамда илм маскани ижтимоий ҳаётида фаол иштирок этганликлари учун имтиёзли дипломлар тақдим этилди. Яқиндагина мамлакатимиз ЎМКҲТ муассасаларида битирувчи ёшларга тантанали диплом топшириш маросимлари бўлгани каби, мазкур илм даргоҳларида ҳам ана шу тадбир кўтаринки руҳ, катта шодиёналар билан бўлиб ўтди.

ИЛМ ВА ҲУНАР ОЛИШДИ

Чирчиқ саноат касб-ҳунар коллежини тамомлаган ўқувчи-ёшларнинг битирув оқшоми тадбири махсус диплом топшириш майдончасида ташкил этилди. Даврага коллежнинг бу йилги битирувчилари гуруҳ раҳбарлари бошчилигида кириб келишди. Давлатимиз мадҳияси ижро этилгандан сўнг, таълим муассасаси раҳбари Рустам Эргашев йиғилганларни тантана билан табриклади. Коллежни пайвандлаш, менежмент ва муҳосиблик ҳисоби йўналишларида битирган ёш йигит-қизларга ҳомий ташкилотлар номидан "Электркимёсаноат" ишлаб чиқариш бирлашмаси ходимлар бўлими бошлиғи Сирлибой Оразбоев, меҳнат фахрийси, устоз-мураббий Рифкат Гумаров, ота-оналардан Валентин Теплов ҳамда Захира Нурматовалар ўзларининг дил изҳорларини баён этишди.

— Коллежимизни бу йил 42 нафар ёш битирмоқда, — дейди коллеж раҳбари Рустам Эргашев. — Улардан етти нафари имтиёзли дипломга эга бўлишди. Энг қувончлиси, пайвандлаш гуруҳи битирувчилари шу бугунданоқ "Ўзбеккимёмаш", "Электркимёсаноат" каби йирик-йирик ташкилотларда меҳнат фаолиятларини бошлашмоқда.

Нур АЛИ

ЛИБЕРИЯ: ҚОНЛИ ТЎҚНАШУВЛАР

Либерия пойтахти Монровидаги АҚШ элчихонаси жойлашган ҳудудда юз берган отишма чоғида камида 90 киши жароҳатланган. Шаҳарнинг бошқа туманларида эса ўнлаб кишилар ҳалок бўлганлар. Маълум бўлишича, ҳукумат ва исёнчилар ўртасида 12 соатларча давом этган ярашув вақтида озиқ-овқат ва сув олиш учун кўчага чиққан маҳаллий аҳоли миномётдан ўққа тутилган.

Мамлакатда юзага келган вазиятдан хавотирга тушган БМТ бош котиби Кофи Аннан Қўшма Штатлардан Либерияга тинчликпарвар кучлар юборишини сўраган. Унинг фикрича, ҳали бундай кучлар жойлаштиришга имкон бор. Ўтган душанба куни ўз элчихонаси ва фуқароларининг хавфсизлигини таъминлаш учун Монровига 40 нафар аскарини юборган Вашингтон яна 4,5 минг кишилик контингентини ҳам жўнатишга тайёрламоқда. Президент Чарльз Тейлор ҳукуматини ҳимоя қилаётган Либерия қўшинлари эса 2 кун ичида исёнчиларнинг бартараф этилишини айтмоқдалар.

БУШ ЭРОН ВА СУРИЯНИ АЙБЛАДИ

Техас штатидаги ранчосида Италия бош вазири Сильвио Берлускони билан кечган музокаралардан сўнг чиқиш қилган АҚШ президенти Жорж Буш Сурия ва Эрон давлатларини терроризмни қўллаб-қувватлашда айблаган. Унинг айтишича, бугун Дамашқ ва Теҳрон олиб бораётган хатти-ҳаракатлар номақбул саналиб, уларнинг террорчиларни яширишлари ва қўллаб-қувватлашлари Яқин Шарқ можаросини ҳал этишга, келгусида Фаластин давлатини тузиш жараёнларига ҳалал бермоқда.

Жорж Бушнинг "ёвузлик ўчоқлари" номли рўйхатига киритилган Эрон сўнгги пайтларда Оқ уй томонидан ядровий қуроллар ишлаб чиқаришга уринишда айбланаётган бўлса, Сурия Саддам Ҳусайн тузуми вакилларини яширишда танқидга учраётган эди, дея хабарини якунлайди "Ассошиэйтед Пресс" агентлиги.

ХАВФСИЗЛИК КЕНГАШИДА ИРОҚ МАСАЛАСИ

Кеча БМТнинг Нью-Йоркдаги штаб-квартирасида Хавфсизлик Кенгашининг доимий аъзоси саналган бешта, доимий саналмаган 10 давлат вакиллари иштирокида Ироқ масаласига бағишланган йиғилиш бўлиб ўтди, дея хабар беради "Рейтер" агентлиги.

Ёпиқ эшиклар остида кечган йиғилишда БМТ бош котибининг Ироққа юборилган махсус вакили, бразилиялик дипломат Сержио Виейра ди Меллонинг маърузаси тингланди. Шунингдек, мамлакатдаги янги бошқарув кенгашининг фаолияти, тикланиш ишларини жадаллаштириш, давлатнинг демократияга асосланган янги конституциясини ишлаб чиқиш билан ироқликларнинг ўзлари шуғулланишлари кераклиги, Америка ва Британия аскарларини олиб чиқиб кетиш масалаларига эътибор қаратилди.

БЛЭР: ХИТОЙНИНГ РОЛИ МУҲИМ

Пекинда Хитой раҳбари Ху Цзинтао билан учрашган Буюк Британия бош вазири Тони Блэр ушбу мамлакат ҳукуматининг Шимолий Кореянинг ядро дастурига нисбатан бўлган кайфияти масаланинг тинч йўл билан ҳал қилинишида муҳимлик касб этишини маълум қилди. Унинг айтишича, Пхэньянга нисбатан қурол ишлатилиши истисно ва масала дипломатия йўли билан ҳал этилади. Лекин, Шимолий Корея ядро дастури устида ишлашни тўхтатиши керак. Шунингдек, жаҳон ҳамжамияти халқаро меъёрларни бузаётган давлатларга биргаликда қарши туриши лозим, дея гапирган Тони Блэр.

Бугун Шимолий Корея ва АҚШ ўртасида музокаралар ўтказилишига воситачилик қилишга киришган Хитой давлати Жануби-Шарқий Осиёда барқарорлик ўрнатилишидан манфаатдор.

"Интернет" тармоғидан олинди.

МАРОҚЛИ ВА МАЗМУНЛИ

Асака туманидаги хўжаликлараро "Машъал" болалар оромгоҳи тумандаги Ниёзбоши қишлоғида жойлашган.

Оромгоҳда бу йил уч навбатда 1050 нафар болалар дам оладилар. Ҳозирги иккинчи навбатда 350 нафар болалар оромгоҳда мириқиб дам олиб, ёзги таътилни мароқ билан ўтказмоқдалар. Оромгоҳ маъмурияти вилоятдаги "Лола" болалар қўғирчоқ театри билан ҳамкорликда иш олиб бораяпти. Яқинда бу қўғирчоқ театри санъаткорлари оромгоҳга ташриф буюриб, оромгоҳда дам олувчи болаларга "Олтин тарвуз" спектаклини кенг намойиш этдилар. Бу спектакль болаларда қизиқарли ва мазмунли таассурот қолдирди.

Оромгоҳда спорт тўгаракларидан бокс, сузиш, футбол, волейбол, баскетбол, шахмат-шашка, стол тенниси каби тўгараклар ишлаб турибди. Шунингдек, бу ерда етакчилар ўртасида шахмат-шашка мусобақалари ўтказилди. Бу мусобақада 3-бўлим етакчилар ва болалари ғолиб бўлдилар.

Гуруҳлар ўртасида футбол мусобақаси ўтказилди. Бу мусобақада 7-бўлим етакчи ўқитувчилари ғолиб деб топилди.

Волейбол бўйича етакчилар ўртасидаги мусобақада 16-бўлим етакчилари ғолибликни эгаллади. Ғолиб етакчиларга Асака тумани агросаноат касаба уюшма қўмитаси томонидан эсдалик совғалари тақдим этилди.

Ш.КЕЛДИЕВ

Каратэ бўйича ёшлар ўртасида Афинада бўлиб ўтган жаҳон кубоги ҳамюртларимиз учун омадли кечди. Мусобақада иштирок этган 17 нафар спортчиларимиз 6 та олтин, 7 та кумуш, 8 та бронза медалларини қўлга киритдилар.

АФИНАДАН МЕДАЛЛАР БИЛАН

Терма жамоамизнинг бундай ютуқларни қўлга киритишида Нодир Хўжаев, Достон Турсунов, Ферузбек Тўраев, Шавкат Йўлдошев, Бахтиёр Раҳмонов, Шахбоз Аҳатов, Шоҳжахон Панжиев, Аъзам Самиев, Умид Йўлдошев, Жасур Қаюмовларнинг ҳиссалари катта бўлди.

ГЛОБАЛ ТАЪЛИМГА БАҒИШЛАНДИ

Tadbir

2001 йилнинг июль ойида Марказий Осиё давлатлари халқ таълими вазирликлари, Британиянинг Плимут университети, Канаданинг Торонто университети ҳамда нодавлат ташкилотлар ҳамкорлигида минтақада глобал таълимни шакллантиришга йўналтирилган лойиҳани амалга оширишга киришилган эди. Ундан мақсад таълим дастурларини, ўқув услублари ва режаларини яхшилаш, ёш авлоднинг демократик давлат фуқароси сифатида глобал таълим олишига эътиборни қаратишдан иборат эди.

Ушбу лойиҳа доирасида Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги ва ЮНИСЕФ ташкилотининг Ўзбекистондаги ваколатхонаси 10-18 июль кунлари мактаб ўқув дастурига глобал таълимни олиб кириш бўйича ҳамкорликда семинар ўтказдилар. Унда Халқ таълими вазирлиги ходимлари, умумий ўрта таълим мактаблари, олий ўқув юртлари ўқитувчилари иштирок этдилар.

Назокат ХОЛМЕТОВА

Sharh

«БИЗ ҲЕЧ КИМДАН КАМ ЭМАСМИЗ

ва ҳеч кимдан кам бўлмаймиз ҳам!»

Умрни тезоқар дарёга қиёслашади. Дарҳақиқат, кўз очиб юмгунча йиллар шиддат билан ўтаётганини баъзан сезмай қоламиз. Кечагина эмасмиди, Ўзбекистон ўз мустақиллигининг бир йиллигини нишонлагани? Мана, бугун эса энг улуғ, энг азиз байрамимизнинг ўн икки йиллиги арафасида турибмиз.

Кечаги кун эндиликда тарих мулкига айланмоқда. Унга замонлар нигоҳи билан баҳо бериш, босиб ўтилган йўлнинг қадрини ҳис этиш учун гоҳ-гоҳида ўтмишга қайтиб иш кўришни ҳам хайрли дейдилар. Мамлакатимиз тарихан қисқа вақт мобайнида дунё ҳамжамиятида муносиб ўрин эгаллади ва ўзининг мустақил овозига эга бўлди.

Ўзбекистон ўз мустақиллигининг дастлабки кунлариданоқ мустақил ташқи сиёсат юритиб, жаҳон ҳамжамияти кун тартибига киритган долзарб масалаларни ҳал қилишда фаол иштирок этиш йўлини танлади. Жумладан, Марказий Осиёда хавфсизлик ва ҳамкорликни таъминлашга қаратилган ҳамда ер юзида тинчлик ва барқарорлик ўрнатишга йўналтирилган бир қатор ташаббуслар билан чиқди. Ўзбекистон халқаро майдонда мустақил ва эркин ҳаракат қилмоқда. Буни Бирлашган Миллатлар Ташкилоти, Европа Иттифоқи, Европада Хавфсизлик ва Ҳамкорлик Ташкилоти, шунингдек, бошқа нуфузли халқаро ташкилотлар ҳамда дунё сиёсатини белгилайдиган йирик давлатлар кўп марта эътироф этишди.

Бу эътироф Марказий Осиё минтақасини ядросиз ҳудудга айлантириш, хавфсизлик ва барқарорликни таъминлаш бўйича давлатимиз олға сурган барча маълум таклифлар, қилинган катта амалий ишларнинг самарасигина бўлиб қолмасдан, айни пайтда мамлакатимизда демократик тамойиллар ва бозор ислоҳотларини амалга ошириш жараёнида намоён бўлаётган жиддий ижобий ўзгаришларнинг халқаро ҳамжамият томонидан эътироф этилиши ҳамдир. Гап эътироф ҳақида борар экан, бунга эришиш учун биз қанчалик оғир ва машаққатли йўлни босиб, не-не синовларни ва довонларни ошиб ўтганимизни эслаш ўринлидир.

Жаҳон ҳамжамияти Ўзбекистонни қачон танир экан, дея умид билан кутаётган бир пайтимизда Юртбошимиз ташқи дунё билан тўғридан-тўғри алоқа боғлашга интилди ва халқаро майдонда саъй-ҳаракатларни бошлаб юборди. Шу тариқа Президент ўзбек дипломатиясининг тамал тошини қўйди. Ўзбекистон раҳбари ташқи сиёсатнинг бошида турар экан, дипломатик мулоқотларга эътиборни кучайтирди. Ҳали 1991 йилнинг декабридаёқ Ислом Каримов қатъиятлик билан шундай деган эди: "Ўзбекистон — мустақил давлат! Бу тенгларaro тенг бўлиш, кенг дунёга даллоллар ва воситачиларсиз чиқиш, халқаро муносабатлар ўрнатиш, миллатлар ҳамдўстлигига қўшилишдир".

Ташқи дунёга чиқиш осон бўлмади, албатта. Аслида Ўзбекистон жаҳон дипломатияси анъаналарига содиқ қолиб, халқаро муносабатлар ўрнатиш борасидаги саъй-ҳаракатларни тобора кучайтириб борди. Мустақил Ўзбекистон давлатини 1991 йил 16 декабрь куни Туркия тан олди. Орадан бир неча кун ўтиб, катта Жорж Буш мамлакатимиз раҳбари номига мактуб йўллаб, унда Америка Қўшма Штатлари ҳукумати Ўзбекистонни мустақил давлат сифатида таниганлигини маълум қилди. Мустақиллигимизнинг ўн икки йиллиги арафасида бизни таниган давлатлар сони 160 дан ошди, жаҳондаги 130 га яқин мамлакатлар билан дипломатик муносабатлар ўрнатилди, пойтахтимиз Тошкентда 50 га яқин давлатнинг дипломатик ваколатхонаси ишламоқда, чет элларда эса Ўзбекистон Республикасининг 40 га яқин элчихоналари ва консулхоналари фаолият олиб бормоқда. Шу тариқа Юртбошимиз таъбири билан айтганда, "жаҳон жамоаси Ўзбекистонни, бизнинг Ватанимизни қучоқ очиб қабул қилди".

Ташқи дунёнинг бизни тан олиши ва бизнинг ташқи дунё билан расмий алоқа ўрнатишимиз учун сиёсий-ҳуқуқий асос зарур эди. 1992 йил 26 февраль куни Ўзбекистон раҳбари Европада Хавфсизлик ва Ҳамкорлик Кенгашининг Хельсинки Якунловчи актини имзолади. Шу тариқа мамлакатимиз Европада Хавфсизлик ва Ҳамкорлик Ташкилотининг (ЕХҲТ—ОБСЕ) тенг ҳуқуқли аъзосига айланди.

Ўзбекистон давлат мустақиллигига эришган биринчи кунлардан эътиборан ўзининг ҳамма эътироф қилган ва БМТ Низомида, Хельсинки Якунловчи актида ва Париж Хартиясида ифодалаб берилган қоидаларга ва халқаро ҳуқуқ нормаларига содиқлигини эълон қилди. Шубҳасиз, бу ҳеч қандай изоҳ талаб қилмайдиган аниқ сиёсий стратегия ифодаси эди. Натижада Ўзбекистон 1992 йил 2 март куни БМТ Бош Ассамблеясининг 46-сессияси ялпи мажлисида якдиллик билан маъқулланиш асосида БМТ аъзолигига қабул қилинди. Собиқ империя даврида эрксизлик ва қарамликда яшаган халқимиз учун бу кун мўъжиза юз берган кун бўлиб қолди.

Ўзбекистон раҳбари халқаро ҳамжамият Бош Ассамблеясининг 48-сессиясида (1993 йил 28 сентябрь) сўзлаган нутқида Марказий Осиёда хавфсизлик ва ҳамкорлик бўйича Тошкент семинар-кенгашини ўтказиш ташаббуси билан чиқди. Бу ташаббус БМТ томонидан маъқулланди ва 1995 йил сентябрь ойида пойтахтимизда айнан минтақавий хавфсизлик ва ҳамкорлик масаласи бўйича халқаро анжуман бўлиб ўтди.

Йирик халқаро анжуманларда давлатимиз жаҳон аҳамиятига молик ташаббусларни илгари суриб келмоқда. Жумладан, 1995 йил 24 октябрь куни БМТ Бош Ассамблеясининг 50-юбилей сессиясида Ўзбекистон раҳбари Хавфсизлик Кенгаши доимий аъзоларининг сафини Япония ва Германия сингари тараққий этган давлатлар ҳисобига кенгайтириш таклифини илгари сурди. Шунингдек, БМТ қабул қилган қарорларни тезкорлик билан амалга ошириш учун халқаро ҳамжамият Бош котиби ваколатларини кенгайтириш, зиддиятли вазиятларнинг олдини олиш ва уларни бартараф этишни кўзлаб, БМТнинг халқаро минтақавий ташкилотлар билан ўзаро муносабатини мустаҳкамлаш ташаббуслари билан чиқди ва Хавфсизлик Кенгашига ким томонидан бўлмасин Афғонистонга қурол олиб киришни тақиқлаб қўйиш таклифи билан мурожаат қилди.

Ушбу ташаббуслар бугун ҳам ўз долзарблигини йўқотгани йўқ. Биргина Афғонистон воқеаларига назар солайлик. Ўзбекистон Афғонистонда барқарорлик ўрнатиш масалаларига бағишлаб БМТ раҳнамолигида ўтказилган халқаро анжуманлар натижаларини маъқуллади. Булар қаторига 1999 йил 19-20 июль куни Тошкентда бўлиб ўтган 6+2 доирасидаги анжуманни, 2001 йил декабрида ўтказилган Бонн (Петеросберг) конференциясини ва 2002 йил январда бўлиб ўтган Токио саммитини киритиш мумкин.

Ўзбекистон томони шунга қатъий аминки, Афғонистонда тинчлик ва барқарорликка эришиш уч шартни инобатга олиш билан узвий боғлиқдир. Булар: аҳоли қўлида тўпланиб қолган қурол-яроғларни йиғиштириб олиш, тан олинган ўз чегаралари доирасидаги ягона ва бўлинмас Афғонистонни шакллантириш ва ниҳоят, ушбу мамлакатни тиклаш бўйича донор давлатлар кенгаши томонидан бошқариладиган ягона халқаро жамғарма тузиш ҳақидаги ташаббуслардир.

Ўзбекистон ташқи сиёсий дипломатиясида Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги билан алоқаларни мустаҳкамлаш, давлатимизнинг Шанхай Ҳамкорлик Ташкилоти доирасидаги мавқеини янада чуқурлаштириш, Марказий Осиё Ҳамкорлиги Ташкилоти фаолиятини бундан-да жонлантириш, Иқтисодий Ҳамкорлик Ташкилоти, яъни ЭКОнинг минтақадаги нуфузини таъминлаш, бу борада аввало "Буюк Ипак Йўли" анъаналарини тиклашга ва транспорт коммуникацияларини ривожлантиришга жиддий эътибор қаратилмоқда.

Маълумки, 1996 йилнинг июнида Ўзбекистон собиқ иттифоқ таркибидан ажралиб чиққан ёш давлатлар орасида биринчилардан бўлиб Европа Иттифоқи билан ўзаро шериклик ва ҳамкорлик тўғрисидаги шартномани имзолади. "Флоренция руҳи" бугун ҳам мамлакатимизнинг Европа Иттифоқи билан ҳар томонлама ҳамкорлиги мустаҳкамланишига хизмат қилмоқда. Италия заминида имзоланган ушбу ҳужжат ҳамкорлигимиз рамзидир. Бу ҳамкорлик Ўзбекистон учун Европада, Европа учун Марказий Осиёда катта имкониятлар очиб бермоқда.

Мамлакатимиз бугунги дунёнинг глобал муаммоларини биргаликда ҳал этиш учун амалий таклифларни баён қилди. Хусусан, халқаро терроризмга қарши биргаликда, самарали кураш олиб бориш учун аксилтеррор марказини барпо этиш ҳақидаги Ўзбекистон ташаббуси жаҳон аҳамиятига эга бўлди. 2001 йил 11 сентябрда АҚШда содир этилган террорчилик хуружлари аслида бутун инсониятга қарши қилинган тажовуздир. Бу воқеалар ва афсуски, ҳозирги кунларда ҳам давом этаётган террорчилик ҳаракатлари Ўзбекистон ташаббусларининг мазмун-моҳияти бир давлат ёки бир минтақа манфаатлари доираси билан чекланиб қолмаслигини кўрсатмоқда.

Ўзбекистон халқаро терроризм балосига қарши курашда ўзининг стратегик ҳамкорлари, яъни АҚШ ва Япония каби давлатлар билан ҳамкорликка алоҳида эътибор бериб келмоқда. Дарҳақиқат, стратегик ҳамкорлик — бу узоқ муддатга мўлжалланган иқтисодий, сиёсий ва ҳарбий манфаатлар муштараклигидир. Шу боис мустақиллигимизнинг ўн икки йиллиги даврига келиб АҚШ ва Япония билан алоқаларимиз ҳар томонлама ривожланмоқда. Бироқ терроризмнинг вайронкор мафкураси, экстремизм, айирмачилик ва мутаассибликнинг авж олиши бутун дунёга, шу жумладан минтақамиз халқларига жиддий хавф солиб турибди.

Ўзбекистон ўз ташқи сиёсатида НАТО билан алоқаларга алоҳида ўрин ажратган. Бу борада мамлакатимизнинг НАТО томонидан илгари сурилган "Тинчлик йўлидаги ҳамкорлик" дастуридаги иштироки миллий манфаатларимизни ҳимоя қилишга ва Ватанимиз Қуролли Кучларини тубдан ислоҳ этишга катта ёрдам кўрсатмоқда. 2002 йил ноябрида Прагада бўлиб ўтган Евроатлантика Ҳамкорлик Кенгашининг саммитида Ўзбекистон раҳбари бир қатор халқаро муаммолар ва уларнинг ечими ҳақида тўхталиб ўтди. Хусусан, Юртбошимиз яна бир бор Афғонистон масаласига эътиборни қаратди. Шунингдек, наркоагрессия хавфининг кучайиб бориши барча қитъалар учун катта муаммо эканлигини таъкидлади.

Шундай қилиб, Ўзбекистон Республикаси тарихан қисқа давр ичида халқаро дипломатиянинг мураккаб томонларини ўзлаштиришга ва ҳақиқий ўзбек дипломатиясини шакллантиришга эришди. Ҳа, азиз юртдошлар, бундан ўн икки йил олдин жаҳон харитасидан мустаҳкам ўрин олганимиздек, бугун жаҳон сиёсат оламида биз ҳам бормиз. Жаҳон ичра жаҳон, тенгларaro тенг юртимиз бугун ҳар жиҳатдан мукаммалдир. Албатта, ҳур Ватанга мукаммаллик ярашади.

Озод ва обод Ўзбекистонимизда бундан кейин ҳам тафаккур оламининг қуёши ҳукмронлик қилаверсин!

Қобилбек КАРИМБЕКОВ,
сиёсий шарҳловчи

Ўзбекистон Республикаси Давлат солиқ қўмитаси Солиқ академияси қуйидаги кафедралар вакант ўринлари бўйича профессор-ўқитувчилар учун

ТАНЛОВ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

1. Солиқлар ва солиққа тортиш кафедрасига: профессор, доцент, катта ўқитувчи, ўқитувчи.
2. Бухгалтерия ҳисоби ва аудит кафедрасига: доцент, катта ўқитувчи, ўқитувчи.
3. Молия ва кредит кафедрасига: катта ўқитувчи, ўқитувчи.
4. Иқтисодий фанлар кафедрасига: доцент, ўқитувчи.
5. Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедрасига: профессор, катта ўқитувчи, ўқитувчи.
6. Ҳуқуқий фанлар кафедрасига: кафедра мудири, катта ўқитувчи.
7. Чет тиллари кафедрасига: кафедра мудири, доцент, катта ўқитувчи.
8. Информатика асослари кафедрасига: профессор, катта ўқитувчи.
9. Жисмоний тарбия кафедрасига: кафедра мудири, катта ўқитувчи, ўқитувчи.

ТАНЛОВДА ҚАТНАШИШ УЧУН ҚУЙИДАГИ ҲУЖЖАТЛАР ТАЛАБ ЭТИЛАДИ:

Ариза, шахсий варақа, 2 дона 4х5 ҳажмдаги фотосурат, таржимаи ҳол, иш жойидан тавсифнома, олий ўқув юртини тугатганлик ҳақидаги диплом, илмий даражаси ҳақидаги ҳужжат, эълон қилинган илмий ишлари, ихтиролар рўйхати.

Мутахассислик ва соҳа бўйича иш стажи камида 5 йил.

Ҳужжатлар Тошкент шаҳар, Акмал Икромов тумани, Собир Юсупов кўчаси 1-уй, Солиқ академияси биносида қабул қилинади.

Тошкент шаҳар муниципал биржа маркази 2003 йил 22,29 август, 5,12,19,26 сентябрь, 3,10,17,24,31 октябрь кунлари соат 11-00да Давлат мулки қўмитасининг Тошкент шаҳар бошқармаси биносида кимошди савдолари ўтказади.

Савдоларга Тошкент шаҳрининг қуйидаги туманларида жойлашган якка тартибда уй-жой қуриш учун мерос қилиб қолдириладиган ер участкаларига эгалик қилиш ҳуқуқи қўйилади:

— М.Улуғбек тумани, Буюк Ипак йўли кўчасида жойлашган майдони 0,02 га, бошланғич нархи 880000 сўм;

— М.Улуғбек тумани, Хусанбоев кўчасида жойлашган майдони 0,036 га, бошланғич нархи 928800 сўм;

— Сирғали тумани, "Спутник" даҳаси, 13-мавзеда жойлашган майдони 0,04 гектардан иборат бўлган 3 та, ҳар бирининг бошланғич нархи 952000 сўм;

— С.Раҳимов тумани, Лойиҳадаги Дўстлик кўчасида жойлашган майдони 0,04 га, бошланғич нархи 640000 сўм;

— Юнусобод тумани, Носиров 2-тор кўчасида жойлашган майдони 0,04 га, бошланғич нархи 2784000 сўм;

Ер участкалари бўйича аризалар қабул қилиш савдо кунидан 3 кун олдин тўхтатилади. Савдода қатнашиш учун харидорлар объект бошланғич нархининг 5 фоизи миқдорида гаров пули тўлашлари шарт.

Савдода қатнашиш тартиби ва шарт-шароитлари билан боғлиқ барча масалалар юзасидан қуйидаги манзилга мурожаат қилишингиз мумкин: Тошкент шаҳри, Миробод тумани, Мовароуннаҳр кўчаси, 16а-уй, 402-хона. Телефонлар: 133-20-74, 132-25-51.

Тошкент шаҳар Юнусобод туманидаги "Дилол" М.Ч.Ж. 2003 йил 23 июлдан тугатилади. Даъволар эълон чиққан кундан эътиборан бир ой муддатда қабул қилинади. Мурожаат учун телефон: 24-95-39

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги раҳбарияти ва жамоаси вазирликнинг таълим жараёнини таъминлаш бошқармаси бошлиғи ўринбосари Р.Акрамовга отаси **АҲМАДЖОН ота**нинг вафоти муносабати билан ҳамдардлик изҳор қилади.

Жиззах вилояти ҳокимлиги халқ таълими бошқармаси вилоят "Ёш экологлар ва табиатшунослар" маркази директори **Абдушаҳар ИСМОИЛОВ**нинг вафоти муносабати билан марҳумнинг оила аъзоларига таъзия изҳор этади.

Жиззах вилояти ҳокимлиги халқ таълими бошқармаси бошқарма девонхона мудири Ш.Тангатовга онаси **Унсиной ТАНГАТОВА**нинг вафот этганлиги муносабати билан таъзия изҳор этади.

Жиззах вилояти ҳокимлиги халқ таълими бошқармаси Жиззах тумани халқ таълими бўлими мудири Ў.Маҳмудовга акаси **Ширин СУЛТОНОВ**нинг вафот этганлиги муносабати билан таъзия изҳор этади.

Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети ректорати, касаба уюшма қўмитаси ҳамда хорижий филология факультети жамоаси "Қиёсий тилшунослик ва таржима" кафедраси доценти **Маърифатхон ШОИНОЯТОВА**нинг вафот этганлиги муносабати билан унинг оила аъзоларига таъзия изҳор этади.

Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети ректорати ва фалсафа факультети жамоаси касаба уюшма қўмитаси раиси, фалсафа факультети декани, доцент А.Ўтамуродовга онаси **ХОСИЯТ ая**нинг вафот этганлиги муносабати билан ҳамдардлик изҳор этади.

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети ректорати ва жамоат ташкилотлари университетнинг мусиқа-педагогика факультети декани муовини И.Рўзиевга турмуш ўртоғи **Манзура РЎЗИЕВА**нинг вафот этганлиги муносабати билан ҳамдардлик изҳор қилади.

КИТОБЛАРГА ТУШСА КЎЗИМ...

ОРОМГОҲДА ДАМ ОЛАЁТГАН БОЛАЛАР УЧУН САҲНА Ё МАЙДОНДА ИЖРО ЭТИШЛАРИ УЧУН "ДУНЁ БОЛАЛАР АДАБИЁТИ" МАВЗУИДА МАШҒУЛОТ

Саҳнага бир бола ва бир қиз чиқиб келади.

Бола: Ассалому алайкум, азиз тенгдошлар!

Қиз: Ассалому алайкум!

Бола: Мана, ёзнинг энг иссиқ палласи — саратон ҳам кириб келди. Биз тиниқ сувли шошқин жилғалар ёнида, мевалари ҳилма-ҳил пишиб ётган соя-салқин боғларда маза қилиб дам олмоқдамиз.

Қиз: Айни шу пайтда шаҳардаги тенгдошларимиз маҳалла ё мактаб майдонларида, стадионларда футбол ё бошқа спорт турлари билан шуғулланиб, чиниқмоқдалар, малака орттирмоқдалар.

Бола: Қишлоқ болаларининг кўпчилиги эса, заҳматкаш ота-оналаримиз, опа-акаларимиз ёнида ёнқозиқдай мададкор бўлиб, офтоб тиғида ва кечки салқинларда меҳнат қилмоқдалар.

Қиз: Биз ҳаммамиз — бутун Ўзбекистон болалари — муқаддас кунимиз — Мустақиллик байрамига ҳозирлик кўрмоқдамиз.

Бола: Шундай кунларда яна вақт орттириб китоб ҳам ўқиймиз, китоб ўқишга нима етсин, шундай эмасми, дўстлар?

Қиз: Албатта, таътилнинг иккинчи ойи тез ўтиб кетаётгани ҳақида ҳам ўйлаймиз. Етарли дам олдикми, яхши чиниқдикми, катталарни, она Ватанимизни хурсанд қила оладиган ишлар қилдикми, деган ўйлар ҳам кўнглимиздан ўтади.

Бола: Чиниқиш деганда, албатта, билим орттиришни ҳам, ақлни чархлаш, ҳиссиётларни бойитишни ҳам тушунамиз.

Қиз: Хуллас, қадрли тенгдошлар, келинг, ана шу оромбахш ва масъулиятли кунларда дунё болалар адабиёти ҳақида суҳбатлашайлик.

Магнитофонда французча мусиқа янграйди.

Бола: Мусиқадан ҳам англаган бўлсангиз керак, бугун биз француз адабиёти ҳақида, тўғрироғи, шу адабиётнинг йирик намояндаси Раймон Кено шеърияти ҳақида гаплашамиз.

Қиз: Олдин Раймон Кенонинг таржимаи ҳоли, қачон, қандай муҳитда яшаганлиги ва ижодининг ўзига хос томонларини гапириб бериш учун мураббийимизга сўз берамиз.

Саҳнага мураббий чиқади.

Мураббий: Қадрли болалар! Оромгоҳимизнинг хизматчилари! Азиз меҳмонлар!

XX аср жаҳон адабиётида ўзига хос, такрорланмас из қолдирган атоқли француз шоири, ёзувчи ва драматург, киносценарист ва адабий тадқиқотчи Раймон Кено 1903 йилда Франциянинг Сена дарёси этагидаги портшаҳар Гаврда туғилган. "Тўсқинлик", "Одила", "Қаҳратон қиш", "Зави метрода" каби романлар, "Агар шундай ўйласанг", "Мандолина чалаётган ит", "Шаҳардаги сайрлар", "Қишлоқдаги сайрлар", "Тўлқинлар бўйлаб", "Юз минг миллиард шеър" каби назм китоблари, "Стилистик машқлар", "Кичкина портатив космогония" сингари илмий-тадқиқий асарлар муаллифидир.

Гонкур Академиясининг аъзоси, сюрреализм ҳаракатининг фаол қатнашчиларидан бўлган Раймон Кено ижодининг каттагина қисми болаларга аталган, аммо уларни катталар ҳам севиб ўқишади. Унинг жуда кўп шеърлари қўшиқ қилиб айтилади.

Қадрли болалар!

Ҳар қандай шоирнинг ҳам ўзи қандай инсонлигини кўрсатувчи бир қатор зўр шеърлари бўлади. Келинг, даставвал шоирнинг ана шундай шеърларидан бирини эшитайлик, сўнг суҳбатни давом эттирамиз.

Саҳнага тўрт қиз, тўрт ўғил чиқади.

1-бола: Раймон Кено. Унча қўрқмайман.

Бўғимларим ўлса агар, қулоғим, бурним

Улар билан бирга ўлса, қўрқмасман мано.

Нега қўрқай, бу дунёда бор гап-ку ўлим,

Пашшадай бир заиф жонман, мен Раймон Кено.

1-қиз: Соҳилдаги дўконларда чанг босган, ноёб

Китобларга тушса кўзим, қўрқмасман унча.

Йиллар бўйи шеър ёзиб гоҳ ўлимни ёдлаб

Валдираган бўлсам ўзим, қўрқмасман унча.

2-бола: Бир-бирига туташ қобоқ — соҳиллар аро

Оқаётир юмшоқ кеча, унча қўрқмайман.

Қора қизнинг кулгисидай майин — бу асно,

Икки қутб асалидай қорга юкланган.

2-қиз: Ҳеч қўрқмайман мангу тундан, мангу уйқудан.

Қўрғошиндай оғирдир у, оғир, эҳтимол.

Қўрқинчроқдир қулаётган қопқора уйдан,

Қўшни кўприкдаги гадой каби гунгу лол.

3-бола: Мен қўрқаман бошқа нарса — азоб, қайғудан,

Ҳаёт оқимига зиён бергувчи ғамдан.

Хасталиклар, хира тортган ақл, оғриқ тан

Қоришганда қулайдиган жардан қўрқаман.

3-қиз: Аммо мени илинтирмоқ учун қармоққа

Изғиб келган эсипастдан қўрқмайман унча.

Лойқаланмас кўзим уч-тўрт аҳмоқ сўроқдан,

Жасоратим осонликча синмас бугунча.

4-бола: Мен куйлайман қаҳрамонлар — Улисс, Ахиллни,

Дон Кихотни ё Санчони ё бошқасини,

Бахтлиларни, юрагимга яқин фаслни,

Ўрмон, дарё, жажжи қизнинг бир жилвасини.

4-қиз: Бугун эса соатимнинг иккита мили

Юриб ҳорган чоғи сизга арзим бор ичкин:

Кечиринглар мени, ҳаёт мангумаслиги

Борасида шикоят-ла куйладим ғамгин.

Саҳнадан тўрт ўғил, тўрт қиз чиқиб кетишади.

Мураббий: Бизнинг ота-боболаримизда: "Агар ёмонлигинг тутса қабристонга бор ёки ўлимни хотирла" деган ҳикматли гаплари борлигини биламиз. Тўғрими, болалар?

Овозлар: Тўғри! Тўғри!

Мураббий: Раймон Кено "Унча қўрқмайман" шеърида ўлимни хотирлайди ва бу ҳаётда охир-оқибат ҳамма нарса, шу жумладан, китоблар ҳам заволга учраши мумкинлиги ҳақида ўйлаб хаёлга толади. Ўлимнинг абадийлигидан ва бошқа ҳаёт муаммоларидан қўрқмаслигини қатъиян тасдиқлайди. Аммо, у бу ҳаётни ғамга ботириш, одамзотни турли азоб-уқубатларга, касалликларга дучор қилиш, бевақт оламдан кетишга сабабчи бўлишдан қўрқишини алоҳида таъкидлаб, бу билан ижодкорларни ёрқин туйғулар ҳақида ёзишга ундагандай бўлади. Ва ўзи ҳаётнинг мангу эмаслиги тўғрисида ўйлатувчи шеър ёзгани учун ўқувчилардан узр сўрайди.

Бола: Муҳтарам мураббий! Сиз ўз сўзингизда Раймон Кенони "сюрреализм ҳаракатининг фаол қатнашчиларидан бири" деб айтдингиз. Сюрреализм нима?

Қиз: Реализм билан сюрреализмнинг фарқи нима?

Мураббий: Реализм сўзи лотинча "реалис" дан олинган бўлиб, бу сўз "ашёвий", яъни "нарсадан иборат бўлган"деган маънони билдиради. Реализм адабиёт ва санъатда борлиқни тўла ва тўғри тасвирлашни ўз олдига мақсад қилиб қўйган оқимдир. У ҳаётнинг ҳамма жиҳатларини — яхшилигу ёмонликни ҳам, адолату адолатсизликни ҳам, шафқат-саҳовату ғайриинсонийликни ҳам бор ҳолича кўрсатишни талаб қилади. "Сюрреализм" сўзидаги "сюр" сўзи бизнинг "ўта" сўзимиз билан маънодошдир. Сюрреализм оқими ҳаётни фақат ҳаққоний эмас, ўта ҳаққоний акс эттиришни бош мақсад сифатида илгари суради. Фикрга мантиқий боғланиб қолишлардан қочиб, манба сифатида кўпроқ табиий ҳиссиётлар, тушлар, хаёлларга асосланади, асосан шахсий тасаввур в а фикрларни ифодалайди. Сюрреалистлар сўз танлашда, ифодада ҳеч нарсадан чекинмайдилар, бизга ғалати, ғайриадабий кўринувчи атама ва тасвирларни бемалол ишлатаверадилар.

Раймон Кено шеърларига эътибор берсангиз. У худди сўзлар устида тажриба ўтказаётганга ўхшайди, товушлар ва тушунчаларни ўйнатади. Келинг, шоирнинг шеърларидан эшитиб кўрайлик. Ўзингиз ҳам буни илғай бошлайсиз.

Саҳнага яна бир бола билан бир қиз чиқади.

Бола: БИР БОЛА ДЕЙДИКИ...

"Мен шеърни биламан",
Дейди бир бола.
"Олдин ҳам билардим", —
Дейди у бола.

Яна у дейдики:
"Қалбимдадир шеър,
Туну кун ёд ўқиб
Бероламан", — дер.

Яна дерки: "Сизлар
Ундай эмассиз —
Китобсиз ҳеч қачон
Ўқий олмассиз".

Агарким шоирда
Бўлсайди қанот,
Болалар кетидан
Учарди озод.

Мураббий: Барча ўта ҳаққониятчи ёзувчилар қатори Раймон Кено ҳам босқинчилик урушларининг бемаънилигига эътиборни қаратади. Тинчлик-барқарорликнинг қадрини билиш кераклиги, бўлар-бўлмасга қўлга қурол олавериш қўрқоқлик аломати эканлигини ним табассум билан ифода этади.

Атрофимизда шундай одамлар борки, улар табиатни яхши асрашни ё қишлоқ ҳаётини идеаллаштиришни, бу ҳақда кўп гапиришни севадилар. Аммо аслида бунга ҳеч риоя қилмайдилар, биринчи бўлиб ўзлари сувларни булғалатадилар ё қишлоқнинг оғир ҳаётига чидаш беролмай, орқаларига қарамай қочадилар. Навбатдаги шеърларида Раймон Кено шундай мунофиқ инсонлардан кулади.

Саҳнага бир бола чиқади.

Бола: ЙЎЛЧИ

Уйчан йўлчи қунт ила манглайин тириштириб

Табиатни кузатди, йўл юриб ва мўл юриб.

Кўрсаки, зиддиятга, сирга тўла табиат,

Заҳарли чиринди буғ, гулга тўла табиат.

Қай тарафга қарама — ўтлоқлару ўрмонлар,

Боғлар ила вулқонлар, ерлар ила осмонлар,

Сигирлар, сайроқ қушлар, саҳролару қўлтиқлар,

Гўнгларнинг қўнғизлари, булутлар ва ўриклар.

Йўлчи яна манглайин қаттиқроқ тириштириб

Табиатни кузатди йўл юриб ва мўл юриб.

Кейин эзиб, майдалаб, шиғалаб ёғди ёмғир,

Йўлчи эса соатга назар ташлаб қўйди бир.

Қўлчодирин очди-да, жадал-ла йўлга тушди,

Айтинглар, табиатнинг қайси несига учди?

Мураббий: Раймон Кенонинг "Чиғаноқлар" деган бир шеъри бор. Унда шоир ўз бошига тушиши мумкин бўлган офатлардан бехабар, бошқаларнинг ҳолидан куладиган баъзи бир кимсалар тимсолини яратган

Саҳнага икки қиз чиқади.

1-қиз: ЧИҒАНОҚЛАР

Чиғаноқ чиғаноққа
Деди: — Юр, зообоққа!
Ғинг демасдан борамиз,
Йўлбарсларни кўрамиз.
Кўрамиз сиртлонларни,
Бақироқ арслонларни.

2-қиз: Африкадан йироқда,
Бизнинг она қишлоқда
Қадим замондан буён
Африкадаги каби
На бир арслон,
На сиртлон
Борлиги тўғрисида
Қўшиқ айтиб берамиз,
Ҳам уларни кўрамиз.

1-қиз: Бу ҳайвонлар,
Йиртқичлар
Жуда яхши эмишлар!
Бироқ
Бизнинг ўрмонда
Мазкур яхши ҳайвонлар
Бўлмагани яхшироқ.
Агарда бўлса борми
Ёмон бўларди бизга.
Қафасда эса улар
Бамисоли мўъжиза...

2-қиз: Уларни зообоғда
Томоша қилган чоғда
Чиғаноқлар
Ўйноқлаб
Завқли қўшиқ айтдилар,
Хавфсиз элга қайтдилар.
Бу ерда арслонлар йўқ,
Ёввойи сиртлонлар йўқ.
Бута остида ҳаёт
Ҳеч вақт бўлмайди барбод.

1-қиз: Ҳолбуки, чиғаноқлар
Уйга кириб ётганда
Уларнинг ишқибози
Келди-да тонг отганда
Териб олиб бесабр
Оғзига солди бир-бир,
Тирик ютиб тўйдилар,
Ва тиржайиб қўйдилар.

Мураббий: Одамнинг ҳар хил кунлари бор. Баъзан серёмғир кунларда зерикиб, нима қилишни билмай ўтириши мумкин. Раймон Кено одам ҳар қандай шароитда ҳам ўзини ўзи хурсанд қила олиши ёки ўз хаёлини тафаккур билан банд қилиб қўйиши қийин эмаслиги тўғрисида ажойиб шеърлар битган. Биз суҳбатимизни ана шундай шеърлар билан якунлаймиз.

Саҳнага бир бола ва бир қиз чиқади.

Бола: ЭГОЦЕНТРИЗМ (ОДАМ ЎЗИНИ ЕР ШАРИНИНГ ЎРТАСИДА ДЕБ ҲИС ҚИЛИШИ)

Қўрқитай деб ўзимни ўзим,
Кутиб турдим, ўтиб пана бир четга.
Аммо менга тушганда кўзим,
Даҳшатланиб бирдан ташландим кетга.
Шаҳар бўйлаб югурган кўйи
Қўшкўприкдан ўтган бўлсам ҳам керак.
Турли об-ҳавода, йил бўйи
Одам топса бўлар ўзига эрмак.

Қиз: ЎЙЛАЁТГАН ДАРАХТ

Оёқларин панжарага боплаб яшириб,
ўйлаётир заранг дарахти,
аммо нима ҳақда ўйлар, айтинглар,
нима ҳақда ўйлар заранг дарахти?

Сержун қўлларини сал кўтарганча
ўйлаётир кўппак,
аммо нимани ўйлаётир, айтинглар,
нимани ўйлаётир, айтинглар,
нимани ўйлаётир кўппак?

Босила-босила, тепила-тепила
жилоланган тошйўл ўйлаётир.
аммо нима ҳақда ўйлар, айтинглар,
нима ҳақда ўйлайди тошйўл?

Ҳей осмон, ҳей булут, ҳей қатор томлар,
менга қаранглар!
Ер узра кетяпман
ва ўйлаяпман,
кўппагу тошйўлу дарахт ҳақида
тинимсиз ўйлаяпман,
ўйлаяпман мен ҳам...
Ҳар қалай не ҳақда ўйлашар улар,
айтинглар,
нималар ўйлашар улар?

Улар саҳнадан чиқиб кетишади.

Мураббий: Мана, азиз болалар, сиз "Дунё болалар адабиёти" мавзуида француз шоири Раймон Кено шеърлари билан танишдингиз. Кимда бу ижодкорга қизиқиш пайдо бўлган бўлса, унинг китобларини кутубхоналардан суриштириб топиб ўқишлари мумкин.

Шу билан бугунги машғулотимиз ниҳоясига етди.

Бола: Хайр, дўстлар.

Қиз: Хайр, ҳаммамиз омон бўлайлик!

Матн ва таржималар муаллифи Миразиз АЪЗАМ

Xullas...

ЙЎЛАКДАГИ КЎРГАЗМА

Смоленскда яшовчи эр-хотин Татьяна ва Николай Чаплинлар ўзлари турадиган кўп қаватли уйнинг йўлагида ижодий кўргазма ташкил қилишди. Уларнинг ижод намуналари — картина, натюрморт, портретлар бутун бир галерея бўлганидан ўзлари ҳам хурсанд.

Одамлар истиқомат қиладиган жойда бундай кўргазмани уюштириш нафақат эстетик, балки гигиеник жиҳатдан ҳам талабга жавоб бермайди. Аммо кўргазма ҳақидаги миш-мишлар шаҳар ҳокимиятидаги тегишли хизмат бўлинмаларини қизиқтириб қолди. Шу боис улар катта меҳнат эвазига яратилган ижод намуналарини яхшилаб таъмирдан чиқарилган подъездда ташкил қилиш кераклигини айтишди. Бу таклифни қўни-қўшнилар ҳам қўллаб-қувватлашди ва пул йиғиб, ишга ҳам киришдилар.

Шундай савол туғилади. Одамда ҳайрат уйғотувчи картиналарни кўргазмадан ўғрилаб кетишса-чи? Чаплин бунга бамайлихотир жавоб беради: "Музей ва галереяларда қимматбаҳо асарларга кўз олайтиришади ва ўғрилаб ҳам кетадилар. Агар подъездда шундай ҳол содир бўлса, биз қувонишимиз керак. Ахир бу бизнинг ижодимизга нисбатан юксак эътибор бўлади".

Рассомнинг гапи тўғри...

СИНОВ МУВАФФАҚИЯТСИЗ ЧИҚДИ

Таниқли давлатманд Жорж Сорос би-ир Москвага саёҳат қилмоқчи бўлди. Молия бозоридаги тирик афсонани на пойтахт сайлгоҳлари, на дўкону бозорлари қизиқтирарди. 72 ёшдаги юлдузни бенарвон урадиган бу жаноб шаҳардаги теннис кортларидан бирига кириб келди. Хуморидан чиқиб, теннис ўйнашга нима етсин?

Бирпасда у билан ўйновчи рақиблар ҳам топила қолди.

Машғулот учун пул тўлаш мавруди келганида эса, миллионернинг бир қоши баланд, иккинчиси паст бўлди. Бу қанақаси? Икки соатлик ўйин учун 100 доллар? Бундай нарх дунёнинг ҳеч бир мамлакатида йўқ, ахир!

Теннисчи 100 долларни тўлашдан бош тортди. Шунда корт эгалари муваффақиятсиз чиққан синовдан каловланиб, амалдаги жуда ҳам паст нархни айтишга мажбур бўлдилар.

Сороснинг эса кайфияти кўтарилди. Агар эътироз билдирмасдан тўлаганида, анча пулидан айрилар экан. Яхшиямки, жанжал қилгани...

ЧАҚМОҚДАН ОМОН ҚОЛГАНЛАР

Володар деган томонда, унга қарашли Юганец посёлкасидан унчалик узоқ бўлмаган далаларда картошка йиғаётган кишилар қаттиқ чақмоқ чақишидан чўчиб тушдилар. Чақмоқ аввал дарахтга урилди, сўнгра шундоққина дарахт ёнидаги эркак ва аёлни "қулатди". Эр ҳушидан кетди, у ҳеч нарсани сезмасди, хотинини эса уқалаб, пуфлаб дегандай, ўзига келтирдилар.

Сўнгра "тез ёрдам" етиб келиб, бақир-чақир бошланиб кетди. Йўлда машина ичида кетаётиб, чақмоқ урганлар ўзларига келишди. Шифокорлар уларни ўзларига келтиришган бўлса-да, бундай кезда фақат Яратганнинг ўзи нажоткор.

ana shunaqa gaplar

ИНСОН БЎЛИШ НАҚАДАР ОҒИР

Бир устоз олғир шогирдидан норози бўлиб афсус-надомат билан: "Сен минг уринган билан барибир одам бўлмас экансан, сени тарбиялашга кетган умримга хайф", дебди.

Замонлар ўтди. Оғирнинг устидан, енгилнинг остидан юрадиган шогирд даври-давронлар келиб, шон-шавкат топиб, мамлакат шаҳарларидан бирига ҳоким бўлди. Шунда у устозини олдига чақиртирди. Устоз келгач, такаббурона унга бошдан-оёқ назар ташлади ва деди: "Эй қария! Ёдингдами, сен менга одам бўлмайсан дегандинг! Мана ҳоким бўлдим!"

Қария кулди ва бошини силкитиб деди: "Мен сенга ҳоким бўлмайсан демагандим, одам бўлмайсан дегандим!".

ТАКРОРЛАНГАН ТАРИХ

Бир ёш йигит отасининг олдига бориб деди: "Ота! Ёдингиздами, сиз бир вақтлар отангизнинг машинасини тасодиф билан йўлда авария қилганингизни гапирар эдингиз". Ота "Ҳа, ёдимда", деди. Ўғил "Шундай тарих такрорланади дердингиз, бу ҳам ёдингиздами?", — деди.

Ота "Бу ҳам ёдимда, мақсадинг нима?" — деди.

Ўғил: "Бугун тарих яна такрорланди" — деб жавоб берди.

УСТОЗ ВА ТАНБАЛ ШОГИРД

Бир устоз ёш шогирдига деди: "Ташқарига чиқиб кўр-чи, ёмғир ёғаяптими, йўқми?"

Шогирд жавоб берди: "Мушук ҳозиргина ташқаридан келди. Қўлингизни унинг устига қўйиб кўринг. Агар ҳўл бўлса, ёмғир ёғмоқда, бордию қуруқ бўлса, ёғмаяпти".

Бир лаҳза ўтгач устоз буюрди:

"Қўшнининг дўконига бориб, метр олиб кел, газмол ўрамини ўлчамоқчиман".

Танбал йигит деди: "Мушукнинг думи ярим метр. Сиз ундан метр сифатида фойдаланишингиз мумкин".

Бир соатдан кейин устоз деди: "Бориб 3 килолик тош олиб кел, нарса ўлчайман".

Танбал йигит деди: "Бу мушукни мен юз марта ўлчаганман, уч килодан қилча кам эмас".

Устоз танбал ва ҳозиржавоб шогирдидан ғазабланиб деди: "Чанқадим. Бориб сув олиб кел".

Ёш йигит деди: "Мен уч ишингизни бажардим, бу ишни эса ўзингиз бажаринг".

Гулшода ТУРДИЕВА тайёрлади.

«МАҚОЛЛАР» КРОССВОРДИ

"ЎЗБЕК ХАЛҚ МАҚОЛЛАРИ" БОШҚОТИРМАСИ

Рақамлар бўйлаб

1. ... бир бозор, уни ҳам ёмғир бузар. 2. ... бола беш турланади. 3. ... тушда кўрсанг ганж, ўнгда кўрсанг янч. 4. ... дан жин қочар, юдуриқдан жинни. 5. От... охурда, ит... чуқурда. 6. ... ёр қидирган ёрсиз қолар. 7. ... ишини мискар ўнғай санайди. 8. ... сот, рўшнолик ол. 9. Лой... дур ажрат. 10. ... туз конида кўр. 11. ... — Қарчиғайнинг шериги. 12. ... йўғида бўз қиммат. 13. ... майиз эмас, аччиқ дори тузатади. 14. ... от тепинса, ўртада эшак ўлади. 15. ... суймаган ўти инининг оғзида битади. 16. ... бир эшик ёпиқ бўлса, бир эшик очиқ. 17. ... қариса сичқон инини пойлайди. 18. Умидли — дунё, ... — шайтон. 19. ... қайтса берганин олади, орадагининг айтгани қолади. 20. ... билсанг, дилига йўл топасан. 21. ... овчи овулга сиғмас. 22. ... дакки еган — аламини хотинидан олар. 23. ... кира шаҳардан овора қилар. 24. ... берган эссиз ошим, бевафога тўккан эссиз ёшим. 25. ... тер чиққандан, ... тил ҳам чиқади. 26. От ўлади, қуш... 27. ... — қорин гўшт бўлмас, асли душман дўст бўлмас. 28. ... бўйига қараб бичадилар. 29. ... чақса оврокчига бор. 30. ... дан сўнг қиш бўлмас, мезондан сўнг ёз бўлмас. 31. ... охир бўлса, хирс устига хирс чиққай. 32. ... осон, қилмоқ қийин. 33. ... кўнгил — яра кўнгил. 34. ... кўп, овозим йўқ. 35. ... маслаҳат кутма. 36. ... икки кунлигини ёки гўштнинг бир кунлигини. 37. ... хуржуни тўлса ҳам кўзи тўймас. 38. ... кўп бўлса, қадри оз бўлар. 39. Қолипсиз ғишт, ... иш битмас. 40. ... туби хўрлик. 41. Онангни ... тутсанг, синглингни бошингда тут. 42. Офтобда оқ..., сариқ қайнайди. 43. ... оши ширин. 44. ... тагини гап очар. 45. Кўп ... оз бўлса ҳам иш яхши. 46. ... кўп чўзилса ёмонликка айланади. 47. Бўйрачи... бўлса, кийиминг бардан бўлар. 48. ... хўжа, бултурги жўжа, бола очади, ташлаб қочади. 49. ... манглайим, дўстим белбоғим. 50. Фил учмайди, ... учиради. 51. Гадой... — тўрвасига зиён. 52. ... бўлган кишининг, мазаси йўқ ишининг. 53. Қуруқ... — пуч ёнғоқ. 54. Юкли ҳаммол — ... қарай олмас. 55. Мағиз... бўлса, пўстига ҳам уради. 56. Камёбнинг... баланд. 57. Кутилмаган меҳмон, мезбоннинг... 58. Овсинлар... бўлса, оға-инилар иноқ бўлмас. 59. Айрилиқ — ўлимдан... 60. Отангга... бўлсанг, онангга ҳам шундай бўл. 61. Карнайчидан... десанг, олдига бориб анор е. 62. От ойлигин ўйлар, туя — ... 63. ... ўлса қўйнидан нон чиқар. 64. Дунё... нетарсан, бир кун ташлаб кетарсан. 65. Керак..., терак йиқилур. 66. ... бўлса қилдай, кўрсатурлар филдай. 67. ... тиконин заҳри ёмон, қизмонанднинг қаҳри ёмон. 68. ... дўппининг кети очиқ. 69. Ёрнинг... хуш кўринур. 70. ... тепсанг, эгасига тегади. 71. ... Оловингга, кўр бўлдим тутунингга. 72. ... бир танга, раъйикорчи ўн танга. 73. ... қилибсан — шифо топибсан. 74. Зоғча... қўрқмайди. 75. Доно сўзини, ... — кўзини тергар. 76. ... ёш бола ҳам уялади. 77. ... мардона бўлмас, капалак парвона бўлмас. 78. Оқ... от отбоши ўтин ўтламас. 79. ... авф интиқомда йўқ. 80. ... бўлса ҳам — чиройли бўлсин. 81. Таъбга... яхши, индамаган ундан яхши. 82. Карнайчидан... кетди — бир "пуф!". 83. Олдин..., кейин танла. 84. ... топилмас, керакмасда хор-зор. 85. ... отнинг оёғи синар. 86. ... чақириғига ҳам кекирдак керак. 87. Сочиб мақтанма, ... мақтан. 88. Оқ уйда... киши олачиқда ҳам бўлади. 89. Саройбонга йўловчининг... қолса ҳам бас. 90. Марварид... эмас, йўқолмайди. 91. Оққан... оқмай қолмас. 92. Куёвникидан ... егандан, ўғилникидан юдуриқ еган афзал. 93. Йиғласа — ... бир, куйласа чолғуси бир. 94. ... дан ортиқ гапирган — ўлади. 95. Тарбия... тўғирилайди. 96. Тушга... умри уйқуда ўтади. 97. ... булбул — унсиз булбул. 98. ... озгани-отдан эшакнинг ўзгани. 99. Одамга — сўз, ҳайвонга — ... 100. Кетган-кетган бўлди, кетгани... бўлди? 101. ... қарз қилма, қарз қилсанг ҳам харж қилма. 102. ... кўпригидан ўтгунча — дарёда ғарқ бўлган яхши. 103. Одамга — лафз, ... — дум. 104. Катта... қайдан юрса, кичик... шундан юрар. 105. Шошқалоқлик — ..., ҳар бир иши тўқмоқлик. 106. Синиқ... синдирганга бер. 107. Кундуз юрган... умри қисқа. 108. ... Боқ — тиканни кўр, ёрга боқ жафони кўр. 109. Икки... тегирмонда уришар. 110. Келиннинг эгаси бор, қудага... не даркор. 111. ... — шармандалик нишони. 112. Сунбуланинг... — гўсаланинг хўраги. 113. Ейишинг — кепак, кийишинг — ... 114. Ёвни аяган — яра ер, ... сара ер. 115. Кексани кучидан сўрама, ... сўра. 116. ... хор тутсанг, шунга зор бўласан. 117. Касалини яширсанг... ошкор қилади. 118. Дунёники-мири кам... 119. Йиғлаганнинг олдидан... чиқар. 120. Дўсти... душмани доно яхши. 121. Аслнинг хатоси, ... атоси йўқ. 122. ... кўнгилдан гумон аримас. 123. ... нимаси йўқ — бўздан халтаси. 124. ... олишни билмайман ёғ-ёғидан кесиб бер. 125. Мулла Мирашир, ... бизга ташир. 126. Ишонч бўлмаса ўзингда, ... қолмас сўзингда. 127. Донога илм-илм, ... эссиз илм. 128. Бошидан... сочига йиғлабди. 129. ... бегонадан, таниш шайтон ўнғай. 130. ... товуқдан — ёлғиз тухум яхшироқ. 131. Ишлаган — тишлайди, ишламаган... 132. От ўлими — ... тўй. 133. ... от тортар, кўланкасини ит тортар. 134. Берадиган... бетингга бағишладим. 135. ... кетар, одат кетмас. 136. Кунда — ..., ойда қулоч. 137. ... сув томади, сўзамолдан бол. 138. ... еманг этни, қизартирар бетни. 139. ... ёти бўлмас, ёмоннинг ...ёти. 140. ... гапир уққанга, жонни жонга суққанга. 141. Арпа пишар, ... тушар. 142. Зар қадрини заргар билар, ... қадрини савдогар билар. 143. ... ўқини, дўстлик камони билан от. 144. От ҳурар — ... юрар. 145. Жонингни фидо қилсанг ҳам, ... фидо қилма. 146. Оз ошга... йўқ. 147. ... вақтин ўтказар, қўлидаги нақдин кетказар. 148. ... тушига бир жуфт шафтоли данаги кирибди. 149. Гапни гапирса ... гапирсин. 150. Косанг-ку косанг, ... қўрқаман. 151. Кўрилмаган... мақтови кўп. 152. Пайти келганда дарахт... 153. ... боши янчилса ҳам думи қимирлайди. 154. Ақллига... айтсанг, кўп кечикмай битказар. 155. ... — ёрдамчи, темирчига — босқончи. 156. Отхонада... бўлмас, болхонада ҳайвон. 157. ... мерган оқсоқ қуён излар. 158. Итбалиқдан кўпайган... улғайганда ўзини унутади. 159. ... заҳрини чекмаган — болнинг қадрини билмас. 160. Юзининг чиройи бўлгунча, ... чиройи бўлсин. 161. ... суяксиз, шоли кўрмаксиз бўлмас. 162. Йўқни керак..., ёлғиз отни соттирар. 163. ... сот рўшнолик ол, қолганига совун ол. 164. ... аяган қўлонтаёқ юрар. 165. Ноз қил... харид қил харидорингга. 166. Тарки одат — ... маҳол. 167. ... йўқ — эшак, дарди йўқ кесак. 168. ... сен бўлсанг, кўрган куним не бўлар?! 169. ... ўйин, сичқонга ўлим. 170. ... куймади, доя куйди.

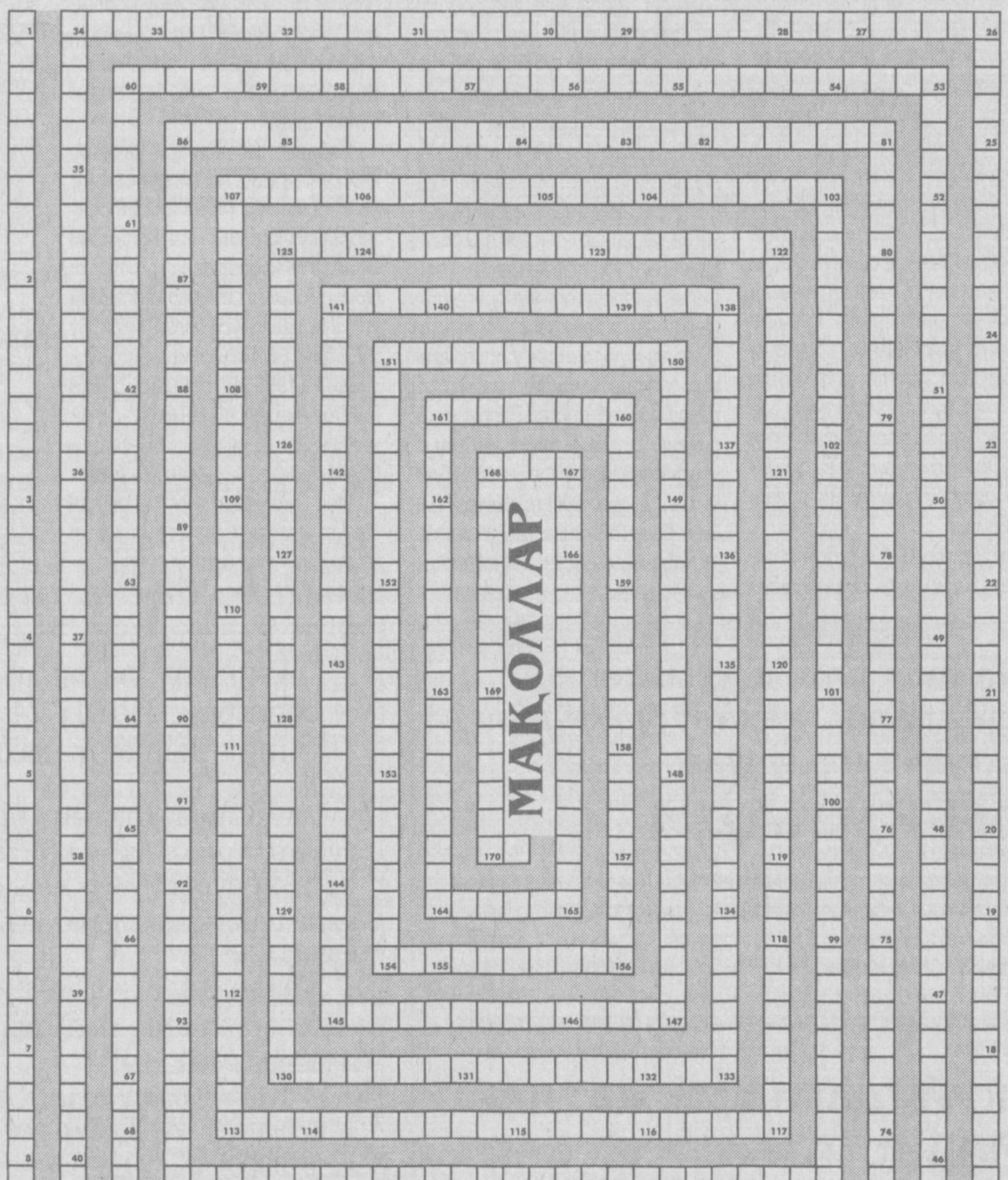

Бахтиёр АБДУМЎМИНОВ, Шўрчи туманидаги 25-умумтаълим мактаби ўқувчиси

Ma'rifat

ТАЪСИС ЭТУВЧИЛАР: Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги, Ўзбекистон Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Таълим ва фан ходимлари касаба уюшмаси Марказий Кўмитаси

Бош муҳаррир: Ҳалим САИДОВ

Таҳрир ҳайъати: Йўлдош АҲМЕДОВ, Жуманазар БЕКНАЗАРОВ, Икром БЎРИБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Шукур ЖОНБОЕВ, Фахриддин КАРИМОВ (масъул котиб), Қурбонбой МАТҚУРБОНОВ, Усмонали МУСАЕВ, Абдусамат РАҲИМОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Ҳулкар ТЎЙМАНОВА, Нурлан УСМОНОВ, Саъдулла ҲАКИМОВ, Ўткир ҲОШИМОВ

Газета Ўзбекистон Республикаси Давлат Матбуот Қўмитасида № 20 рақам билан 12 июнь 1998 йил рўйхатга олинган.

ИНДЕКС: 149, 150. Г-566. Тиражи 19619. Г. 1 2 3 4 5 6 Ҳажми 4 босма табоқ. Офсет усулида босилган, қоғоз бичими А-2

Навбатчи муҳаррир: Нурлан УСМОНОВ. Навбатчи: Муҳаммаджон ИСРОИЛОВ.

«Маърифат»дан материалларни кўчириб босиш таҳририят рухсати билан амалга оширилиши шарт. Таҳририятга юборилган материаллар муаллифга қайтарилмайди. (М) белгиси остида реклама материаллари берилади.

МАНЗИЛИМИЗ: 700083, Тошкент, Матбуотчилар кўчаси, 32.

E-mail: marifat@ars-inform.uz

ТЕЛЕФОНЛАР: масъул котиб — 136-57-89, олий таълим янгиликлари бўлими, мактабгача ва мактабдан ташқари таълим янгиликлари бўлими — 136-55-58, хатлар, маънавий ва спорт ҳаёт янгиликлари бўлими — 136-54-23, умумий ўрта таълим янгиликлари, ўқувчилардан ҳар куни... бўлими — 136-54-03, реклама ва тарғибот бўлими — 136-54-69 (факс).

Баҳоси сотувда эркин нархда

Pentium IV компьютерида Лилия БИНАШЕВА ва Малоҳат ТОШОВА саҳифалади.

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонаси. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси 41-уй.

Босишга топшириш вақти — 21.00. Топширилди — 21.00